

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY
SEKCE UKRAJINISTIKY**

**PROBLEMATIKA PŘEKLADU NEOLOGISMŮ V KONTEXTU
UDÁLOSTÍ OBDOBÍ EUROMAJDANU NA UKRAJINĚ
(NA PŘÍKLADU ROMÁNU SVITLANY TALAN *OBNAŽENÝ NERV*)**

**PROBLEMS OF TRANSLATION OF NEOLOGISMS
IN THE CONTEXT OF THE EUROMAIDAN PERIOD IN UKRAINE
(ON THE EXAMPLE OF THE NOVEL *RAW NERVE* BY SVITLANA
TALAN)**

VYPRACOVALA: Bc. Iryna Popadiuk

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Radana Merzová, Ph.D.

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Olomouci, 23.11.2023

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Radaně Merzové, Ph.D. za odbornou pomoc, cenné a inspirativní rady, které mi během psaní diplomové práce poskytovala. Také bych chtěla vyjádřit poděkování své rodině za neustálou podporu po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD	5
1. SVITLANA TALAN	7
1.1 Život spisovatelky	7
1.2 Tvorba Svitlany Talan	8
1.3 Analýza románu <i>Obnažený nerv</i>	12
1.4 Srovnání rysů tvorby ukrajinské spisovatelky Svitlany Talan a české současné spisovatelky Aleny Mornštajnové	15
2. TEORIE PŘEKLADU UMĚLECKÝCH DĚL	19
2.1 Druhy překladatelského postupu	19
2.2 Definice a charakteristika neologismů období Euromajdanu	25
2.3 Definování reálií	28
2.4 Způsoby překladu neologismů a reálií jako bezekvivalentního lexika	30
3. PŘEKLAD ÚRYVKU ROMÁNU <i>OBNAŽENÝ NERV</i>	34
4. KOMENTÁŘ K PŘEKLADU	47
5. SLOVNÍK NEOLOGISMŮ OBDOBÍ EUROMAJDANU	53
5.1 Jednoslovná pojmenování	53
5.2 Víceslovná pojmenování	57
6. ZÁVĚR	60
7. ПЕЗІОМЕ	64
BIBLIOGRAFIE	69
PŘÍLOHY	73
ANOTACE	89

ÚVOD

Důležitým příznakem stavu současného ukrajinského jazyka je reanimace jeho funkčních schopností, neologizace a oprostění od záměrné rusifikace. S uvedenými faktory těsně souvisí i vývoj literatury na Ukrajině, který reaguje na proměny v určitých sférách společnosti. Jako důkaz transformace jazykové situace a dokonalého propojení několika generací společnosti byla zvolena tvorba ukrajinské spisovatelky Svitlany Talan, zejména její román *Obnažený nerv*, kterému je věnována tato diplomová práce. Motivací bylo prozkoumání výrazného sociálně-politického pozadí při vytvoření daného literárního díla, jež zachycuje expresivitu jazyka, jeho funkční přepracování a aktualizaci lexikálního systému. Dosud v českém kontextu nebyly zkoumány rysy tvorby Svitlany Talan ani z literárněvědného úhlu pohledu, ani jazykovědného. Za přínosné se považuje zařazení osobnosti spisovatelky spolu s překladem výše zmíněného románu, jehož neoddělitelnou součástí jsou neologismy období Euromajdanu, do českého kontextu.

Tématem práce je problematika překladu neologismů v kontextu událostí Euromajdanu na Ukrajině na materiálech románu Svitlany Talan *Obnažený nerv*. Cílem je reprodukovat vybrané úryvky z díla a veškeré v něm uvedené neologismy s minimálními obsahovými změnami, což předpokládá řešení takových úkolů jako prozkoumání vlivu dějin na formování současného ukrajinského lexika, přeložení a vysvětlení českému čtenáři význam neologismů období Euromajdanu s přihlédnutím ke gramatickému hledisku.

Celkově se diplomová práce skládá z pěti kapitol, z nichž první dvě jsou věnovány teoretickým podkladům pro praktickou část. První kapitola je zaměřená na životopis a tvorbu Svitlany Talan s naratologickou analýzou románu *Obnažený nerv*. Pojem narativ předpokládá nejenom vyprávění, ale i způsob jeho podání. Samotné literární dílo je sebevyjádřením autorky, obratem k určitému historickému období. Právě proto je nutno věnovat pozornost způsobu reprezentace příběhu a jeho postav. Za účelem možného rozšíření lokálního spektra fungování ukrajinské literatury se zahrnováním lexikálních zvláštností bylo provedeno srovnání tendencí v české literatuře a ukrajinské na konkrétních příkladech.

Druhá kapitola je věnovaná teorii překladu uměleckých děl od druhé poloviny 20. století, kdy se translologie vymezuje jako samostatný obor. Následnou část diplomové práce tvoří teoretická charakteristika neologismů jako součásti reality s ohledem na vliv mimojazykových faktorů na vývoj lexika a možné postupy při překladu bezekvivalentního lexika.

Na uvedená fakta navazuje třetí a čtvrtá kapitola, které patří k praktické části práce a představují samotný překlad vybraných úryvků z románů s komentářem. V této části se často vyskytují vysvětlivky v podobě poznámek pod čarou, jež jsou autorským překladem neologismů a historických faktů, se kterými se čeští čtenáři jako cíloví dosud nesetkávali. Jejich nepochopení může být dáno časovým a národnostním rozdílem mezi generacemi. Poslední kapitola je takzvaným slovníkem neologismů Euromajdanu, jehož lexikální jednotky se vyskytují v rámci stěžejního příběhu. Originál vybraných kapitol románu je podaný v příloze na konci diplomové práce.

1. SVITLANA TALAN

Kapitola je věnována současné ukrajinské spisovatelce, jejíž tvorba vykazuje rysy postmoderního směru v literatuře. Cílem kapitoly je odhalit význam mimoliterárních vlivů na tvorbu ukrajinské spisovatelky Svitlany Talan a také prokázat tendenci návratu k historické a politické minulosti na příkladu tvorby současné české spisovatelky Aleny Mornštajnové v srovnávacím aspektu dvou slovanských literatur. Pozoruhodným v tvorbě Svitlany Talan je dovedné propojení prvků postmoderních děl a děl generace ukrajinských básníků „Šedesátníků“ v románu *Obnažený nerv*.¹ Zvláštním rysem daného románu je aktivní výskyt neologismů, jejichž motiv se kryje v zobrazení tendence průniku nových slovních útvarů do všední komunikace Ukrajinců. Zároveň použití podobných lingvistických prostředků v umělecké literatuře odkazuje k bezprostřednímu vztahu různých aspektů života současné společnosti. Takže literatura cílí na dodržení efektu reality. Román *Obnažený nerv* není strukturně a tematicky homogenní, poněvadž propojuje politické, etické a psychologické problémy ukrajinské společnosti 21. století.

1.1 Život spisovatelky

Svitlana Talan je současná ukrajinská spisovatelka. Narodila se v roce 1960 ve vesnici Slout v Sumské oblasti v rodině učitelů. Absolvovala studium na osmileté škole na vesnici Peremoha a pokračovala ve studiu na střední škole ve vesnici Banyči. V roce 1979 se přestěhovala do města Svatove, které se nachází na východě Ukrajiny. Od roku 1989 bydlí ve městě Severodoněck Luhanské oblasti. Vysokoškolské vzdělání získala na Hluchivském pedagogickém institutu. Svitlana Talan je členkou Národního sdružení spisovatelů Ukrajiny (do roku 2014). V roce 2015 byla oceněna jako „Zlatá spisovatelka Ukrajiny“.²

Pracovní kariéru Svitlana Talan začala jako učitelka v mateřské škole, pak na základní škole. Již v patnácti letech pracovala jako korespondentka okresních novin. Přestěhování do Severodoněcka se stalo zkouškou vytrvalosti a schopnosti přežití s malým synem v cizím městě bez možnosti se na někoho spoléhat. Během tří let Svitlana Talan psala romány, avšak vydavatelství odmítala spolupráci. Literární soutěž „Korunovace slova“³ se stala klíčovou pro zahájení její spisovatelské činnosti. První román *Šťěstí pro ty, kteří jdou dál*⁴

---

¹ *Obnažený nerv* (ukr. „Оголений нерв“), překlad autorky.

² „Zlatá spisovatelka Ukrajiny“ (ukr. „Золоті письменники України“) je ukrajinská literární cena, která se uděluje ukrajinským autorům románů v ukrajinštině s nákladem více než 100 tisíc exemplářů od začátku roku 2000 do současnosti.

³ „Korunovace slova“ (ukr. „Коронація слова“) je mezinárodní literární soutěž románů, divadelních her, filmových scénářů, písňové lyriky a děl pro děti.

⁴ *Šťěstí pro ty, kteří jdou dál* (ukr. „Щастя тим, хто йде далі“), překlad autorky.

zaznamenal velký úspěch díky soutěži a byl rozprodán celkový náklad, který zahrnoval 80 tisíc exemplářů. Také byl oceněn nadací Oleny Pinčuk „AntiAIDS” jako nejlepší román o akutních společenských problémech. V roce 2012 byl román vydán v Charkově pod názvem *Když jsi poblíž*⁵. Další ocenění v rámci soutěže Korunovace slova získal román *Ne upíři*.⁶ Román *Moji milovaní zrádci*⁷ byl vydán také v Kanadě.⁸ Celkem je Svitlana Talan známá také v Kazachstánu, Rusku, Bělorusku.

Život na východě Ukrajiny se nejvíc odráží nejen v aktivní účasti spisovatelky na sociálním životě, ale i v její tvorbě. Svitlana Talan se účastní celoukrajinských akcí sběru knih pro vojáky a literárních setkání se čtenáři v Severodoněcku, je iniciátorkou organizace malých knihoven v zóně Operace spojených sil. Také píše příspěvky ve svém blogu „Informační odpor Svitlany Talan”⁹ na internetu. Spolu s obyvateli ukrajinských měst můžeme prostřednictvím její tvorby sledovat určitou metamorfózu města Severodoněcka, kdy se hezké „město růží“ při okupaci zbláznilo, stalo se nepoznatelným spolu s lidmi. Život během okupace a zároveň veškerá tvorba se naplňovaly očekáváními, technikou a lidmi s ruskými vlajkami, postupnou ztrátou pocitu vlastenectví. Avšak její romány zaznamenávají to, co zůstalo v paměti. Navzdory „vyčištění”¹⁰ města je literatura spolu s jejími tvůrci stále ukrajinská „zevnitř”.

1.2 Tvorba Svitlany Talan

Ukrajinská literatura konce 20. a začátku 21. století má nový charakter, který se vyznačuje hledáním vlastní identity. Vznik nových směrů, experimentů v literatuře byl ovlivněn nejen kulturními, ale i sociálními a politickými změnami. Existují různé názory ohledně toho, jestli můžeme v dnešní době mluvit o vývoji postmoderní literatury. Tamara Hundorova vymezuje současnou ukrajinskou literaturu jako postkoloniální, postapokalyptickou a postčernobylskou. Tvrdí, že právě v souvislosti s událostmi v Černobyli můžeme vymezovat etapu postmoderní ukrajinské literatury, která postupně ničí ideologii Sovětského svazu.¹¹

---

⁵ *Když jsi poblíž* (ukr. „Коли ти поруч”), překlad autorky.

⁶ *Ne upíři* (ukr. „Не вурдалаки”), překlad autorky.

⁷ *Moji milovaní zrádci* (ukr. „Мої любі зрадники”), překlad autorky.

⁸ Героїня северодонецького роману. Світлана Талан. In: Youtube [online]. 7.13.2017. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZJHMKdTBaCs&ab_channel=EXPERT-KR.

⁹ Informační odpor Svitlany Talan (ukr. Інформаційний супротив Світлани Талан) [online]. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://talannews.wordpress.com/>.

¹⁰ Vyčištění (ukr. зачистка) je okupační činnost během ruského vpádu na východní Ukrajinu jako způsob neoprávněného ovládnutí ukrajinských měst.

¹¹ ГУНДОРОВА, Тамара. *Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн*. Київ. Критика, 2005, s. 12.

V ukrajinské literatuře se postmodernismus prosazuje již v 80. letech 20. století. Právě daná etapa zahrnuje přehodnocení funkcí literatury.

Svitlana Talan píše díla v žánru non-fiction. V její tvorbě se výrazně odráží stav současné ukrajinské literatury, jehož literární obraz se změnil. Místo romantických ideálů se v literárních dílech objevil popis skutečnosti, lidské psychiky. Základem tvorby Svitlany Talan je její život, přestěhování, práce, účast na revoluci. Její romány mají jeden společný rys. Hlavní postavou je vždy ukrajinská žena.

Tematicky se spisovatelka blíží k tvorbě Oksany Zabužko. Bez ohledu na to, že se značně liší čas spisovatelského debutu (Svitlana Talan začala psát až na začátku 21. století), autorky se shodují ve snaze popsat traumata ukrajinského národa a vyrovnat se s nimi. Zvýšil se tak zájem o události, které se odehrály v předchozích obdobích. V tvorbě Svitlany Talan tuto tematiku reprezentuje román o období hladomoru *Rozdělené nebe* (2014).¹² Mluvíme-li o tvorbě Oksany Zabužko, v tomto smyslu mluvíme o literárních dílech, která vznikala v 90. letech. Současná tvorba Svitlany Talan prezentuje odraz opakování historické a politické minulosti skrze uměleckou literaturu, kdy jak ukrajinský jazyk, tak územní hranice jsou utlačovány. V daném případě mluvíme o fyzickém a psychologickém ponižování kohokoli, kdo považuje jazyk za projev vlastní identity.¹³ Svitlana Talan stejně jako Oksana Zabužko je spisovatelkou, která neúnavně bojuje za podporu kultury. Jako málokdo se dovede dívat pravdě do očí a umí otevřeně mluvit o historických i osobních traumatech.¹⁴

Společnými rysy tvorby zmíněných spisovatelek je také autobiografičnost (přitom je důležité poznamenat, že autobiografickým se považuje pouze román Svitlany Talan *Ne upíři*, který vypráví o rodině spisovatelky; jiné romány jsou napsány v žánru non-fiction, avšak nejsou autobiografické), orientace na ukrajinskou mentalitu (například po rozpadu Sovětského svazu nebo pod vlivem cizonárodního vpádu), problém národního sebevědomí, soustřeďují se na jazykovou a lexikální stránku děl. Autorka píše vysokým stylem, používá spisovnou ukrajinštinu s prvky suržyka.¹⁵ Postavy románu Svitlany Talan jsou naděleny schopností vytvářet nová slova s eufemistickými konotacemi.

---

¹² *Rozdělené nebe* (ukr. „Розколоте небо“), překlad autorky.

¹³ LYONS KINDLEROVÁ, Rita, ed. *Express Ukrajina: antologie současné ukrajinské povídky*. Zlín: Kniha Zlín, 2008, s. 8.

¹⁴ Tamtéž, s. 16.

¹⁵ Suržyk je jazyková varianta, vytvořená smíšením ukrajinštiny a ruštiny. Je používán převážně na jihovýchodě Ukrajiny. Mix ukrajinštiny a ruštiny, který vznikl v důsledku rusifikační politiky SSSR.

Najdeme společné rysy i s tvorbou Mariji Matios, která se ve svých dílech jako *Sladká Darusja*¹⁶, *Moskalice; Mama Marycja – žena Kryštofa Kolumba*¹⁷ a *Národnost*¹⁸ věnuje problematice národního dějepisu, ženského života a osudu, diskriminace ve společnosti. Její pozornost se ubírá směrem k psychologickým změnám a změnám ve světovém vnímání. Příklady nesouhlasu s diktováním norem a pravidel života lidem ve společnosti jsou reprezentovány díly Svitlany Talan *Rozdělené nebe*, *Obnažený nerv* a *RaKURS*.¹⁹

Další spisovatelkou reprezentující sociální tematiku ve své tvorbě je Oksana Lucyšyna. Rita Kindlerová pojmenovává Oksanu Lucyšynu jako „zástupkyni silně ženského psaní“.²⁰ Díla uvedených autorek ukazují soustředěnost současné ukrajinské literatury na psychologickou složku života. Kromě toho klade důraz na nacionalismus a vlasteneckou linku literatury. Přesto, že Oksana Lucyšyna bydlí v USA, její díla jsou geneticky ukrajinská. Píše ale pro všechny, kteří žádají svobodu, pocit bezpečí, právo na štěstí. Hlavním cílem je zachovat si důstojnost, která nemá národnost, nedokonalosti vnějšku nebo odlišný zdravotní stav. Právě Svitlana Talan ve svém románu *Když jsi poblíž* popisuje patologické chování vůči jiným lidem a jako důsledek upozorňuje na lidskou diskriminaci kvůli prokázané nemoci AIDS. Oksana Lucyšyna projevuje také ochotu dekonstruovat stereotypy o ženskosti a mateřství prostřednictvím spisovatelské činnosti. Žena není jen pokračovatelka rodu, matka, manželka. Může mít i jinou funkci, má schopnost bránit se a bránit jiné. Obě spisovatelky nahlíží na ženu jako na osobnost bez ohledu na pohlaví, nebojí se zpracovávat a pojmenovávat skutečnost přímo.

Jak jsme ukázali na příkladu hlavních rysů tvorby výše zmíněných současných ukrajinských spisovatelek, již na konci 20. a začátku 21. století pozorujeme transformaci funkcí literatury. Aktuálním se stává důraz na historické a politické události minulosti ukrajinského národa. Literatura se úplně zbavila totalitárních principů tvorby. Zároveň nemůžeme umělecké literární dílo považovat za historiografickou práci, podle které lze objektivně vnímat a zkoumat vývoj historických událostí. Avšak hlavními tématy jsou hladomor, holocaust, válka na východní Ukrajině a život individua v společenství. V současné ukrajinské literatuře je mnohem více kladen důraz právě na psychologické formování člověka skrze prostředí, v němž přebývá. Autoři se snaží tvořit díla realisticko-psychologické povahy, snaží

---

¹⁶ *Sladká Darusja* (ukr. „Солодка Даруся“), překlad autorky.

¹⁷ *Moskalice; Mama Marycja – žena Kryštofa Kolumba* (ukr. „Москалиця; мама Мариця – дружина Христофора Колумба“), překlad autorky.

¹⁸ *Národnost* (ukr. „Нація“), překlad autorky.

¹⁹ *RaKURS* (ukr. „РаКУРС“), překlad autorky.

²⁰ LYONS KINDLEROVÁ, Rita, ed. *Express Ukrajina: antologie současné ukrajinské povídky*, s. 17.

se proniknout do zákoutí lidské duše, kladou důraz na nejmenší detaily, které mohou formovat psychický vývoj postav.

Svitlana Talan se věnuje tématům zpracovávajícím minulost národa. Ta převládají v současném literárním světě. Ve své tvorbě dovedně propojuje psychologický a historický aspekt života. Svítлана Talan zbavuje prostřednictvím své tvorby ukrajinskou literaturu patriarchálních stereotypů a komplexů, neboť dříve byla žena vnímána výhradně jako matka a mučednice. Nejvýraznějšími rysy postmoderních románů jsou ztráta vlastní jistoty, vnitřní strach, odhalení nejnítěnějších pocitů, pečlivé jazykové zpracování, osvobození umění ze spárů politiky a ideologie, dekódování skutečnosti, splývání striktních hranic vymezení role muže a ženy, a zároveň zpracování problematiky genderové diskriminace.

Tvorba Svitlany Talan nemá přísně vymezenou věkovou kategorii čtenářů, avšak je orientována především na současnou mladou generaci, na níž velkou měrou záleží budoucí vývoj Ukrajiny. Romány, které se věnují válečné tematice (*Obnažený nerv*, *Vrátit se jako déšť*,²¹ *RaKURS*), připravují mládež na setkání s vnitřními nedokonalostmi národa na pozadí politického konfliktu, učí číst díla o minulosti jako příručku pro budoucnost. Obzvláště v současné době, během probíhající války na Ukrajině, jsou její témata více než aktuální. Pro díla Svitlany Talan je charakteristický obraz ženy, který vztahujeme na celou Ukrajinu.

Důležité je soustředit se na obraz války v postmoderní literatuře. Tvorba je zaměřena na generaci, která válku nikdy přímo nezažila a nedokáže vycítit a představit si ty pocity a problémy vznikající v rodině kvůli konfliktu v zemi. Zvláštním rysem pro tvorbu podobného charakteru je nezaujatý postoj k událostem, které se popisují.²² Cennost takových příběhů spočívá v zaznamenávání vnitřních pocitů a zážitků spisovatelkou. Protože formování osobnosti je hlavním faktorem pro schopnost odporovat nepřátelům. Podle Svitlany Talan taková díla odhalují pravdu o „válce, která prošla skrze srdce“.²³ Ukrajinská básnířka a prozaička Olha Chvostova považuje román *Obnažený nerv* za „terapii duše národa“, za spisovatelčin pokus pochopit vlast. V úvodu do románu upozorňuje, že díky válce a tomu, že se o ní nemlčí, se ukazuje pravda. Skrze svou tvorbu vypadá Svítлана Talan jako člověk, který dokázal odhalit opravdový smysl slov a událostí, představila se jako překladatelka z jazyka násilí a zrady. Avšak nejednoznačné se jeví hodnocení čtenářů, kteří poznamenávají, že díla Svitlany Talan jsou, na rozdíl od způsobu podání příběhů, tematicky složitá, naplněná

---

²¹ *Vrátit se jako déšť* (ukr. „Повернутися дощем“), překlad autorky.

²² *Сучасна війна у творчості українських письменників і спогадах учасників* [online]. [cit. 15.9.2022]. Dostupné z: http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2703/1/suchasna_viina.pdf.

²³ Tamtéž.

velkým množstvím událostí, myšlenek, lidí, politických názorů. Pozoruhodnou se ukazuje její odvaha a upřímnost vůči čtenářům.²⁴

1.3 Analýza románu *Obnažený nerv*

Román *Obnažený nerv* je realistický příběh historické a psychologické povahy, pro něhož se inspiračním zdrojem stal život autorky v Severodoněcku a vztahy mezi jeho obyvateli ve válečném období. Zaměřuje se hlavně na jejich nitro. Autorka se obrací k hlouběji zakotveným vlastnostem člověka na pozadí politických proměn na Ukrajině, směřuje k existenciálním problémům a minulosti. V románu se objevuje i téma spjaté s peripetemi dospívání a úšklebky pubertáků, patologické chování uvnitř jedné rodiny na pozadí politického kontextu.

Kompozičně je román rozdělen do pěti částí a 93 kapitol. Každý díl začíná epigrafem. Pomocí použití úryvků z vlastenecké lyriky ukrajinských básníků šedesátníků (Volodymyra Sosjura, Vasylja Stusa, Liny Kostenko, Vasylja Symonenka) spisovatelka docílí hlubšího pochopení období, zobrazuje oddanost rodné zemi a motivy viny za neschopnost zachovat integritu vlasti. Román *Obnažený nerv* je součástí dialogie, jejímž pokračováním je román *Vrátit se jako děšť*. Události, které se odehrávají v daném románu, jsou převážně kauzálně podmíněny, souvisejí s ozbrojeným konfliktem na východní části Ukrajiny, který začal v roce 2014. Dílo se čte snadno, realizace popsanych událostí ve vědomí se jeví komplikovaně. Je takzvaným historickým a zároveň politickým deníkem nerealizovatelných přání.

Způsob zobrazení událostí v daném románu je obvyklý pro literární narativy. Obsahuje popisy, častý výskyt dialogů s hodnotícími pasážemi. Vypravěč se během příběhu nemění. Můžeme mluvit o vševědoucím, heterodiegetickém vypravěči, který se samotného příběhu neúčastní, pouze vypráví posloupnost událostí.²⁵ Jejich kritika a hodnocení se odráží při použití přímé řeči. Vyskytují se rétorické otázky, které můžeme považovat za odkaz na narušení vnitřního klidu („*Dceruško, má Nastěnko, víš, jak tě moc miluji, Ivanku, Heňka. Mám-li ti říkat, kolik jsem zažila, kolik jsem prolila slz a přečetla jsem modliteb, když byl Heňa v Kyjevě na Majdanu?*“;²⁶ „*Copak nemohla počkat několik dní, když už čekala tři roky? A kdy zavolá? Dovtípi se, že si má koupit novou SIM kartu?*“).²⁷ Jednání postav můžeme aplikovat na celkový obraz ukrajinského národa, když nahlédneme na touž situaci z různých hledisek. Proto rozdělení

---

²⁴ Світлана Талан. In: Goodreads [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/author/list/7221594>.

²⁵ KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr. *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013, s. 128.

²⁶ ТАЛАН, Світлана. *Оголений нерв*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. s. 22 (úryvek 1).

²⁷ Tamtéž, s. 24 (úryvek 2).

na hlavní a vedlejší postavy nemusí být striktním v daném případě. Každá živá bytost románu plní určitou roli.

Události sledujeme v jejich přímém sledu. Za výchozí narativ považujeme datum 1. března, uvedené v textu, kdy začíná obyčejný pracovní den jedné z postav Nasti, která odpočítává dny do návratu zraněného syna Heňka z Majdanu. Vyskytují se však příklady anachronie. Již v první kapitole je podán příklad retrospekce, která plní doplňovací funkci. Jedná se o vzpomínky matky na událost, která se stala 21. února v Kyjevě: „*Zdalo se, že se už nestane nic horšího než požár v Domě odborů, nic už nebude, ale ani ve zlém snu si nemohla představit to, co se stalo v noci na 21. února. Lidé, velmi mladí kluci, nechránění, neozbrojení byli rozstříleni odstřelovači*“.²⁸ Další příklad anachronie v románu je prolepse, takzvané předvídání: „*Celý život až do smrti ji budou trýznit noční můry, protože nedej Bože, aby to zažily matky, které čekaly své syny*“.²⁹ Svitlana Talan staví proti sobě skutečnost a sny („*A zase ten strašný sen! Majdan je zcela zaplněn lidmi, kteří v ruce drží zapnuté mobilní telefony a zapálené svíčky, smutná píseň Plave káče, která trhá duši na kusy... Spolu s ní pomalu plují rakve se zabitými majdanovci. V jedné z nich Nast'a poznává svého syna. Jeho tvář je bledá, bez krve, ruce jsou složené na hrudi a svázané provázkem*“).³⁰ Příklad zpětného připomenutí předchozí události se vyskytuje při popisu ztráty kontaktu Nasti se svou matkou a sestrou Ninou: „*Nina je o dva roky mladší než ona. Měla vrožený sklon dostat se do nějakých nepříjemností. [...] V desáté třídě Nina otěhotněla a snažila se zbavit plodu. Po hospitalizaci se pokusila o sebevraždu a spolkla prášky, protože její kluk řekl, že tohle nebylo jeho dítě. Pak byla dvě manželství se svatbami, s vysokými výdaji, svatebními šaty a závojem. Brzy po nich následovaly dva rozvody a narození syna Volodi od ženatého muže. Dále bylo ještě horší*“.³¹ Pasáže s achronologickým podáním příběhu a také hodnotící pasáže jsou většinou negativního, tragického rázu. Postavy zažívají strach, odpor, fyzickou a morální bolest.

Jednou z důležitých strategií pro odhalování informace o prostoru v románu je popis. Spisovatelka se důkladně zaměřuje na popis činnosti obyvatelů, a hlavně na popis místností, města, prostorů konání („*... ve městě bylo velké centrum komunistů, kteří měli svou kancelář ve Fedorenkově ulici. Nejednou si všímali, jak tam přijeli členové Komunistické strany ve drahém mercedesu, skrývali ho za budovou kanceláře, a odtamtud odjížděli ve starém*

---

²⁸ ТАЛАН, Світлана. *Оголений нерв*, s. 17 (úryvek 3).

²⁹ Tamtéž, s. 17 (úryvek 4).

³⁰ Tamtéž, s. 18 (úryvek 5).

³¹ Tamtéž, s. 24-25 (úryvek 6).

„zaporožci“ s megafonem. Pouštěli odedávna známé písně z období Sovětského svazu“).³² Příběh zahrnuje sféru každodenního života, tedy světský svět. Narativní svět románu odkazuje ke geografickým lokacím města Severodoněcka a jeho částí, tedy fyzicky možnému světu. Prostorová informace je v daném případě uspořádána podle strategie mapy, jejíž rámec sledujeme přes vertikální projekci. Jednotlivé segmenty prostoru, respektive města, sjednocuje sám text³³. Nejedná se o dynamické sledování skrze pohybování postav. Zároveň je město podáno aperspektivně, tedy ne z určitého bodu narativního prostoru. Popisuje nejen větší místa konání událostí, ale i jiné detaily, abychom si mohli představit daný prostor jako celek. Tím, že čtenář postupuje skrze narativní text a shromažďuje získané informace, vytváří svůj model města. Tak se Severodoněck nestává pouhým geografickým bodem, ale i mentálním prostorem. Město a události související s ním se zobrazují jako to, co ovlivňuje a formuje či deformuje život postav („... Nikdo ale nechtěl jet. Naučili nás lhát a dělali jsem to dovedně. Někdo si kupoval nemocenskou, někdo odjel na dovolenou, někdo přinesl potvrzení o chronické nemoci, která byla právě v akutní fázi. Někdo vůbec odešel ze zaměstnání. Ano, možná, že nejsme ctihodní, protože jinak nesmíme činit, ale jet na Majdan zabíjet lidi? Nikdo nechtěl“).³⁴ Takže román *Obnažený nerv* prezentuje město jako uzavřený a omezující prostor, na což odkazuje chování postav.³⁵ Často se vyskytují popisy toho, jak lidé mají strach před otevřeností: „...Majdan je malý ostrůvek, území svobody. [...] Lidem došla trpělivost a každý den, dokonce každou hodinu přicházeli další a další lidé, Majdan rostl jako sněhová koule. Lidé, kteří tam byli spolu se mnou, si dobře uvědomovali, že mohou být zbiti, zatčeni, obviněni, že na ně mohou hodit trestný čin, ještě víc se ale báli žít s takovým prezidentem Každý z nás se zbavil strachu a lhostejnosti, když se rozhodl bránit své právo nazývat se Člověkem s počátečním velkým písmenem“.³⁶ Postavy jsou uzavřeny ve svém mentálním prostředí, který nechtějí opustit. Pokus vyjet za hranice města znamená nesmysl a nemožnost návratu: „Kolik lidí jede do toho Ruska, aby se stali otroky a vydělali alespoň malou částku, a pak se nevracejí, pohřešují se, zmizí navždy. A teď Stefanovna odjela... Co bude dál?“.³⁷

Celkem jsou v textu zobrazeny tři generace postav (rodiče manželů Valerije a Nasti, hlavní hrdinka Nast'a a její manžel Valerij, jejich děti Heňek a Ivanna s kamarády) jako obrazy různých vrstev společnosti. S ohledem na to, že příběh není autobiografický, v obraze ženy

---

³² ТАЛАН, С. *Оголений нерв*, с. 32 (úryvek 7).

³³ RYANOVÁ, Marie-Laura. *Narativní prostor*. Aluze, 2009, č. 3, s. 42

³⁴ ТАЛАН, С. *Оголений нерв*, с. 62 (úryvek 8).

³⁵ RYANOVÁ, Marie-Laura. *Narativní prostor*, s. 43.

³⁶ ТАЛАН, С. *Оголений нерв*, с. 60 (úryvek 9).

³⁷ ТАЛАН, С. *Оголений нерв*, с. 30 (úryvek 10).

Nasti vidíme sebevyjádření spisovatelky Svitlany Talan. Žena s jistotou bere propisku do rukou, nepíše ale podle gramatických pravidel, podle toho, jak vyžadují jiní. Její tvorba je určitý apel odtáhnout se od stanovených norem, přestat vidět všechno skrytě. O postavách uvažujeme jako o lidských bytostech, jejichž povaha je založena na spisovatelčiných znalostech o skutečném světě. Sama autorka upozorňuje, že postavy a jejich jména neodkazují ke konkrétním lidem, jsou vymyšleny (s výjimkou jména Oleksandr Radijevskij). Avšak pozoruhodným pro analýzu textu je použití pseudonymu hrdinky Nasti Víra Severodoněcká, které zaručuje její identitu. Jméno Víra pojmenovává ženu prostřednictvím její povahové vlastnosti, přesvědčení o překonání viru separatismu. Narativní adjektivum Severodoněcka je označením pro národnost, obyvatele konkrétního města Ukrajiny.

Je důležité poznamenat, že román Svitlany Talan *Obnažený nerv* není historiografickým dílem. Tím, že autorka uvádí v textu některá historická fakta, provádí proces zakódování skutečnosti a vytváří určitý druh příběhu, kterému je přidělen význam. Takže nemůžeme přirovnat historický a fikční diskurz. Napsání podobného příběhu předchází dvě úrovně: 1) zpracování a podání událostí – faktů, které můžeme hodnotit, kritizovat, řadit na základě jejich věrnosti záznamu faktů, jejich celistvosti a soudržnosti argumentů, které obsahují; 2) použití básnických a rétorických prvků, nimiž je to přetvořeno v příběh (jinak by to bylo pouhým seznamem faktů).³⁸

Pokud vezmeme v úvahu zvláštnosti románu jako kombinace rysů literárního díla psychologické a historické povahy, dojdeme k závěru, že daný román je odrazem obrazu složitého a pro Ukrajinu traumatického období Euromajdanu a ruského vpádu na její území těsně propojeného s etickými a psychologickými problémy. Je to takzvaný odraz složitého tématu rusko-ukrajinských vztahů. Ukrajinská literatura se zbavila závislosti na vlivu jiných kulturních tradic a získala možnost fungovat samostatně.

1.4 Srovnání rysů tvorby ukrajinské spisovatelky Svitlany Talan a české současné spisovatelky Aleny Mornštajnové

S ohledem na proměnu a rozšíření funkcí současné literatury je důležité poznamenat, že literatura překračuje čistě geografické meze, překlady se šíří daleko za jejími hranicemi, začíná být těsně spjatá s etnickými dějinami. Proto nemůžeme oddělovat vývoj ukrajinské literatury od evropské. Na základě srovnávání literárních děl hledáme shody a rozdíly, jak se proměňuje mentalita jiných národů vůči Ukrajině. Česká literatura konce 20. století,

---

³⁸ DOLEŽEL, Lubomír. *Fikční a historický narativ: setkání s postmoderní výzvou. Česká literatura*, 50, 2002, č. 4, s. 345.

respektive po roce 1989, jako i ukrajinská zažívá funkční změny. Literární vědec Pavel Janoušek redefinuje funkci literatury takto: „Literatura přestala politikům suplovat nerealizovatelné společenské funkce a stala se jen literaturou”.³⁹ Funkce odrazu aktuálních údajů ohledně historických a spojených s nimi společenských událostí odchází na pozadí. Avšak od prvního desetiletí 21. století se obnovuje s určitým omezením, že literatura není historiografická práce. Zároveň se současný spisovatel musí zajímat o politický život svého národa v minulosti a současnosti.

Postmoderní česká literatura má za jeden z úkolů zbavit dějiny literatury totalitární ideologické vrstvy. Tak můžeme rozdělit českou literaturu poválečného (po Druhé světové válce) období do současnosti na tematické skupiny:

- 1) obraz holocaustu. Dále se postupně začínají zdůrazňovat psychologické rysy postav;
- 2) obraz českoněmeckých vztahů. K této skupině patří česká próza od druhé poloviny 20. století do začátku 21. století;
- 3) obraz života osobnosti v socialistickém společenství. Daná tematická skupina prezentuje svérázný souhrn předchozích dvou, poněvadž taková literatura má za cíl odhalit psychologickou složku života národa během okupace, deportace a holocaustu.

Jednou z nejvýraznějších českých spisovatelek, která odráží výše zmíněná témata ve své tvorbě, je Alena Mornštajnová. Rysy tvorby ukrajinské spisovatelky Svitlany Talan se shodují s Alenou Mornštajnovou již v hledání základu budoucích příběhů. Hlavním inspiračním zdrojem pro napsání románů *Hana* (2017), *Tiché roky* (2019) se stalo rodné město spisovatelky Valašské Meziříčí, respektive epidemie tyfu, holocaust, válečné období,⁴⁰ podobně se stalo inspirací pro ukrajinskou spisovatelkou město Severodoněck.

Pokud vezmeme v úvahu román *Obnažený nerv a Hana*, zjistíme, že hlavní postavou je vždy ženská postava (jednak malá holčička Míra, jednak její teta Hana), což můžeme sledovat podle názvů kapitol (*První část. Já, Míra. 1954-1963, Druhá část. Ti přede mnou. 1933-1945, Třetí část. Já, Hana. 1942-1963*). V kapitolách, v nichž se vypravěčem stává malá holčička Míra, sledujeme rozvíjení příběhu pouze subjektivně, poněvadž se jedná o intimní detaily života postavy Hany, kterou každý čtenář vnímá jinak. V ukrajinském románu vnímáme přednost ženské postavy pouze ze samotného příběhu (za hlavní postavu se považuje Nast'a, z jejíhož hlediska je převážně nahlíženo na okupované město). Tím, že vymezujeme hlavní

---

³⁹ *Současná česká literatura* [online]. [cit. 2022-10-3]. Dostupné z: http://kcjl.upol.cz/kombcj/studijni_opory/soucasna_ceska_literatura.pdf.

⁴⁰ *Recenze: Alena Mornštajnová – Hana*. [online]. [cit. 2022-10-3]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cy/pro-dospela/6628-hana>.

postavu, z jejíž pozice je fikční svět popisován, máme možnost srovnávat události příběhu z pohledu vícero dalších postav. Jakmile je zobrazovací ohnisko ztotožněno s více než jednou postavou současně, vytváří se mnohostranný příběh, který odkazuje na vícero možností vnímání politických a historických událostí skutečného světa. Literatura určitou měrou nutí čtenáře ke kritickému a analytickému uvažování.

V románu *Hana* se vyskytuje velké množství slov německého původu nebo jsou uvedena v textu v originálním znění. Můžeme dojít ke závěru, že použití podobných lexikálních prvků v umělecké literatuře plní funkci odkazu na historické události poloviny 20. století. V daném románu se vyskytuje jev cizojazyčnosti. Již v první kapitole se vyskytují historismy, převažuje téma holocaustu, lexikum sovětského období. Neméně důležitým tématem je odhalení problematických vztahů českého národa s Židy. Lidé se ocitají pod ideologickým vlivem všeobecné nenávisti k Židům. Podobný styl psaní se objevuje v dalším románu Aleny Mornštajnové *Hotýlek* (2019), který je rodinnou ságou zahrnující téměř celé 20. století. Opět se odhaluje historické a psychologické drama. Heterodiegetické vyprávění (vyprávěcí situace třetí osoby) dovoluje zřetelněji uchopit obraz určitého historického období. V daném románu je kladen důraz na 50. - 60. léta 20. století. Převažující formou podání příběhu je nepřímá řeč. Opět se vyskytuje aktivní použití cizojazyčného lexika, respektive německého a francouzského původu.

Jev cizojazyčnosti je také jednou z klíčových vlastností románu Svitlany Talan *Obnažený nerv*. V daném případě se vyskytují prvky suržyky a ruštiny v přímé řeči postav. Cizojazyčné prvky zde plní roli nepřímé charakteristiky postav. Zobrazení jejich promluvy s použitím jiného než ukrajinského jazyka poskytují informaci o povaze, vlivu cizí kultury na život člověka, poněkud odráží nerozhodnost o vlastní identitě, individualitě. Podle míry výskytu cizojazyčných prvků postav můžeme sledovat proces jejich psychologického formování jako osobnosti. Čtenář vnímá fikční příběh na základě vlastní zkušenosti s aktuálním skutečným světem, a tak prostřednictvím literatury konstruuje negativní obraz reálného člověka jako součásti ukrajinského národa.

Další společný rys dvou literatur, který vymezujeme na základě srovnání ukrajinského románu *Obnažený nerv* a českého *Hotýlek*, je intertextualita. Literární vědkyně Tamara Hundorova považuje daný jev za jeden z příznaků postmoderní literatury. Svitlana Talan v románu *Obnažený nerv* vytváří literární koláže pomocí použití úryvků z básnických děl Volodymyra Sosjury, Vasylja Stusa, Liny Kostenko, Vasylja Symonenka na začátku každé části. Tímto způsobem spisovatelka reprezentuje ironický náhled na vpád na území Ukrajiny. Vytváří opozici falešného a skutečného představení o aktuální situaci. Právě ironické

lingvistické chování poskytuje možnost zbavit se idolů a norem totalitární literatury.⁴¹ Pro srovnání se v českém románu *Hotýlek* objevuje jev aluze na antifašistickou poezii Jaroslava Seiferta. Takový efekt je vytvořen pomocí vnitřní literární hry s poetikou Jaroslava Seiferta v názvech kapitol, v důsledku čehož získáváme celkové poetické dílo *Píseň o rodné zemi*. Poezie má rysy zpovědi jako odraz prosté mluvené řeči. Zároveň je cítit prvky melodičnosti skrze tvorbu. Během období okupace se motivy domu stávají důraznější. V době Druhé světové války jeho tvorba získává vlastenecké motivy. Sbírkou *Píseň o rodné zemi* je věnována rodné zemi. Pozorujeme takzvaný motiv viny jako důsledek Mnichovské dohody.

Díla Svitlany Talan a Aleny Mornštajnové jsou tedy se svou hlubokou psychologickou a historickou tematikou určitým apelem k chápání děl jako velkých díky jejich neobyčejné koncepci podání obsahu a kompozice.

Společnými rysy obou spisovatelek je snaha vyjádřit smysl života poetickým způsobem, zdůraznit asociace lepší budoucnosti. Zároveň uvedené příklady české a ukrajinské literatury nereprezentují žádnou ideologii. Jejich romány vysvětlují čtenářům, jak lze používat slova jako zbraň, jak se díky ní můžeme přiblížit k jiným lidem, pomoci nebo naopak nebezpečně ublížit a způsobit trvalé mlčení. Použití historického kontextu dovoluje čtenářům odhalit příčiny patologického chování, projevu hněvu postav. Takže tempa příběhů jsou mírná, bez rapidních chronologických změn. Obě spisovatelky výstižně popisují vnitřní psychologická traumata postav s ohledem na nejmenší detaily. Právě takové prvky měly funkci zobrazení pocitu klidu a vzdoru vůči předchozímu životu. Příběhy odkrývají jednak zvláštnosti života postav během holocaustu a v koncentračních táborech z české strany, jednak z ukrajinské literární strany nahlížíme do života v podmínkách rusko-ukrajinského konfliktu a okupace. Obě vyprávění jsou podána většinou v er-formě, což je zároveň i symbolem obecného mlčení obyvatelstva, tajemných dominantních názorů v tehdejších společnostech.

---

⁴¹ ГУНДОРОВА, Тамара. *Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн*, с. 24.

2. TEORIE PŘEKladU UMĚLECKÝCH DĚL

Jedním ze základních úkolů této kapitoly je definování překladu, určení jeho role a možných přístupů k jeho zkoumání. Pro pochopení, co je překlad, je třeba brát v úvahu texty, které se v cílové kultuře považují za překlady, a provést porovnání s texty téže kultury. Poté je vhodné prozkoumat řešení, postupy, které zvolili překladatelé. S ohledem na to vnímáme překlad jako výsledek a překládání jako proces. Objektem analýzy se v dané diplomové práci stává právě prozkoumání překladatelského postupu, normy, jimiž se řídí překladatel, sledujeme, jak domácí a cizí prostředí ovlivňují překladatelské řešení a reakci cílového čtenáře. Základními pojmy pro práci jsou výchozí a cílový jazyk. V rámci této kapitoly bereme v úvahu problematiku překládání pouze uměleckého díla. Umělecký překlad uskutečňuje internacionalizaci díla v kontextu literatur světa. Tvoří světovou literaturu a zároveň je jejím základem.

Proces překládání zahrnuje nejenom podání příběhu v jiném jazyce než původním, ale i způsob jeho reprezentace. Často se literární dílo stává sebevyjadřováním spisovatele nebo návratem k určitému literárnímu a historickému období, což může ovlivňovat překladatelský postup. Právě z toho důvodu jsme v předchozí kapitole uváděli informaci o původu spisovatelky Svitlany Talan a naratologickou analýzu románu *Obnažený nerv*. Podkladem pro praktickou část dané diplomové práce je teoretické nahlédnutí do proměn modelů překladatelských postupů a možností řešení překladu bezekvivalentních jednotek, k nimž v rámci dané diplomové práce zařazujeme neologismy, které vznikly v kontextu událostí období Euromajdanu na Ukrajině a války na Donbase. Dalším úkolem je zjistit rozdíly mezi čistě bezekvivalentním lexikem a reáliemi, zda je možné zařadit tyto novotvary do reálií v binárním srovnání českého a ukrajinského prostředí.

2.1 Druhy překladatelského postupu

Předtím než přistoupíme k otázce překladatelské činnosti, zjistíme, co je vlastně sám originál, respektive jak vzniká. Autor tím, že pozoruje nějaký objekt, do textu vkládá významy. Čtenář na základě textu má hledat to, co zamýšlel autor. Tak je umělecké dílo odrazem skutečnosti, kterou autor zakódoval pomocí jazykových prostředků. V překladu jde o snahu zprostředkovat původní funkce a záměry autora. Mezi textem a čtenářem má probíhat interakce, která předpokládá kódování informace autorem a její následné dekodování čtenářem. Obecně termín *překlad* předpokládá zprostředkování textu cizímu adresátovi pomocí jazykových prostředků jiného jazyka. V tomto případě základním směrem zkoumání je srovnání původního

textu s překladem za účelem stanovení shod a rozdílů mezi nimi, za klíčovou kategorií považujeme ekvivalenci.

V druhé polovině 20. století se translatologie osamostatňuje, různé možnosti přístupu k překladatelské činnosti čerpá ze strukturalismu, funkční lingvistiky. Základními pojmy jsou význam a ekvivalence. V dané diplomové práci se opíráme i o překlad jako kulturní transfer, který se začal rozvíjet v translatologii v 80. letech 20. století. Toto období se charakterizuje snahou přesáhnout hranice rovin jazykového systému a jednotlivých disciplín. Tak se teorie překladu rozšiřuje na další obory, získává interdisciplinární charakter. Etapa vývoje strukturalismu, jejíž chronologické meze zahrnují 60. až 80. léta 20. století, je období přechodu na více podrobný průzkum systematických modelů textu, popisu jeho struktury a hledání nových, vhodných jazykových prostředků. Během 20. století sledujeme změnu přístupů k překladatelskému procesu od estetického do lingvistického, když se už jednalo o překročení mezikulturních bariér.⁴²

Jelikož originál chápeme jako jazykové uchopení světa, mluvíme i o otevřenosti díla s adresátem. Překlad předpokládá stejné uchopení jedné reality skrze jazykové prostředky jiného jazyka. Další možnou definicí překladu je, že se jedná o verzi původního díla, které bylo upraveno s větším ohledem na čtenáře. Důležitým kritériem je přitom nezkrakování původního účelu díla a zachování živého modelu skutečnosti. Polský jazykovědec Zenon Klemensiewicz, který se zabýval především jazykem uměleckého díla, upozorňuje, že „originál je třeba chápat jako systém, a nikoli jako souhrn elementů. Úkolem překladatelovým není reprodukovat, a tím méně přetvářet elementy a struktury originálu, nýbrž vystihnout jejich funkci a užít místo nich elementy a struktury vlastního jazyka, který by v míře co největší mohly být jejich substituty a ekvivalenty stejně vhodnými a účinnými“.⁴³ Pro takový přístup se používá termín holistický princip, je-li důležitý celek, pouhá analýza částí textu nevede k pochopení celého díla, což potvrzuje neúspěšnost složkové analýzy, která nebrala v úvahu sociokulturní faktory. Podobnými případy se zabývá textová lingvistika, jejímiž zastupiteli jsou Beaugrand a Dressler. Pro ni je důležitý vztah autora textu k adresátovi. Takto se překladatel ocituje v roli uživatele textu, jehož úkolem je snaha překročit jazykové a kulturní hranice.⁴⁴

---

⁴² KNITTLOVÁ, Dagmar a GRYGOVÁ, Bronislava, ZEHNALOVÁ Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2010, s. 7.

⁴³ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. Vyd. Autor úvodu Zuzana JETTMAROVÁ. Praha: Apostrof, 2012, s. 29.

⁴⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar a GRYGOVÁ, Bronislava, ZEHNALOVÁ Jitka. *Překlad a překládání*. s. 14.

Další filolog, který se zabýval jazykem uměleckého textu, je Viktor Vynohradov. Jedním z jeho hlavních cílů bylo důkladné prozkoumání jazykového arsenálu spisovatele. Pochopení funkcí konkrétních jazykových jednotek v kontextu jeho děl vysvětluje překladatelovy tvůrčí úkoly, ukazuje na jejich správné vyřešení. Daný přístup potvrzuje důvod, proč jsme popisovali život spisovatelky a uváděli jsme naratologickou analýzu románu. Autorka do textu vnáší politické a sociální konfrontace, vliv války na život obyvatel pomocí lexikálních jednotek. Následně je adresát dekoduje v rámci vlastního „filtru“, do něhož započítáváme kulturní a sociální roli jako účastníka komunikace⁴⁵. Takže jazyk vnímáme jako materiál překladu uměleckého díla, zároveň použité jazykové jednotky zachovávají reprezentativní charakter slova jako znaku.

V návaznosti na teorii o slovu jako znaku Roman Ingarden mluví o práci s různými vrstvami v textu, jejichž povahu a vztah je třeba zachovat i v cílovém jazyce. V rámci textu rozlišuje invariabilní a variabilní elementy. K invariabilním elementům při překladu uměleckého textu patří denotativní a konotativní význam, stylistické zařazení slova a větná stavba.⁴⁶ Obecně se zachovává forma, význam, smysl a neruší se jádro významové potence. V každém slovu se skrývá i jeho význam. V tomto případě slovo plní určitou funkci, má měnný význam, který se mění podle kontextu. Takže se jedná o umělecké dosažení cíle při překládání. Přitom Roman Ingarden odmítá psychologismus, jelikož by při změně adresáta docházelo k nesprávnému určení významu slova.

Lexikální jednotky chápeme jako znaky v jazykovém systému. Znak musí zachovat ve výchozím a cílovém jazyku sémiotickou, pragmatickou a komunikativní vlastnost, pokud se jedná o překlad uměleckého díla. Skotský lingvista a fonetik J. C. Catford mluvil o funkční ekvivalenci jako důležitém bodu při překladatelském procesu. Tak rozlišuje „omezený“ (restricted) a „totální“ (total translation) překlad.⁴⁷ V případě omezeného překladu se jedná o práci na jedné jazykové rovině buď lexikální, nebo gramatické. Totální překlad předpokládá práci s ohledem na funkční stránku. Jedná se o prolínání hranic jednotlivých rovin jazykového systému. I když nabídl funkční přístup k překladu, tj. důležitou roli sehrává nejenom denotační, ale i konotační složka, přitom ale pracuje s větami jako samostatnými prvky, odindividualizovanými, jako by fungovaly mimo kontext.⁴⁸

---

⁴⁵ KNITTLOVÁ, D. a GRYGOVÁ, B., ZEHNALOVÁ, J. *Překlad a překládání*, s. 216.

⁴⁶ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*, s. 27.

⁴⁷ Tamtéž, s. 28.

⁴⁸ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 6.

Americký teoretik Gerard Vázquez-Ayrora upozorňuje na to, že v některých případech je samostatné fungování slova nedostačující. Takový překlad vyžaduje kontext, jelikož není dostatečné vysvětlení pojmu skrze povrchovou rovinu originálního textu nebo dochází k situaci, kdy podaná informace má v originálu vícevýznamovou povahu. O tom se zmiňoval i Roman Jakobson, neboť dle něj výchozí jazyk může obsahovat jinou pojmovou kategorii, která neexistuje v cílovém jazyku. Zkoumání pouze gramatických kategorií je už nedostačující. V takovém případě je nutná konkretizace jazykového prostředku, aby plnil stejnou funkci v překladu.⁴⁹ Pro dosažení původního cíle textu se v překladu přidávají poznámky. Právě v 60. letech 20. století pozorujeme v translatologii návrat ke kontextové teorii Malinowského, když kromě doslovného a volného překladu rozlišuje překlad s komentářem.⁵⁰

Podobnou pozici při překladatelském procesu zaujal i americký teoretik Eugene Nida, který rozpracovával pojmy jako povrchové a hloubkové struktury postupu při překladu. Pro něj není dostačující práce pouze na povrchové struktuře, překlad je proces, který sestupuje z povrchové roviny do hloubkové struktury, do takzvané vnitřní řeči. V daném případě uvažujeme o vnitřní řeči jako o záměrném účelu originálu a o myšlenkovém proudu postav, který autor vložil do textu pomocí konkrétních jazykových jednotek. Poté se překladatel rozhodne, jaké lexikální prvky použije pro vyjádření konkrétního obsahu. Důležitou součástí je reakce čtenáře jako adresáta, takže mluvíme o ekvivalenci nejenom obsahu, ale reakci po přečtení originálu a překladu. Od 80. let 20. století se překlad považuje za komunikativní záležitost, ale ne překódování výchozího textu.⁵¹

Již během 90. let 20. století pozorujeme prolínání teoretických modelů translatologie s jinými obory jako kulturologie, sociologie, psychologie, pragmatika apod, čímž získává dynamický charakter. Probíhá proces přejetí nebo adaptace teorií. Tak francouzský jazykovědec Edmond Cary jako výrazný zástupce teorie překladu uvádí, že překlad musí zahrnovat nejenom technickou složku, a i psychologickou.⁵² Již výše zmíněný E. Nida začínal mluvit o nutnosti zahrnování psychologického aspektu při překládání s ohledem za účelem „ekvivalentního účinku na příjemce – sdělení má být přizpůsobeno jeho jazykovým potřebám a kulturním očekáváním a usiluje o naprostou přirozenost vyjadřování, které se dosahuje

---

⁴⁹ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 14-15.

⁵⁰ Tamtéž, s. 7.

⁵¹ KNITTLOVÁ, D., GRYGOVÁ, B. a ZEHNALOVÁ J. *Překlad a překládání*, s. 14.

⁵² LEVÝ, J. *Umění překladu*, s. 25.

pomocí adaptací gramatiky, slovní zásoby a kulturních referencí“.⁵³ Jedná se o dynamickou (funkční) ekvivalenci, na rozdíl od formální, která vyžaduje přesnou jednotu formy a obsahu.

Peter Newmark se zabýval kontrolou výchozího a cílového textu z hlediska ekvivalenční kvality s přihlédnutím i k psychologické stránce. Do teorie překladač přináší pojem tendence *undertranslation* a *overtranslation*. K první tendenci dochází při komunikativním překladač, kdy má překladač za cíl sdělit čtenáři informaci, kterou autor zakódoval v originálu co nejsrozumitelnějším způsobem. Tendence *overtranslation* se projevuje v případě sémantického překladač, který zahrnuje překladačelovy pochody, čímž přináší nevýhody pro čtenáři. Jedná se o překladač konkrétních slov, souvětí, vět.⁵⁴ Tak daný typ překladač zahrnuje přidávání informací, což může způsobovat zkreslování obsahu originálu. Takže Peter Newmark představuje ekvivalenční přístup k procesu překladač.

Při psycholingvistickém modelu překladač je důraz kladen na způsob a důvod výběru konkrétní jazykové jednotky při překladač. Pragmatická složka je přednostní, pak docházíme k sémantické a syntaktické analýze.⁵⁵ Tento model nabízí přístup, který bere v potaz i osobnost překladačel a čtenáři. R.T.Bell upozorňuje na to, že daný model není jediný možný a nejlépe funguje v kombinaci s jinými přístupy. Důležitým je však postup překladačel, jak vnímá jazykové jednotky, interpretuje, jelikož se zaměřuje na podání informace cílovému čtenáři, jehož interpretace se může odlišovat a rozkódování významu bude záležet na jeho společenské roli a zkušenosti.

Obecně různé typy překladačů mohou fungovat v jednom procesu, jedná se jen o různou míru působnosti v závislosti na druhu textu výchozího jazyka, jeho záměru. Řídíme se funkčním přístupem. Překladač je i důležitým sociálním faktorem, který zahrnuje vlastnosti prostoru, času, podmínek vzniku a zároveň má vliv na tyto jednotky. Takže překladač jako výsledek je sociálním aktem, proto je neoddělitelnou složkou při zkoumání překladačelského postupu role překladačel. S danou problematikou souvisí otázka definice překladač, respektive jeho povahy. Překladač můžeme vnímat buď jako kopii originálu (objektivistická koncepce), nebo jako jeho další verzi (subjektivistická koncepce). Překladačání je totožná originální tvůrčí činnost. Variace na stejnou tematiku je nevhodný termín, jelikož dochází ke zkreslování role autora textu a jeho původního záměru, funkce. Díla, která byla přeložena do jiného jazyka jako varianta originálu, už nejsou schopna zastupovat dílo

---

⁵³ ZEHNALOVÁ, Jitka a kol. *Kvalita a hodnocení překladač: Modely a aplikace. a aplikace*. Olomouc modern language monographs, vol. 4. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015, s. 23.

⁵⁴ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladač*, s. 8.

⁵⁵ Tamtéž, s. 26.

jako cizojazyčný originál. Překladatel by tady nesměl překládat podle své psychologické představy. Musí se dodržovat psychologický záměr autora. S ohledem na to, že překladatel nahlíží na text skrze svou dobu, mluvíme o takzvaném společenském tlaku na překladatele. Milan Hrdlička uvažuje o nutnosti dosažení „kompromisu mezi překladatelovým zřetelem ke kvalitám předlohy i nového čtenáře“.⁵⁶ Autor se čtenářem tvoří vzájemný komunikační systém na základě své životní zkušenosti, společenské atmosféry, v níž přebývají, historických podmínek. Jedná se o střet dvou kultur.⁵⁷

„Cílem překladatelovy práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoliv vytvořit dílo nové, které nemělo předchůdce; cíl překladu je reprodukční. Pracovním postupem tohoto umění je náhrada jednoho jazykového materiálu jiným, a tudíž samostatné vytvoření všech uměleckých prostředků vycházejících z jazyka; v jazykové oblasti, v níž se odehrává, je tedy původně tvůrčí“.⁵⁸ Překládání je tvůrčí proces a překlad je reprodukce originálu. Jedním z úkolů překladatele je zachovat původní styl textu, případně se vyhnout konfliktu čtenářovy zkušenosti a porozumění překladu.

Jiří Levý tak uvádí tři základní fáze překladatelovy práce: pochopení předlohy, interpretace předlohy a přestylizování předlohy.⁵⁹ Na první etapě se překladatel rovná čtenářovi. Překladatel přistupuje k originálu z lingvistického hlediska při rozboru slov, jejich významu, řeší se případná mnohovýznamovost. Tímto docházíme k pochopení textu jako celku. Nastupuje rekonstrukce skutečnosti skrze text.⁶⁰ Pro další etapu nestačí filologický rozbor díla, jelikož originál vyžaduje interpretaci. Začíná práce s pojmy výchozí a cílový jazyk, která zahrnuje další překladatelovy postupy: a) hledání objektivní ideje díla – osobní problematika překladatele; b) interpretační stanovisko překladatele – co chce říct překladatel; c) interpretace objektivních hodnot díla z tohoto stanoviska – překladatelská koncepce a možnost „přehodnocení“ – cíl překladatelovy práce.⁶¹ Nakonec se překlad stává zpracováním určitého tématu nějakým jiným způsobem, než byl vytvořen originál. Nejde o přisvojení si překladu cizí kultuře, ale pokus o přizpůsobení pro cizího čtenáře. Materiálem pro překlad není jen jazyk, ale i sociologická a psychologická stránka díla.

Jak jsme už zmiňovali proces překladu odpovídá procesu komunikace. Důrazným je mimojazykový aspekt. Řeší se problémy, které souvisí s rozlišností kulturních, politických

---

⁵⁶ HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 62.

⁵⁷ HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*, s. 60-63.

⁵⁸ LEVÝ, J. *Umění překladu*, s. 79.

⁵⁹ Tamtéž, s. 50.

⁶⁰ Tamtéž, s. 53.

⁶¹ Tamtéž, s. 57.

a historických zvláštností dvou národů skrze překladatelovu zkušenost s reáliemi. Na tom záleží i objem textu v cílovém jazyku, nakolik se změnil ve srovnání s originálním zněním. Bereme v úvahu i kvantitativní složku překladu.

Vilém Mathesius uvažuje o tom, že „dokonalému překladu se říká přebásnění. [...] ... vlastní podstata přebásnění je úsilí o vzbuzení uměleckého účinku i třeba jinými literárními prostředky, než jakých bylo užito v originálu“.⁶² Přitom pozorujeme dialektickou jednotu originálu a překladu, formy a obsahu. Překladatel musí zprostředkovat způsob uměleckého vtělení tématu, záměru, obraznosti románu v nemenší míře, než to udělal autor. Důležitým bodem je sémantika a stylistika. Dokonalý překlad je takový, který dokáže vyjádřit ideový a obrazový základ díla skrze zprostředkování sémantické a stylistické struktury.⁶³

Překlad můžeme zkoumat jako určitou metodu, která se používá při popisu událostí pomocí jazykových jednotek jiného systému než výchozího, přirozeného pro autora původního textu. Nové znění textu, který se stává součástí cizí kultury, do jejíhož jazyka byl udělán překlad, by měl zachovat svou původní povahu, podle které se dá vysvětlit roli románu pro společenský život. Tím pádem překlad jako i originál reprezentuje jednotu času, prostoru, určité chronologické uspořádání materiálu, což znamená, že tvoří jediný celkový příběh. Překládání uměleckého díla je kombinací různých záležitostí. Cílem se tak stává odhalení nových fenoménů ve výchozím jazyku a hledání možností cílového jazyka.

Takže s ohledem na vývoj historických a politických událostí a etapu aktivního šíření současné ukrajinské literatury a kultury celkem, prolínáním různorodých aspektů společenského života do literatury, je důležitým prozkoumání vlivu role společenství na proces překládání, výběru vhodných postupů a hledání ekvivalence na různých rovinách jazykového systému.

2.2 Definice a charakteristika neologismů období Euromajdanu

Obecně označujeme termín *neologismus* jako novou lexikální jednotku. Olga Martincová podává původní definici neologismu jako jednotky, která pojmenovává nový předmět, jev, skutečnost, obohacuje vyjadřovací prostředky jazyka.⁶⁴ Z toho vyplývá, že daná definice předpokládá vznik pouze nových prvků reality, které je třeba pojmenovat, je záležitostí *langue*. Avšak vylučuje případy, kdy při realizaci určité komunikační situace může dojít k posunu

---

⁶² MATHESIUS, Vilém. *Jazyk, kultura a slovesnost*. Praha: Odeon, 1982, s. 226.

⁶³ КОПТІЛОВ, Віктор. *Теорія і практика перекладу*. Київ: Видавниче об'єднання "Вища школа", 1982, c. 10.

⁶⁴ MARTINCOVÁ, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1983, s. 10-11. [online]. [cit. 31.10.2023]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:ecc49155-ee72-4b4d-bbf1-099db1af3a6c?page=uuid:2ee80575-048f-40f5-af4f-4672a31e4a00>.

původního významu lexikální jednotky, jeho rozšíření nebo specializace.⁶⁵ Proto Edvard Lotko uvádí termín *neosémantismus* jako další druh neologismu. František Čermák zdůrazňuje, že při vzniku neologismu ne vždy jde o vznik nové formy, ale i změnu významu, jež je spojený s určitým časovým obdobím.⁶⁶ Je to relativní pojem, jehož přesný vznik a první výskyt není možné zachytit. Nejvíce neologismů se objevuje právě z již existujících lexikálních jednotek. Další možný termín pro takové jednotky je lexikální inovace,⁶⁷ které můžeme považovat za synonymické. Označuje nové součásti lexika, nové jednotky nominace, a tak tvoří i nové jednotky komunikace.⁶⁸

Ve *Slovníku lingvistických termínů pro filology* najdeme definici, která není omezena jenom na vznik nových slov, ale zahrnuje změny sémantické, stylistické, gramatické, případnou reaktivaci termínů, že „neologismus je nevžitý, neustálený tvar, nové slovo, popř. jeho nové užití n. jiná nová jednotka v jazyce vzniklá, respektive vznikající, popř. do něj převzatá odjinud z potřeby pojmenovat něco nového, z důvodů strukturních apod., novotvar“.⁶⁹ Jednou z klíčových charakteristik neologismů je absence jejich definice ve slovnících, jelikož většina z nich není kodifikována.⁷⁰ Nevylučuje se i přihlédnutí k spisovné lexikální normě jazyka pro následné lexikografické zpracování nových jednotek.

Ke kritériím zařazování lexikálních jednotek k neologismům patří i mimojazykové faktory. Nejčastěji časový faktor se považuje za hlavní, s čímž je spojen pojem novosti. Daná souvislost je hodnocená vzhledem k frekvenci a sféře užívání určitých lexikálních jednotek. Některá slova, která jsou považována za neologismy, mohou přecházet do běžného užití, což způsobuje ztrátu novosti. Takže časové období vzniku lexikálních novací nelze považovat za klíčové.

Výše uvedená situace těsně souvisí s druhým kritériem, kterým je hodnocení užívání neologismů obyvateli, zda je považují za nová, zvláštní. Jelikož předmětem našeho bádání jsou neologismy období Euromajdanu a hlavně možné způsoby překladu do češtiny, mezi takzvané obyvatele zařazujeme i Čechy jako příjemce cílového textu. Pomocí převedení takových lexikálních jednotek do jiného jazyka než ukrajinského rozšiřujeme areál jejich

---

⁶⁵ LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 78.

⁶⁶ ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 219.

⁶⁷ MARTINCOVÁ, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*, s. 12-13. [online]. [cit. 31.10.2023]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:ecc49155-ee72-4b4d-bbf1-099db1af3a6c?page=uuid:2ee80575-048f-40f5-af4f-4672a31e4a00>.

⁶⁸ КЛИМЕНКО, Ніна, КАРПІЛОВСЬКА, Євгенія, КИСЛЮК, Лариса. *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008, s. 12.

⁶⁹ LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*, s. 78.

⁷⁰ ВАКУЛОВИЧ, Лариса. Особливості функціонування неологізмів в умовах євроінтеграції. Вчені записки ТНУ ім. Вернадського, 2022. [online]. [cit. 31.10.2023]. Dostupné z: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/part_1/3.pdf.

fungování a pozorujeme projev pocitu zvláštnosti u českých čtenářů. Omezené užívání a s tím související novost můžeme naleznout i u některých ukrajinských adresátů. Taková problematika je dána lokálním rozdílem, jelikož naši pozornost věnujeme lexikálním jednotkám vyskytujícím se v románu *Obnažený nerv*, jehož obsahové jádro je založeno na osobním prožití autorky, jejích postav, událostí Euromajdanu a okupace Donbasu z úhlu pohledu obyvatel východní Ukrajiny, respektive města Severodoněcka. Avšak poměr nesrozumitelnosti čili lexikální inovativnosti bude relativně minimální, spíše se bude jednat o stupeň použití. U bezprostředních účastníků Majdanu nebo obyvatel válečné zóny na východní Ukrajině takové jednotky rychleji proniknou do běžné slovní zásoby.

V současnosti se zdůrazňuje sociolingvistické kritérium, které podotýká spojitost proměny lexika se společensko-historickým životem. Lexikální systém ukrajinského jazyka je otevřený a dynamický, což předpokládá aktualizaci novými prostředky. Z funkčního hlediska jsou neologismy odrazem reality. Klíčovým zdrojem vzniku se stal politický proces evropské integrace, jehož součástí, respektive reakcí na její nedodržení a politiku Ruska zaměřenou na lingvistickou genocidu,⁷¹ jsou změny společensko-politického života Ukrajiny v roce 2013-2014. Spontánnost řeči na základě politických událostí ovlivnila ukrajinské lexikum za účelem přidělení pozitivního či negativního hodnocení situaci a jejím účastníkům. K lexikálním neologismům, které se charakterizují jako novotvary, patří například *майданівець* nebo *євромайданівець* (česky *majdanovec* nebo *euromajdanovec*), *антимайданівець* (česky *antimajdanovec*), *Донбавбе*, *Даунбас* (česky *Donbabve*, *Downbas*), *Луганда*, *Лугандія*, *Лугандон* (česky *Luhanda*, *Luhandija*, *Luhandon*), *майданутий* (česky *majdanutý*), *майдаун* (česky *majdown*), *правосек* (česky *pravosjek*), *украї* (česky *ukrři*). Za neosémantismy se považují *Небесна Сотня* (česky *Nebeská Setnina*), *бЕндерівець* (česky *bEnderovec*), *жидобандерівська влада* (česky *židobanderovská vláda*), *фашистська хунта* (česky *fašistická junta*), *бандерівська п'ята колона* (česky *banderovská pátá kolona*), *Майдан* (česky *Majdan*), *бермудський трикутник* (česky *bermudský trojúhelník*) apod.

Jak je známo, podkladem pro novotvary se stala politická situace. Kromě toho pozorujeme tendenci vzniku dalších státních symbolů, kde neméně důležité místo zaujímá folklór. Tak se třeba národní píseň *Pluje kachna po Tise* stala nejenom symbolem a hymnou tragických událostí Revoluce Důstojnosti, a i důkazem státní příslušnosti. Heslo *Sláva Ukrajině!* původně plnilo funkci pozdravu nacionalistů v 40. letech 20. století. Nyní s doplněním o další složky *Hrdinové neumírají! Jednotná Ukrajina!* ho kvalifikujeme

---

⁷¹ СТЕПАНЕНКО, Микола. *Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон: монографія*. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2017, с. 6.

jako jednu z forem verbálního společenského pozdravu. Tak potvrzení koexistence jazyka a národa je další v dějinách Ukrajiny transformace jazykové situace, kdy se identifikační funkce stává prioritní.

Proces tvoření a překladu neologismů je záležitostí i derivačního potenciálu jazyka, což je úkolem praktické části diplomové práce, ve které se pokusíme o vytvoření slovníku neologismů vyskytujících v románu, a tak rozšíření funkčnosti neologismů jako součástí společenského života Ukrajiny i mimo její území.

2.3 Definování reálií

V současnosti na jazyk nahlížíme nejen jako na materiální kategorii, tj. realizaci myšlení, ale i jako duchovní kategorii, pomocí které poznáváme mentalitu, kulturu a hodnoty určitého národa. Rysy podobnosti nebo odlišnosti několika jazyků jsou spojené s dějinami jejich mluvčích, tj. etnických skupin. Také se některé společné zvláštnosti mohou objevit v důsledku mezijazykových kontaktů.

Nejprve je naším úkolem definovat pojem reálie a zjistit, co patří k této kategorii a jestli slova, uvedená v daném románu, lze považovat za reálie. Původně v latinském jazyce slovo „reálie“ znamená „věc, předmět, fakt, událost“. Nejsou přesné hranice pro identifikaci reálií jako překladatelského termínu, který se v odborné literatuře začal vyskytovat v 40. letech 20. století. Poprvé daný termín použil A. Fedorov v práci *O uměleckém překladu* pro označení národního specifického objektu, ale ne lexému.⁷² Obecně reálie zahrnují slovní spojení terminologické, frazeologické čili životní povahy. Podle A. Fedorova jsou reálie jevem vždy mimojazykovým. Ve výkladovém slovníku ukrajinského jazyka nacházíme definici reálie jako věci, která existuje materiálně; jakýkoliv předmět materiální cennosti.⁷³ Taková definice je omezující a zkrslující, jelikož nezahrnuje jiné složky života národa než materiální. Při překladu je však důležité počítat s jazykovými realizacemi duchovních a společenských problémů.

H. Šatkov uvádí termín *bezekvivalentní slova*, což odpovídalo Fedorovým *reáliím*. Jsou to lexikální jednotky, které na určitém historickém úseku času vůbec nemají žádné hotové ekvivalenty v lexiku jiného jazyka, k nimž patří reálie. Na reálie nahlíží z ohledu na existenci nebo neexistenci ekvivalentní lexikální jednotky. L. Soboljev navrhl definici reálií jako životní a specificky národní slova a slovní spojení, která nemají ekvivalenty ve všedním životě,

---

⁷² ЗОРІВЧАК, Роксолана. *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989, с. 47.

⁷³ *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. 250000/уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, с. 1205.

což znamená i v jazyce jiných národů.⁷⁴ Avšak ne vždy bezekvivalentní lexikum označuje reálie, i když reálie jsou součástí množiny bezekvivalentního lexika. Takže dané definice nemůžeme považovat za kompletní, jelikož zahrnují nepřesnosti a komplikace, které by mohly vzniknout při zařazení určitých jevů, jež reprezentují lexikální jednotky, do reálií.

V ukrajinské teorii překladu termín „reálie“ poprvé použil O. Kundzič, přitom podotkl na nemožnosti jejich překladu do jiného jazyka. V. Koptilov považuje reálie za slova, která označují předměty a jevy, jež jsou neznámé jazyku, do něhož se překládá.⁷⁵ Pojem reálie funguje vždy při srovnání dvou jazyků a kultur. Mimo danou situaci není možná existence v rámci teorie překladu. Existuje určitá skutečnost, která se odráží skrze konkrétní jazyk. Takže vyžaduje binární srovnání.

Bulharští odborníci Vlachov a Florin podávají nejpřesnější definici. Reáliemi jsou slova (a i slovní spojení), která označují objekty, které jsou charakteristické pro život (všední život, kulturu, sociální a historický rozvoj) jednoho národa a jsou cizí pro jiný.⁷⁶ Právě slovo je základní jednotkou, která zahrnuje určitou informaci a slouží pro formování a předání myšlenek. Reálie jsou jazykové prvky, které ve stejné míře používají spisovatelé autoři originálních uměleckých děl a překladatelé beletrie.

Rozlišují reálie jako předmět a reálie-slovo. Reálie jsou v jakémkoliv významu mimojazykovým jevem a základem pro nominativní význam slova.⁷⁷ Reálie-slovo se vnímá jako znak. O. Potebnja mluví o vnější (materiál konkrétního jazyka) a vnitřní formě slova (obraz), obsahu.⁷⁸ Mohou existovat i slovní spojení, která však mají povahu jednoho sémantického slova. Často jsou to nominativní spojení slov, frazeologické jednotky s omezením použitím. Někteří odborníci do reálií započítávají antroponyma a toponyma, jež jsou součástí dějin státu a jejich názvy tvoří národní kolorit. Přitom upozorňují na to, že cizojazyčné prvky v textu se nepovažují za reálie. V takovém případě záleží na významu, který autor vkládá v dané jazykové prvky.

Pozorujeme tedy oslabení role jazykové jednotky jakožto čistě gramatické záležitosti. Každé slovo reprezentující určitý předmět nebo jev získává svůj význam, který záleží na různých složkách života konkrétního národa. Proto hlavním úkolem čtenáře, jímž se stává i překladatel, je zjistit leitmotiv díla. Překladatel nesmí překračovat hranice lexikální

---

⁷⁴ ЗОРІВЧАК, Роксолана. *Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)*, с. 48-49.

⁷⁵ ЗОРІВЧАК, Р. *Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)*, с. 51.

⁷⁶ Тамtéž, с. 53-54.

⁷⁷ ВЛАХОВ, Сергей, ФЛЮРИН, Сидер. *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения, 1980, с. 6-7.

⁷⁸ КОПТИЛОВ, Віктор. *Теорія і практика перекладу*, с. 16.

sémantiky, kterou určil autor. Jinak je román, respektive jeho překlad do cílového jazyka, ohrožený a může se stát další verzí originálu s posunutým významem, ale ne překladem.

2.4 Způsoby překladu neologismů a reálií jako bezekvivalentního lexika

V předchozích podkapitolách jsme už zmiňovali proces vzniku díla, který se zakládá na zachycování reality autorem. Realita slouží jako objekt, který vyvolává dojem, emoce. Překladatel plní funkci toho subjektu, autora, který nanovo vkládá stejné pocity, významy do lexikálních jednotek, ale v jiném jazyce. Při překládání řešíme, nakolik překladatel byl schopen vyjádřit ty pocity v cílovém jazyku, jestli se překlad shoduje s původním záměrem. S tím souvisí další faktor překladu, že dílo nemá významy samo o sobě, musí vstoupit do komunikace s vnímatelem. Je důležité brát v úvahu i realitu, v níž přebývá cílový čtenář, respektive ty reálie, které nejsou známe pro jinou kulturu nebo v ní neexistují. Dané situaci odpovídá sociolingvistický model překladu, jehož zastupiteli byli Hatim a Mason. Autor a cílový čtenář mají různé společenské zázemí.⁷⁹ Z toho vyplývá, že jazyk má společenskou roli.

Současná translatologie se při překladatelském procesu zaměřuje především na makrostrategii, jejímž cílem je zachování funkčnosti textu a původního modelu chování národa, postoje autora vůči tématu. Takto mezi textem a čtenářem probíhá komunikace, jejíž úspěšnost záleží na adekvátnosti zvoleného postupu překládání a na tom, nakolik překladatel dokáže omezit vliv šumů, k nimž započítáváme rozdíly politického, historického, společenského charakteru ve výchozí a cílové kultuře. E. A. Nida mluví o totožnosti reakcí po přečtení originálního díla a jeho překladu.⁸⁰ Mikropřístup je klíčový při analýze gramatických kategorií původního slova a jeho variantě v cílovém jazyce, když mluvíme o hledání ekvivalentu a jeho fungování ve větě.⁸¹

Při překladu do češtiny výrazů, které jsou odrazem reálií jiného národa a nemají ekvivalent v jiném jazyce, do něhož se překládá, je možná ztráta původní funkce v překladu. Výraz nebude fungovat, což může způsobit změnu obsahu, záměru autora originálu. Hledají se možnosti adaptace do cílového jazyka, teda češtiny. Jednou ze základních otázek, kterou se řídí překladatel, je způsob předání a atmosféra výkladu. Ján Vilikovský se vyjadřoval, že „překlad může být pouze pragmatickou a přibližnou aproximací – něco jako slovní

---

⁷⁹ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu*, s. 25.

⁸⁰ ARKHANHEL'SKA, Alla. *Aktuální pytanija perekladu: mižmovnyj i mižkulturnyj vymir: kolektivnaja monografija = Aktuální otázky překladu: mezijazykový a mezikulturní výměr: kolektivní monografie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 37.

⁸¹ Tamtéž, s. 140.

gestikulace, lepší než mlčení, ale nekonečně vzdálená pojmové přesnosti jazyka a jeho myšlenkové disciplíny. Jenže jsme-li determinováni vlastním jazykem, nemůžeme proniknout za jeho hranice. Konečnou realitou se tak stává nikoli vnější svět, ale náš jazyk, skrze nějž se tento svět formuje“.⁸²

V dané podkapitole se pokusíme představit možná řešení problému vyhledání jazykové formy v cílovém jazyce, teda češtině, pro výraz, jemuž rozumíme v ukrajinštině. Další problém, na který narážíme, je nepřeložitelnost kulturních ojedinelostí. Není možné mluvit o ekvivalenci jazykových jednotek, protože v českých reáliích nenajdeme události odpovídající ukrajinskému kontextu. Nedojde ke stejnému významovému vztahu mezi jazykovými prostředky dvou jazyků. Ruský lingvista Oleksandr Šveicer upozorňoval, že při překladu reálií pracujeme nejen s odlišnými jazykovými systémy, ale i na střetu kultur a civilizací.⁸³

Jak jsme už zmiňovali reálie jsou bezekvivalentní jednotky, které nelze přeložit doslovně. Do bezekvivalentního lexika zařazujeme i lexikální inovace, jejichž vznik jsme nastínili v předchozí podkapitole. Takové jednotky se ale dají uvést do překladu podle kontextu originálu pomocí popisu, vysvětlivek. Nejlepší způsob jich uvedení do překladu je použití jazykové jednotky v co nejpřirozenější podobě pro čtenáře, bez vysvětlení překladatele. Za chybu se považuje nechat reálie, případně i neologismy, bez vysvětlení, když překladatel spoléhá na čtenářovo samostatné porozumění výrazu. Na základě výše zmíněných možných problémů při překladu indikujeme takové postupy: formální a existenciální zpracování, jejich kombinace. Formální stránka zahrnuje jazykové zpracování díla, zatímco existenciální předpokládá ordinaci životních podmínek, jejich vliv, jak se projevují a jaké prokazují výsledky. Proto často vyžadují reálie kompenzační způsob překladu.

K základním překladatelským postupům zařazujeme: transkripci (včetně transliterace), kalk, substituci, modulaci, ekvivalenci (úplnou, částečnou), adaptaci. Sedm základních postupů při překladu, s nimiž postupně nebo i určitými změnami přicházeli Fjodorov, Levý, Catford, později Poldauf, Bareš, Vinay a Darbelnet, zahrnují ještě transpozici (jedná se o gramatické změny, ale ne kulturní transpozici). Americký teoretik Gerard Vázquez-Ayrosa k již zmíněným pojmům jako transpozice, modulace, ekvivalence a adaptace přidává amplifikaci (rozšíření textu), explicitaci (přidání vysvětlující informace), vynechání a kompenzaci.⁸⁴ V případě vypuštění některých pasáží z textu může způsobit ztrátu určité části kontextu a následně

---

⁸² VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Ivo Železný, 2002, s. 14-15.

⁸³ ЗОРИВЧАК, Р. *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*, с. 39.

⁸⁴ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 14-15.

neporozumění textu jako celku cílovým adresátem. Takže redukce za účelem následného odbavení podle kontextu je rozporným přístupem.

Při překladu reálií nesmí dojít k čistě výměně znaků jednoho jazyka za znaky cílového jazyka. V takovém případě by se jednalo o mechanický překlad bez ohledu na změnu původního významu znaku a jeho funkce v určité kultuře. Občas dochází k situaci, kdy chybí kontext, není dostatečné porozumění pojmu skrze povrchovou rovinu originálního textu nebo podaná v originálu informace má víceznačnou povahu, proto se v překladu přidávají poznámky. V tomto případě je nutná konkretizace jazykového prostředku, aby plnil stejnou funkci v překladu. Přepis reálií s vysvětlivkami v podobě poznámek pod čarou dovoluje zachovat národní kolorit originálu, avšak může způsobit komplikace při čtení překladu.

Na základě srovnání anglických překladů ukrajinské prózy s jejich originálním zněním překladatelka Roksolana Zorivčak uvádí tyto způsoby překladu reálií, které uplatňujeme obecně i na bezekvivalentní lexikální jednotky: transliterace, hyperonymické přejmenování, deskriptivní parafráze, kombinovaná renominace, úplný a částečný kalk, mezijazyková transpozice na konotační úrovni, substitute, kontextuální překlad, kontextuální interpretace reálií.⁸⁵

K prvnímu způsobu překladu nejčastěji dochází u antroponym a toponym. Takové jednotky se většinou transliterují, pokud neexistují výjimky. Hyperonymické přejmenování představuje generalizaci významu, denotační překlad s vynecháním lokality. Konotační složka se při takovém překladu nebere do úvahy. Také je nebezpečí ztráty původních funkcí jazykových jednotek. Dalším zjednodušujícím postupem nacházíme kalk, tj. přesnou reprezentaci slovo tvorby cílového jazyka. Takový překladatelský krok může vyžadovat dodatečné vysvětlení, jelikož nepředpokládá práci s pragmatickou složkou výkladu.

Transpozice na konotační úrovni znamená použití cizojazyčné reálie se stejnou konotační složkou, ale vynecháním denotační. Substitute (metoda napodobování) je použití reálií cílového jazyka. Čtenář ale bude vnímat překlad jako dílo svého národa. Dva výše zmíněné postupy poněkud zkreslují samotný překlad a originální znění díla, jelikož v něm nebude cítit cizost. V takovém případě docházíme k závěru, že román, nad jehož překladem pracujeme v dané diplomové práci, nereprezentuje dílo jiné kultury, původně ukrajinské, ale je dalším příkladem české literatury.

Deskriptivní parafráze zahrnuje popisový překlad, který je propojený s pragmatickou složkou překladu, snaží se reprezentovat též funkce, co i originál. S předchozím postupem těsně

---

⁸⁵ ЗОРИВЧАК, Р. *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*, с. 93.

souvisí kombinovaná renominace, která propojuje transkripci s deskriptivní parafrází nebo hyperonymem v závorkách čili jako poznámka pod čarou. Zahrnuje denotační a konotační složku, nakolik je to možné.

Kontextuální překlad může zahrnovat popis nebo hyperonymum. Je to obecný pojem, který předpokládá vytvoření cílového textu s přihlédnutím k výchozímu záměru autora díla a analýzu prostředí, v němž se nachází čtenář. Takže kontextuální interpretace reálií představuje použití ekvivalentu, jehož sémantika mimo kontext nemá nic společného s reálií výchozího jazyka. Hlavním faktorem je při takovém postupu kontext. Lingvisté Lev Neljubyn a Jakov Recker upozorňují na potřebu počítat při překladu nejen s jazykovým aspektem, ale i s intenčním a situačně-komunikačním.⁸⁶

Na základě uvedených možností postupu můžeme tvrdit, že se úspěšný překlad opírá nejen o dokonalé jazykové dovednosti překladatele, ale i znalosti mimojazykové. Procesu překladu předchází takzvané strategické rozhodnutí,⁸⁷ které spočívá v prozkoumání kontextu jako celku a pak adekvátnímu zařazení konkrétních situací (součástí díla) do rámce kultury, jehož součástí je cílový čtenář. Takže v dalších kapitolách budeme pracovat s integrovaným překladem, tj. takovým, který není „záležitostí izolovaných slov a vět, ale překlad, jehož výchozím bodem je text v určité situaci jako integrální součást kulturního pozadí“.⁸⁸

---

⁸⁶ ARKHANHEL'SKA, Alla. *Aktual'ni pytan'ja perekladu: mižmovnyj i mižkul'turnyj vymir: kolektivna monografija = Aktuální otázky překladu: mezijazykový a mezikulturní výměr: kolektivní monografie*, s. 15.

⁸⁷ KNITTLOVÁ, D. *K teorii i praxi překladu*, s. 21.

⁸⁸ Tamtéž, s. 27.

3. PŘEKLAD ÚRYVKU ROMÁNU *OBNAŽENÝ NERV*

DÍL ČTVRTÝ

Ukrajino, jsi moje modlitba,
Jsi moje beznaděj věků...
Hřmí nad světem zuřivá bitva
O tvůj život, tvá práva.
Ať planou mraky řepné,
Ať syčí urážky – to je jedno
Rozliju se kapkou krve
Po tvé posvátné korouhvi.

Vasyl Symonenko

KAPITOLA 52

Leo byl nervózní. Nijak nemohl pochopit, proč Heňa prozradil matce jejich tajemství.

„Chápeš, že ji vystavuješ nebezpečí?“ pokolikáté zopakoval kluk. „Pokud nás nachytají, jenom my budeme obviněni, a teď...“

„Nemohl jsem říct nepravdu,“ omlouval se Henadij a pokolikáté už zopakoval, „matka si prohlížela zprávy na místních webových stránkách a samozřejmě si nemohla nevšimnout videa, na kterém jsme s tebou. Hned nás poznala.“

„Obličejové jsou tam důkladně zakryté,“ Leo se nemohl zmírnit.

„A hlasy? Copak matka nerozezná hlas svého syna od ostatních? Dá se to odhadnout podle držení těla a podle pohybů člověka.“

Natočili jsme video na pozadí u Čistého jezera a řekli jsme, že pracujeme v noci a ve dne vedeme normální život. A je to dobrý, protože tam nejsou naše nové čtvrti, ale nemohli jsme nepoznat svůj koutek garáže s plechovkami barvy.

„Kluci, nedohadujte se,“ ozvala se Uli, která se dosud nepletla do hovoru, „to je moje vina. Asi to byl špatný nápad natočit o vás video a poslat to redaktorovi na webovou stránku.“

„Jak to souvisí s tebou?“ Leo se konečně přestal pohybovat jako kyvadlo po pokoji a sedl si na židli. „Obyvatelé města musí vědět, že patrioti existují a oni nejsou pohovkovi,⁸⁹ ale opravdoví. Očividným důkazem jsou každodenní nápisy na budovách a obrazy ukrajinských vlajek vlastně podporují duch obyvatelstva. Přece nemůžeme dopustit, aby bylo celé město

---

⁸⁹ Jedná se o člověka, který sedí, soudí a nic nedělá; přen. hanl. všeználek.

rozmalováno nápisy „LLR“,⁹⁰ „Rusko“ apod. Lidé musejí vědět, že Severodoněck je Ukrajina. A tvůj nápad, Uli, zveřejnit video není tak špatný. Doufám, že po tom budeme mít následovníky,“ zasmál se Leo.

„Wow! Konečně ses uklidnil,“ Henadij vydechl úlevou.

„Uklidnil ses?“ Leonidova tvář se zase rozzářila úsměvem, tentokrát tajemným. „Brácho, nemůžeme namalovat nějakou část města dvěma barvami a tímto se zastavit. Musíme nějak rozšířit naše aktivity.“

„Naopak,“ řekla Uljana. Ona seděla na pohovce s rukama kolem kolenou, „musíte se skrýt. Včera mi prodavač barev na tržnici pošeptal do ucha, že opolčenci⁹¹ se už zajímají o to, jestli někdo neustále kupuje modrou a žlutou barvu.“

„Nekupovali jsme ale dvě barvy najednou,“ poznamenal Henadij.

„Ten není tak hloupý, aby nevytušil,“ řekla Uli. „Ve městě jsme asi tři, kteří si za okupace koupili plechovky s těmito barvami. Chodíme několikrát týdně a střídavě kupujeme modrou a žlutou barvu. Spiklenci,“ usmála se.

„Myslíš, že prodavač nás může prozradit?“ zeptal se Leo.

„Odkud to můžu vědět?“ holka krčila rameny. „Byl varován a požádán, aby informoval, když se zase objeví kupci barev. Je třeba vzít v úvahu, že každý si váží svého života, tak proč by se pan měl zbytečně obtěžovat? A vy si také musíte dát pauzu, protože vosí hnízdo⁹² je už probuzeno.“

„Taky jsem si myslel, že by bylo potřeba se skrýt na několik dnů,“ pronesl Leo. „A přišel jsem na tohle. S barvou si dáme pauzu, a to bez otázek. Je potřeba si objednat nálepky s nápisem „Sláva Ukrajině!“. Zprv je rychlejší je nalepit než kreslit na zdech vlajky. Zadruhé nebudeme pokoušet osud a kupovat barvy.“

Nikdo okamžitě nepřebíral nápad Lea, každý přemýšlel o jeho návrhu.

„Nápad není špatný,“ řekl poté Henadij. „Zase ale vzniká problém. Kde si objednat nálepky, když je skoro všechno zavřeno? Jestli je spolehlivý člověk? Někdo může objednávku přijmout, přijdeme si vyzvednout nálepky a na nás už budou čekat buď kozáčci⁹³ nebo opolčenci.“

---

⁹⁰ Luhanská lidová republika.

⁹¹ Termín *opolčenc* se používá pro ozbrojené formace právně neuznaných Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky; teroristické skupiny DLR a LLR.

⁹² Frazologismus *vosí hnízdo* se v ukrajinštině používá pro místo, kde se shromažďují lidé stejných politických názorů; nepřátelská skupina lidí.

⁹³ Bojovníci armády Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky.

„Zkusím promluvit s jedním klukem z naší firmy,“ řekla Uli. „Nemůžu ale nic slíbit. Pokud se to nepodaří, tak můžu pak z každé cesty přivést po jedné plechovce s barvou.“

„Uli, tvoje dobrovolnictví je potřebná věc, teď ale probíhají ostřelování a jezdíš nebezpečnou zónou,“ poznamenal Henadij. „Navíc na kontrolním stanovišti banditů může vzniknout podezření na tvé časté cesty a s neprázdnými rukama.“

„Nejezdím každodenně,“ protestovala Uli.

„Dobrovolníci se mohou snadno dostat k našim vojákům přes osvobozené území,“ řekl Leo. „Zatím nikoho nezajímalo, proč tak často navštěvuješ „dědečka na vesnici“?“

Uli se usmála při vzpomínce na legendu, kterou si sama vymyslela: oblíbený dědeček onemocněl a celý důchod vydává na léky, proto musí kupovat a vozit cigarety, čaj, kávu, cukr.

„Smějí se,“ řekla Uli, „ptají se, jestli dědeček není náhodou bývalý mukl, který má rád magorák. A proč se tak bojíte o mě? Pracuji sama, takže nikoho nepodvádím, nemám manžela ani děti, kdo mě potřebuje?“

Uli to řekla žertem, ale její pohled byl vážný. Její pohled se upřel na jednoho mladíka, pak přenesla na druhého, a ještě se zdržela.

„My tebe potřebujeme, rodiče také,“ skoro jednohlasně řekli kluci.

„Já to vidím,“ vzdychla. V očích holky se mihl smutek a beznaděj, ale její přátelé si toho nevšimli, byli zaujati úvahami o dalších jednáních. „Kluci, mám jeden zajímavý nápad!“ řekla Uli vesele a její oči se zajiskřily. „Ale hned upozorňuji, že nápad je můj, nelze ho prodat, předat do jiných rukou a také nechat jako dědictví.“

„Podělíš se s námi?“ zeptal se Henadij.

„Určitě! Ale je to můj nápad, takže ještě jednou upozorňuji na to, že splním to sama, avšak budu potřebovat vaši pomoc. Souhlasíte?“

„To je nebezpečné?“ zeptal se ustaraně Leo.

„Riziko je vždy,“ tiše řekla Uli a už hlasitěji doplnila, „copak méně riskuji, když vezu pomoc našim bojovníkům? Mimochodem poslední dobou mě pronásleduje nějaký mizera z opolčenců. Možná jste viděli vysokého muže v masce s obrazem hada?“

„Jeho přezdívka je Had,“ vysvětlil Henadij, „často ho vidím na vojenském stanovišti. Asi je tam velitelem. Vyhrožoval ti?“

„Ne,“ holka zavrtěla hlavou, „občas jedu na skútru a on na svém za mnou nebo jede vedle mě, jede a mlčí, a na vojenských stanovištích vyvalí své bulvy skrz spáry v kukle a nespouští je ze mě.“

„Možná se zamiloval?“ zasmál se Henadij. „A proč ne? Ty jsi pěkná holčička...“

„Chcete se dozvědět o mém záměru nebo přišli jste se zubit?“ holka nespokojeně přerušila Heňka a ten hned sklapl. „Tak jdeme na to. Je třeba vyvěsit vlajku Ukrajiny na nápadném místě. Představujete si reakci lidí, když ráno uvidí naši vlajku?! Vybrala jsem rádiovou věž jako nejvyšší bod ve městě.“

„Je dobrý, že to není Vilesova 1,⁹⁴“ zamumlal Henadij. „Jsi sebevražedkyně, Uli?“

„Ne. Všechno jsem promyslela! Vlajku schováme někde poblíž, třeba v Gogolově parku, v noci budete hlídat a já vylezu na věž.“

„Hlídat můžeme,“ přemýšlivě řekl Leo, „co ale dělat v případě nebezpečí? Nemáme zbraň.“

„Dám vám svůj paralyzér,“ nabídla Uljana.

„Namítám,“ řekl Henadij.

„Pokud mi nepomůžete, tak udělám všechno sama.“

Kluci věděli, že holka neblafuje, pokud si něco zamyslela, tak dotáhne to do konce. Nic jiného jim nezbývalo než souhlasit. Nést vlajku večer bylo nebezpečné, protože hlídka mohla kontrolovat a uvidět vlajku, takže ji bylo třeba předem schovat někde poblíž. Jak se ale dostat do věže v noci, když opolčenci spolu s milicí⁹⁵ hlídkují v ulicích? Můžeme dostat buď patnáct dní zatčení nebo být potrestáni kopáním zákopů. Kamarádi se dohodli, že večer vylezou požárním schodištěm na budovu koleje opodál, vezmou s sebou vlajku a počkají do pozdních nočních hodin. Rozhodli se koupit látku na vlajku v obchodech pro rituální služby, jenom v různých: v jednom Leo koupí modrý satén, v jiném Heňa koupí žlutý. Když byly všechny záležitosti vyřešeny, kamarádi začali sledovat místní zprávy.

„Četli jste, co hlásí milice?“ Uli odtrhla oči od obrazovky notebooku. „Do města Lysyčansk dorazilo asi dvě stě ozbrojených lidí z jednoho ze států Střední Asie,“ četla holka. „Lidé slovanského vzhledu říkají, že dorazili z Krasnodarského kraje, jiní mají asijský vzhled. Podle předběžných údajů jsou z Kazachstánu.“

„Toto je zastaralá informace,“ poznamenal Leo. „Je něco nového?“

„Nečetli jste udání od doby Stalina?“ Uli se zasmála. „Tak tady to je!“ „Včera jsem jel z Luhanska do Milova, a pak přes Starobilsk do Luhanska. Na Millerovském rohu je vojenské stanoviště Národní gardy, viděl jsem tři nebo čtyři tanky, zakopané, minová pole po obvodu, stojí auta... Dále jsou v Horodyšči, také zakopané, obrněné transportéry, minová pole, asi padesát lidí. A třetí stanoviště bylo u vjezdu do Milova, špatně opevněné, stojí „bobik“,

---

⁹⁴ Adresa Hlavního ředitelství národní policie Luhanské oblasti.

⁹⁵ Do roku 2015 milice byla hlavní policejní službou Ukrajiny. 7.11.2015 vstoupil v platnost zákon, podle kterého vznikla Národní policie Ukrajiny.

opevnění z pytlů jsou nevelká, na levé straně sázení jsem uviděl dva stany, celkem bylo patnáct lidí, velmi drzí, chovají se bezostyšně, sotva jsem se krotit, otevírali tašky, kam jedete a proč, ke komu přesně atd. Pak jsem přes Bilovodsk jel do Starobilska, takže základnu tam mají kilometr od Jevhusta, u silnice jsem si všiml tří tanků, děla a hodně nákladňáků s barely paliva...“ To je nestyda! Ten detailně popisuje, kolik je na každém kontrolním stanovišti techniky a vojáků.“

„Uškrtil bych zrádce vlastníma rukama, kdybych věděl, kdo to je!“ řekl Leo a tak pevně sevřel pěsti, že kosti na jeho ruku zbělely.

„Někdy vyjde najevo jeho jméno a donašeč předstoupí před soud,“ s jistotou řekl Henadij. „Nadejde čas odplaty, já vím... Je ještě něco zajímavého, kromě toho, že se shazují kazetové pumy, potraviny ze Západní Ukrajiny jsou otrávené a na ukrajinských vojenských stanovištích stojí černoši a banderovští fašisté⁹⁶ s nášivkami SS Halyčyna?“⁹⁷

„Ještě bylo prohlášení Mozhového,⁹⁸ který pohrozil obyvatelům města, že pokud nebudou dávat opolčencům peníze a jídlo, tak vzdá naše města Národní gardě“, řekla Uli a nespouštěla oči z notebooku. „Nikoho nezajímá zpráva o vzniku Lysyčanské lidové republiky?“

„Republika existovala jeden den, takže tahle zpráva je zastaralá,“ podotkl Henadij. „Je dobře, že nebylo vyhlášeno Severodoněcké království, Rubižanské vojvodství a Bilokurakynská říše.“

„A proč ne?“ zasmál se Leo. „Čínskou zed“⁹⁹ už máme, takže je možné vyhlásit nějakou další republiku v samotném Severodoněckém království.“

Chlapcův vtip odvedl pozornost od vážného zamyšlení a přátelé se rozesmáli.

„A pak první, desátý a sedmnáctý vchod Nezávislého domu „Čínské zdi“ vyhlásil svou nezávislost, opustil království a rozhodl se vytvořit autonomní stát, a druhý a třetí vchod se rozhodly připojit k Rubižanskému vojvodství,“ dodala Uli, která propukla v zvučný smích.

„Ale Bilokurakynská říše byla proti!“ chechtal se Leo.

„Je to k smíchu,“ řekl Heňa, „ale rád bych věděl pravdivé zprávy. Opusťme separské¹⁰⁰ webové stránky a podívejme se na to, co píší naši. Proslýchá se, že probíhaly bitvy u Krasňanky za Rubižným.“

---

⁹⁶ Označení pro tajnou vojenskou organizaci, která působila především na Západní Ukrajině proti Sovětskému svazu a nacistům v polovině 20. století; nyní hanlivé označení pro obyvatele západních oblastí Ukrajiny.

⁹⁷ Ukrajinská divize (1943-1945), která bojovala proti Rudé armádě.

⁹⁸ Mozhovyj Oleksij je ukrajinský kolaborant s Ruskem, voják Luhanské lidové republiky.

⁹⁹ Čínská zed' je název pro řadu vícepatrových budov, které jsou spojené.

¹⁰⁰ Co se týká separatismu; používá se i ve významu „nepřátelský“.

„Ano, strašně hřmělo,“ potvrdil Leo. „Možná hořel les nebo čerpací stanice, sloup černého dýmu byl po celý den. Je něco o tom?“

„Ano,“ kývla holka a její ofina naskočila na čelo. „Podle informace ze Staré Krasňanky, v oblasti kontrolního stanoviště ukrajinských vojáků, který se tam nachází, probíhá boj. Separatisté na něj utočili ze všech stran, zejména ze strany obytného sektoru osady. Je vidět, že v oblasti osady hoří les. Ze strany Kreminné směrem ke kontrolnímu stanovišti vyjela technika ukrajinské armády.“

„Jak skončil boj?“ zeptal se Heňa.

„Našla jsem!“ zvolala Uli. „Je tam citát svědka, který chtěl zůstat v anonymitě: „Zajímavá návštěva ozbrojenců ze strany Severodoněcka do Rubižného kolem 14.00 na nákladňáku *Ural*“. Za nim jela *Niva* s otevřenou střechou a další tři auta s ozbrojenci v černém, s minomety, kulomety a samopaly, celkem třicet až čtyřicet lidí. V ulici Trudová se rozdělili, aby ovládli půlkruh kontrolního stanoviště Národní gardy u Staré Krasňanky. Začalo ostřelování z minometů, kulometů a samopalů. Následoval boj a v reakci na to minomety a děla. Střepiny dolítaly do obydlených oblastí, les vzplál na několika místech. Pro Národní gardu dorazila posila, zejména desítka obrněných transportérů. V důsledku válečných her byla sebeobrana LLR nucena ustoupit do Severodoněcka a vzít s sebou šest mrtvol a několik vážně zraněných lidí na autech ukořistěné u obyvatelů Rubižného. Národní garda má jednoho bojovníka s kontuzí,“ přečetla holka. „Dál píšou, že část bojovníků zůstala v Rubižném a obsadila jeden z domů v ulici Trudová a také část průmyslového areálu závodu *Barvnyk*. Mají minomet a pořád provokují naše vojáky. Jeden z dělostřeleckých granátů zasáhl ošetřovnu infekčního oddělení městské nemocnice, nikdo nebyl zraněn. Pokud to vás zajímá, tak ještě kousek přečtu.“

„Dobře,“ kývl Henadij.

„Podle slov obyvatel Rubižného provokují přestřelky „létající četa“ rubižanských separatistů. Pro své „nájezdy“ se shromažďují u stanice milice a kanceláře Afghánců a pak v mikrobusech vyjíždějí na periferii Rubižného a zahajují palbu směrem ke kontrolnímu stanovišti ukrajinských vojáků v Krasňance. Separatisté jsou vyzbrojeni automatickými zbraněmi, včetně třiceti osmi samopalů, které byly odebrány odvedencům, kteří se vzdali „mírumilovným občanům“ během boje u Tomaševského mostu 22. května,“ přečetla Uli. „Píšou také o nočních bojích na kontrolním stanovišti při výjezdu z Kreminné směrem na Krasnyj Lyman. Místní separatisté dobře znají lokalitu, nenápadně se přibližují, vystřelí a rychle odejdou. Vzhledem k počtu obyvatel lokality nemůže armáda zaminovat přístupy. To je vše, kluci!“

„Na webu zastupitelstva se nic nezměnilo?“ zeptal se Heňa.

„Všechno jako předtím,“ pokrčila rameny Uli. „Zdá se, jako by naše vláda nevěděla, že probíhají boje, pouze hlásí o hospodářských pracích, záplatování silnic, odvozu odpadu atd. Nechápu naši místní vládu. Dejme tomu, že nebudou klábosit pod hlavními samopalů, ale můžou zveřejnit pravdivou informaci o bojích kolem města. Proč musíme sbírat dohromady kousky zpráv? Proč máme číst nesmysly, které šíří na svém webu „Bratja slavjane“¹⁰¹ a vůbec nic neslyšíme od vlády? Proč? Může to někdo vysvětlit?“ Holka se rozhlédla po přítomných.

„Nastane čas a my tuto otázku předložíme vládě,“ řekl Leo. „Pak se dozvíme, proč naše úředníci mlčeli. Pravděpodobně je ovládá strach o svůj život.“

„Viděl jsi to?“ Uli se obrátila na Henadije a otočila se stranou, aby viděl obrazovku.

V očích Heňka nebylo žádné překvapení. Odvrátil pohled a zíral na podlahu.

„Viděl jsem,“ řekl to ponurým tichým hlasem a dodal, „hlavně, aby to neviděla matka.“

„Kluci,“ holka řekla záměrně veselým hlasem, „chcete si osladit život? Tak za mnou do kuchyně, dáme si čaj a kávu!“¹⁰²

---

¹⁰¹ Bratři Slované, rus. Братья славяне (Bratja Slavjane).

¹⁰² ТАЛАН, С. *Оголений нерв*, с. 339-347 (úryvek 11).

KAPITOLA 54

Uljana přesvědčila kolegu z práce, aby vyrobil malé množství nálepek. Kluk dlouho váhal, takže holka uronila slzu.

„Můj přítel mě nechá, pokud mu nepomůžu,“ vymyslela za pochodu Uli. „Pokud mi nepomůžeš, tak na shledanou lásko, ahoj, osamělosti.“

Kluk byl dojat a souhlasil, jenom vznesl své požadavky: už se neptat a platit třikrát víc, protože on riskuje a bude muset dělat práci v noci, aby ho nikdo neviděl. Uljana neměla na výběr a souhlasila. Zatímco kluk plnil požadavek, Uli, Leo a Heňa uskutečnili svůj plán. Jednoho rána se obyvatelé města probudili a uviděli na věži vlajku Ukrajiny. Bylo to tak neobvyklé a nečekané, že se tato zpráva okamžitě rozšířila ulicemi a internetem. Bylo hodně lidí ochotných vyfotit vlajku. Nedaleko centra města je centrální tržiště, takže hodně obyvatel města mohlo obdivovat dvoubarevnou vlajku. Neustále bylo slyšet „Odvážně!“ a „Riziko!“.

V té době viníci rozruchu tvrdě spali doma po probdělé noci. Neviděli, jak se v devět hodin ráno rozzlobení ozbrojenci přihnali do věže autem s vlajkou LLR na kapotě a nařídili, aby nefotili „fašistický hadr“. Jakmile ale odešli, našli se opět ti, kteří si byli ochotni uchovat historickou událost jako vzpomínku. Odpoledne se zase přihnalo auto s opolčenci a mladík s mrštností opice vyšplhal na věž, aby sundal vlajku.

Nálepky s nápisy „Sláva Ukrajině!“ na pozadí modré a žluté barvy se zatím rozhodli nelepit, na webu separatistů¹⁰³ se totiž objevila informace o odeslané diverzní skupině ukropů,¹⁰⁴ kvůli které bylo slíbeno posílit ochranu města. Nebylo známo, jestli opravdu věřili v diverzanty nebo psali jako varování. Uli přinesla nálepky k sobě domů, Leo a Henadij přišli za ní a rozhodli se, že pro holku je nebezpečné mít to u sebe, takže Henadij je přemístil do svého bytu.

„Asi týden budeme sedět potichu,“ řekl Heňa. „Zatím se nebudeme setkávat, nechme všechno utichnout a pak se vrátíme do práce.“

Matka se zeptala Henadije, jestli ta vlajka je jeho a Lea dílo, a on musel lhát. Nemusí se zbytečně trápit. Henadij se ale chtěl setkat s Ivanem. Po Ivanově přiznání už ani nekomunikovali. Henadij se několikrát pokoušel zavolat svému bývalému kamarádovi, už bral telefon do rukou, vyhledal ho v seznamu, ale okamžitě jeho ruka ztěžkla a ještě nikdy se mu nepodařilo stisknout tlačítko volání.

---

¹⁰³ Stoupenec separatismu, o kterém se mluví v souvislosti s válkou na Ukrajině.

¹⁰⁴ Ukrop je ruský neologismus pro hanlivé označení Ukrajinců, což v ruštině znamená *kopr*; v ukrajinštině se používá také jako zkratka ze slov *ukrajinský odpor* (ukr. Український Опір).

Jednou matka řekla, že občas vidí Ivana, když ráno spěchá do „práce“, častěji vidí Jakova. Henadij byl na Ivana více zvyklý, protože kamarádil s ním od dětství, a tak stále nemohl uvěřit, že se z kamaráda stal nepřítel. Ivan samozřejmě mluvil o nedůvěře vládě už dříve, kdo ale neklábosil? Ať se vrtněš kamkoli, všude jsou samí „politologové“, „ekonomové“ a dokonce i „vojenští velitelé“, ale ne všichni se chopí zbraně.

Navzdory všemu, s rukou na srdci, stýskalo se Henadijovi po každém členovi Luhandije.¹⁰⁵ Po svém odjezdu, respektive útěku z města, Anton nejprve často volal, pak jeho telefonáty byly méně časté.

Denisa Henadij viděl často, většinou na trhu. Podle jeho vyprávění mu lidé ze sousedního kontejneru ještě vyhrožovali, že namalují kontejner v barvách ukrajinské vlajky, na což muž odpověděl, že slibuje označit jejich pracoviště trikolórou¹⁰⁶ a tím veškeré vlastenectví skončilo.

Nykon, Nik, duše společnosti, autor písní, které všichni tak měli rádi, nenápadně vypadl ze života Henadije, když začal pracovat pro teroristy. Někdy, když Henadije bolelo srdce při zmínce o Nikovi, poslouchal jeho písně, které měl stále nahrané na mobil.

Куда идет моя дорога и тот или выбран путь?

И как избавиться от мыслей, что не дают уснуть?

Не описываю кратко – видать плохая карта...¹⁰⁷

Niku, lyriku, chápeš, že tvoje cesta nikam nevede? Je smutné a bolestivé. Nik a jeho písně nám tak chybí! Měl bych mu zavolat, ale o čem se budeme bavit, když jsme se ocitli na různých stranách barikád?

Henadij, aby se setkal s Ivanem, vyšel brzy ráno ven a čekal za rohem domu. Měl štěstí, protože asi za dvacet minut si už z dálky všiml Ivana. Kluk nešel ze svého domu, s ním byl mladík, kterého Henadij znal jen podle vnějšku. Kluci se přiblížili.

„Ahoj!“ řekl Ivan, nepotřásl mu rukou. „Seznamte se, to je Romka.“

„Myslím, že se trochu známe,“ odpověděl Henadij a taky nepotřásl Romanovi rukou.

„Romko, můžu poprosit o pětiminutovou rozmluvu mezi čtyřma očima s Ivanem?“

„Já půjdu, doženeš mě,“ řekl kluk a odešel.

„Uniforma ti sluší,“ poznamenal Henadij.

„Vydali novou,“ Ivan se napjatě usmál. Bylo vidět, že se cítil nepříjemně a nervózně.

---

¹⁰⁵ Luhandija je klíčové slovo skupinky přátel, která se skládá ze sedmi kluků a jedné holky. Slovo je odvozeno z prvních písmen jejich jmen (Leonid, Uljana, Henadij, Anton, Nykon, Denis, Ivan, Jakov) a také z názvu města Luhansk, odkud pocházejí přátelé.

¹⁰⁶ Vlajka Ruské federace.

¹⁰⁷ Slova písně Dmytra Pikalo *Věčná cesta* (úryvek 13).

„Ale stuha moc ne,“ Henadij ukázal na svatojiřskou stuhu.¹⁰⁸ „Mohl bys nosit jinou.“

„Nechme toho.“

„Dobře, jak se ti pracuje?“

„Normálně.“

„Jsi tak opálený!“

„Musíme dlouho stát na postu,“ vysvětlil Ivan. „Slunce, které máme, sám víš, že stačí jeden den, abych se stal opáleným jako u moře.“

„Ivane, řekni mi prosím upřímně,“ Henadij se podíval klukovi přímo do očí, neuhnul pohledem, vydržel to. „Prodal ses za peníze?“

„Jaké peníze?“ Ivan se křivě usmál. „Dvě stě hřiven za denní směnu a čtyři stovky za noční.“

„A to všechno?“

„Prý za účast na bojích zaplatí tisícovku a za hlavu vlastence tisíc dvě stě,“ vysvětlil Ivan. „Sám víš, že potřebuji peníze, ale vzal jsem zbraň do rukou ne pro ně, ale pro ideu. Teď si myslíš, že jsem se spletl, ale vzpomeňme na Bibli. Pamatuješ si, jak Pán řekl, že zachrání Sodomu, když se tam najde deset světců?“

„Můžeš dál nepokračovat,“ zastavil ho Henadij. „Nepřesvědčíš mě.“

„Je to na tobě,“ pokrčil rameny Ivan.

„Už jsi zabil mnoho lidí?“

„Nejsem zabiják,“ mluvil nespokojeně. „Nikoho jsem nezabil.“

„Viděl jsi Jašku?“

„Pokud se s ním chceš setkat, přijď sem v osm hodin večer, bude se vracet domů. Ahoj!“ řekl suše a rychle odešel.

Henadij udělal tak, jak mu poradil Ivan a večer se setkal s Jakovem. Na rozdíl od Ivana Jakov měl samopal za rameny.

„Nosíš zbraň?“ pozdravil ho Henadij a zeptal se. „Ivan ji neměl.“

„Myslíš, že naši velitelé svěřují zbraň komukoliv?“ Jaška majestátně narovnal řemen samopalu. Ať si Ivan nejprve získá důvěru.

„Pro koho pracuješ?“ zeptal se Henadij.

„Pavlo Drjomov je náš velitel, pravý donský kozák, s papachou, s plnou parádou!“ vysvětlil kluk s neskrývaným obdivem.

„Jakove, řekni mi prosím upřímně, proč?“

---

¹⁰⁸ Symbol kolaborantů.

„Upřímně, říkáš?“ Jakov si zapálil cigaretu. „A nebudu lhát, řeknu ti upřímně. Kdo jsem pro tebe vždycky byl?“

„Kdo jsi byl? Kamarád.“

„Kamarád?“ Jaška zkroutil ústa v ironickém úsměvu. „Nejsem slepý, proto jsem dobře viděl, že jsem pro vás nikdo, fuj,“ odplivl si. „Jsem prázdná tvář. Vy všichni jste v práci, máte peníze, a koho mám já? Opilé rodiče, kteří propíjí poslední věci z domu. Máte auta, drahé telefony, ale co jsem měl já? Telefon, který jsem si koupil od stejného chlapa jako můj otec, a džíny koupené v sekáči. Vždy jsem měl problémy s prací. Pro tebe jsem byl nikdo, smolař, který má vždy smůlu, kluk, který dělá poskoka.“

„Neříkej nesmysly!“

„Ale byl jsem trpělivý a můj čas nadešel!“ klukovy oči zazářily ohněm, tváře zrudověly. „Kdo jsi teď? Nikdo. Ty i v darované dodávce se bojíš opustit město. Není to tak? A koho se bojíš? Mě a lidi jako jsem já! A proč? Protože teď nadešel náš čas a zbraň mám já, ty ne. Jedno tvoje neopatrné slovo a kdo jsi? Nebožtík, protože mám samopal a ty jsi proti mně nicotný brouk. Teprve teď jsem se začal cítit jako člověk! A víš proč? Protože síla je na mé straně.“

„Ale není to pravda.“

„Proč ji potřebuji? Cítím se jako pán situace a to stačí. Jaký telefon máš teď? A já mám nový, drahý, včera jsem si ho koupil. Na jak dlouho tobě dali auto? A já brzy budu mít vlastní, náš velitel slíbil každému auto. Pronajal jsem si bydlení, zatím je dočasné, za pár měsíců budu mít vlastní. Nevěříš?“

„Opravdu platí tolik? Ivan říkal, že dostáváte bídný plat.“

„Platí!“ Jakov se vyzývavě zasmál. „Jenom blbci žijí od výplaty k výplatě. Dávají nám halíře, a kadyrovci¹⁰⁹ dostávají dobré peníze. Představte si, tři sta „zelených“ denně! A v čem jsem horší než oni? Mám méně zkušenosti? Tak to se dá získat, a vedro nás stejně bude spalovat celé dny.“

„Kradeš jim peníze?“ zeptal se překvapeně Henadij.

„Proč?“ zasmál se Jakov poněkud tajemně. „Beru sám.“

„Dávají?“

„Zavraždění nepotřebují peníze. Proč by potřebovali na onom světě „zelené“?“ řekl kluk tichým hlasem. „Jenom tohle je mezi námi,“ přiložil palec na popraskané rty.

„Berete dolary zavražděným?“ taky se tiše zeptal Henadij.

---

¹⁰⁹ Příznivci bývalého prezidenta Čechenské republiky Achmata Kadyrova. Nyní pluk kadyrovců je součástí Národní gardy Ruské federace. V roce 2014 se zúčastnili první bitvy o Doněcké letiště.

„Proč čekat až zabijí?“ řekl Jakov a zasmál se. „Stačí jen počkat na den výplaty peněz, vylákat do lesa a je to! Není těžké vykopat hrob, všude je písek, trochu je třeba posypat, aby psi nerozkopali, a dolary jsou v kapse. Kdo bude hledat tyto černochoy? Kdo je potřebuje?“

„Nevěřím tomu, co slyším,“ řekl zmateně Henadij.

„Vím, že jsi to neočekával ode mě.“

„Blafuješ?“

„Přijď ke mně domů, ukážu ti peníze jako předmět doličný. Považovali jste mě za slabocha? Zmýlili jste se! Mohl by někdo z vás zabít člověka kvůli penězům? Jsem si jistý, že byste nedokázali, protože jste slaboši! Vidíte, jak jste se ve mně všichni mýlili!“

„Tohle jsi přesně řekl,“ povzdechl si Henadij. „Potkáváš Nykona?“ změnil nepříjemný rozhovor na jiný.

„Občas. Blázen, vozí vodu za babku. Lepší by bylo, kdyby pracoval pod křídly svého otce“, řekl už vyrovnaně Jakov. „Nicméně, kdoví, možná se taky dostane mezi lidi? Já musím jít. Ahoj! Pokud se rozhodneš k nám přidat, znáš telefonní číslo.“

Henadij nic neodpověděl. Vrátil se domů a večer si v paměti znovu a znovu probíral rozhovor s Jakovem. Opravdu v něm mnoho let neviděl monstrum? Válka sundala Jakovovi masku nebo učinila ho takovým?

Za oknem se již stmívalo, když se Henadij po setkání s Jakovem uklidnil a sám zavolal Antonovi.

„Promiň,“ řekl Anton. „Teď nemůžu mluvit.“

Opravdu neměl takovou možnost nebo nechtěl? Kdoví. Nedůvěra panuje už ke všem. Zavolal Nykonovi.

„Zdravím,“ odměřeně řekl Nik. „Jak se máš?“

„Stejně jako všichni, ne líp a ne hůř.“

„To je dobrý.“

„Niku, kdoví proč poslední dobou pořád myslím na tvoje písně,“ řekl Henadij. „Pamatuješ si?“

Завтра новый день, и все по кругу опять,
И рвать, и метать, не жить, а выживать,
Оглядываться чаще стоит. Кто может знать,
Сколько еще предательства ожидать?¹¹⁰

„Určitě! Všechno, co jsem napsal, nelze zapomenout,“ řekl Nykon.

---

¹¹⁰ Slova písně Dmytra Pikalo *Věčná cesta* (úryvek 14).

„Tak si myslím, kolik zrad ještě bude? Ivan, Jakov a Anton taky... Ale ty? Možná je čas, aby ses, jako v písni, rozhlédl kolem sebe? Začít žít, a ne přežívat?“

„Život, Heňku, je příliš složitá věc,“ nějak smutně řekl Nykon. „Někdy si o člověku myslíš jinak, než je to ve skutečnosti.“

„Tohle jsi přesně postřehl,“ souhlasil Henadij. „Bylo nás sedm. Plně jsme si důvěřovali a mohli jsme se spolehnout na kohokoliv jako na sebe. Co se s námi stalo? Jak se to mohlo stát? Mezi námi je zeď nedůvěry a bolí duše kvůli tomu.“

„Nebudeš tomu věřit, ale mě taky bolí.“

„Byly přísahy, existovala Luhandija, nic nezůstalo, všechno je zničeno. Chybíš mi a tvoje písni,“ přiznal se Henadij.

„Přijdou změny a budou nové písni, hodně písni, slibuji!“

„Teď píšeš? Máš něco nového? Nebo teď oslavuješ Novorusko?“ nevydržel Henadij.

Nykon neodpověděl. Ve sluchátku bylo slyšet jeho těžké rozrušené dýchání a vzdech.

„Poslední dobou nic nepíšeš,“ konečně řekl sklíčeně. „*Věčná cesta* a *Podzim* byly moje poslední výtvoři a Luhandija byla poslední, kdo je slyšel. Děkuji, že jsi zavolał. Ahoj!“

Rozhovor s Nikem neutěšil, naopak rozjitřil ránu. Z paměti zase vyřinuly vzpomínky z minulosti, když všichni byli spolu a budoucnost a sám život se zdály tak jasné a bezmračné. Kdyby ty vzpomínky mohly zůstat někde tam, třeba mezi větvemi stromů, aby na podzim spadly na zem spolu s listím a proměnily se v popel. Ale to je nemožné. Život můžete podplatit sny o šťastné budoucnosti, ale svět kolem nás už nikdy nebude jako dříve...¹¹¹

---

¹¹¹ ТАЛАН, С. *Оголений нерв*, с. 353-360 (úryvek 12).

4. KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

V dané části diplomové práce budeme analyzovat překlad dvou kapitol z románu *Obnažený nerv*, které zahrnují největší frekvenci jazykových jednotek reprezentujících problémová místa při překladu. Jde o toponyma a antroponyma se symbolickým významem, použití cizojazyčných prvků, reálií a neologismů vzniklých v období Euromajdanu. Při analýze se řídíme překladatelským postupem, jež pochází nejčastěji z anglosaské teorie překladu a klade důraz především na proces překládání, jehož výsledkem je právě překlad.¹¹² Prvním krokem je makropřístup k části, která předpokládá zpracování originálu jakožto předlohy s přihlédnutím k jejímu historickému a politickému pozadí, zemi a době vzniku, k uvědomění si role výchozího textu, jeho funkci ve společnosti, ke vztahu autora k románu a možnosti začleňování do jiného sociokulturního a komunikačního procesu, jelikož předloha byla původně určena jinému adresátovi než cílový text.

Samotný titul románu *Оголений нерв* je jedním z prvních faktorů pro odhalení příběhu. Podle ukrajinské jazykovědkyně Valerije Kucharenko je titul určitou prospekci pro čtenáře, aby dokázal odhalit záměr díla.¹¹³ Daný titul je příznakový, podává zhodnocení. V daném případě se nevyskytují žádné jazykové a mimojazykové překážky, což nám dovolilo udělat přesný překlad titulu *Obnažený nerv* a zachovat původní symbolizující význam. Jiří Levý se o důležitosti překladu titulu knihy vyjadřuje tak, že ten „udává téma, problematiku nebo atmosféru díla zkratkou, typizujícím symbolem, který není popisem, ale obraznou transpozicí tématu“.¹¹⁴ Takže to, co vidíme na začátku knihy, tj. titul a úryvek z básně ukrajinského básníka Vasylyja Symonenka, slouží jako denotační složka a napovídá obsah románu, v němž Svitlana Talan reflektuje traumatické události ze života ukrajinského národa. Příběh románu je prezentován jako přirozený vypravěčský prostředek, interpretace skutečnosti. Je to próza syžetová, s velkým množstvím kulturních a historických, politických narážek, proto ji nelze sledovat tradičním způsobem.

Slova použitá spisovatelkou (patří sem výše zmíněná antroponyma, toponyma, cizojazyčné prvky a neologismy) jsou středem pozornosti a vyžadují prožívání materiální přítomnosti, což se jeví náročným při čtení románu zahraničními čtenáři. Tak se blížíme k dalšímu kroku překladatelského procesu, kterým je strategické rozhodnutí o způsobu uvedení jazykových jednotek originálu do rámce, v němž přebývá cílový český čtenář. Potom bude

---

¹¹² KNITTLOVÁ, D., GRYGOVÁ, B. a ZEHNALOVÁ J. *Překlad a překládání*, s. 27.

¹¹³ ЗОПІВЧАК, Р. *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*, с. 81.

¹¹⁴ LEVÝ, J. *Umění překladu*, s. 141.

následovat detailní rozhodování a mikropřístup k textu, který předpokládá výběr lexikálních jednotek s jejich gramatickými vlastnostmi, jež se mohou lišit ve výchozím a cílovém jazyku.

První skupinu slov vyžadující komentář a reprezentující vnější realie tvoří toponyma. Jedním ze zvolených způsobů překladu je transliterace názvů měst jako *Lysyčansk*, *Milov*, *Starobilsk*, *Luhansk*, *Horodyšči*, *Jevhust*, *Rubižne*, *Stara Krasňanka*, *Krasnyj Lyman*, *Kreminna* a ulice *Vilesova 1*. Při překladu adresy Hlavního ředitelství národní policie Luhanské oblasti byla také uvedena poznámka pod čarou vysvětlující realii, která je neznámá pro cizího čtenáře. Jelikož se v textu vyskytují nejenom nominativní konstrukce, transliterace daných jednotek zahrnuje morfologickou adaptaci při skloňování. Například u tvarů ze *Staré Krasňanky*, z *Kreminné*, v *Rubižném* byly použity české koncovky. Toponymum *Сєвєродонецьк* byl také transliterován, avšak podle transliterace z ruského jazyka do ukrajinského, o čemž svědčí použití *ě* v druhé části slova. Takový jev je charakteristický pro ruský jazyk. Důvodem pro daný postup je uvedení samotnou spisovatelkou názvu města, jaký se obvykle používá jeho obyvateli. Kdybychom transliterovali podle ukrajinského pravopisu a etymologie jako *Siverskodoneck*, vložili bychom své subjektivní ideje do překladu, což by vedlo k nivelizaci celkového záměru díla. Poněkud odlišným způsobem jsme postupovali při překladu názvu *Чисте озеро*. V cílovém textu jsme uvedli název jako *Čisté jezero* s přihlédnutím k jeho původu, jelikož jezero vzniklo umělým způsobem a bylo naplněno pramenitou vodou, která je čistá a průhledná. Tak jsme zachovali původní sémantiku toponyma. Pro zkratku *ЛНР* (*Луганська народна республіка*) byl zvolený doslovný překlad všech její jazykových složek *Luhanská lidová republika*, což zanechává přesný význam originálního znění a vytváří českou zkratku LLR, která se vyskytuje v českých médiích a je ustálenou pro pojmenování daného kvazistátu.

Dalšími místy v románu, která vyžadují pozornost, jsou antroponyma jako *Леонід* (*Льоня*), *Уляна* (*Уля*), *Геннадій* (*Гена*, *Геник*), *Антон*, *Никон* (*Нік*), *Яків* (*Яшка*), *Мозговий*. Pro daná jména byla provedena transliterace s přihlédnutím v některých jménech, respektive jejich zkratkách, a příjmení k české tradici pojmenování *Leonid* (*Leo*), *Uljana* (*Uli*), *Henadij* (*Heňa*, *Heněk*), *Anton*, *Nykon* (*Nik*), *Jakov* (*Jaška*), *Mozhovyj*. Důležité bylo zachovat první písmena jmen v originálním znění, jelikož slouží pro vznik autorského neologismu Svitlany Talan *Лугандія* (česky *Luhandija*). Denotační složku daného neologismu čtenář zjistí hned na začátku knihy, je to klíčové slovo pro skupinu přátel. Zároveň patří k mikropólu neologismů pro označení okupace Donbasu a spojeného s tím zbrojného konfliktu s negativní konotační

složkou.¹¹⁵ Vyskytuje se i slovo *кадыровці*, které není čisté antroponymum, ale bylo odvozeno od příjmení bývalého prezidenta Čečenské republiky Achmata Kadyrova. Do českého jazyka bylo přeloženo pomocí zachování kořenu *kadyrov-* a sufixu *-ec* (pl. *kadyrovci*), který ukazuje na vznik jména příslušenského (nomina pertinentia).¹¹⁶

Při překladu daného románu se jedná o komunikaci dvou kultur skrze text, překročení nejen jazykových, ale i kulturních překážek. Vyskytují se i výrazy jako *милиція* (česky *milice*), *бандерівські фашисти* (česky *banderovští fašisté*), „*СС Галичина*“ (česky *SS Halyčyna*), *триколон* (česky *trikolóra*), *георгіївська стрічка* (česky *svatojiřská stuha*), které mají ekvivalenty v českém jazyce. Avšak na základě kontextové teorie překladu Malinowského, na níž pak navazuje Firth, důležitou je funkčnost výpovědi.¹¹⁷ Za nejlepší postup považoval překlad s komentářem. Původně má text za cíl reflektovat pro ukrajinský národ traumatické události a nemá omezenou národnostní kategorii. Použití dostatečného množství jazykových jednotek a jejich správná volba přispívá k úspěšnosti překladu, který ovšem záleží i na životní zkušenosti adresáta. Po přečtení překladu dvou vybraných kapitol z románu *Obnažený nerv* českými čtenáři jsme zjistili, že se liší mimojazykové zkušenosti autora textu a potenciálních cizích čtenářů, tj. pragmatické rozdíly mezi výchozím a cílovým jazykem. Proto v místech výskytu výše zmíněných výrazů došlo k přidávání informace v podobě poznámek pod čarou jako jednoho ze způsobů komunikace nejen uvnitř příběhu, ale i se čtenáři.

S menší frekvencí najdeme v románu substandardismy. Naším úkolem bylo najít ekvivalenty, které by úplně reprodukovaly sémantickou informaci. Tak se nám podařilo vytvořit jazykové páry v obou jazycích (*зек – tukl* a *чифп – magorák, за копійчану платню – za babku*), které zachovávají funkčnost výpovědi. Výraz *за копійчану платню* jsme překládali českým ekvivalentem jako významový celek. Podle stejného principu jsme postupovali při hledání ekvivalence frazeologismu *осине гніздо*. Sice daný výraz nepatří k substandardismům, ale vyžaduje pragmatický překlad. V české reprodukci románu jsme spolu s formálním a funkčním ekvivalentem *vosí hnízdo* přidali vysvětlivku v podobě poznámky pod čarou, že se v daném případě jedná o politické seskupení na Ukrajině, aby nedošlo k neutralizaci původních funkcí textu.

V úryvkách, s nimiž jsme pracovali v předchozí kapitole, se vyskytují slova, jež existovala v ukrajinském a českém jazykovém prostředí jako historismy. V současné době

---

¹¹⁵ ЗАСКАЛЕТА, В. П. Події новітньої історії України в дзеркалі мови веб-коментарів (на матеріалі коментувань публікації у соціальних мережах). [online]. [cit. 15.10.2023]. Dostupné z: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/7878787/1291/zaskaleta4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

¹¹⁶ ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*, s. 189.

¹¹⁷ KNITTLOVÁ, D., GRYGOVÁ, B. a ZEHNALOVÁ J. *Překlad a překládání*, s. 8.

se o nich mluví jako o neologismech souvisejících s Euromajdanem z roku 2013 a válečnými událostmi na Donbase. Jednou z takových jednotek je *ополченці*. Pro český text byl vybrán již existující ekvivalent *opolčenci*, který však vyžaduje upřesnění kvůli změně časové doby použití a funkce. Podle historického kontextu z 19. stol. jsou to bojovníci ruské armády během rusko-turecké války a pak navázaný na to pojem pro pojmenování příslušníků vojenské jednotky během Velké vlastenecké války. V současnosti se tímto pojmem vyjadřuje protiklad příznivci a oponenti. Lídři separatistů takovým způsobem pojmenovávají své příznivce, tj. zbrojné síly DLR a LLR. Význam uvnitř románu *Obnažený nerv* záleží na jeho tvůrci. Takže zahrnuje konotaci, která vylučuje vyvolání pozitivní reakce. Za účelem dosažení konotační shody výchozího a cílového textu byla v překladu uvedena vysvětlivka. Stejný postup byl uplatněn u slov *сепаратист* a *сепарський* (česky *separatista* a *separský*), což potvrzuje práci s integrovaným překladem. Zase se jedná o vyjádření sympatie nebo antipatie vůči situaci, která se odehrává v románu. Původně se dané pojmy používaly pro označení stoupců separatismu, kteří měli obecnou tendenci se oddělovat od celku. Tím, že zařazujeme jazykové jednotky do rámce válečných událostí odehrávajících na Ukrajině, musíme zdůraznit změnu jejich funkce ve společnosti. Podle požadavků dynamické ekvivalence jsme v textu použili formální ekvivalenty pro výše zmíněné jazykové jednotky, které byly doplněné vysvětlujícím popisem jako zaplnění mezer. V ukrajinském prostředí *separatista* a odvozené od něj adjektivum *separský* odkazuje na člověka nebo jev, jež se považuje za zrádný, týká se nepřátelského postoje. Často se jedná o vzniku státu snažícího o osamostatnění, což ukazuje na Doněckou a Luhanskou lidovou republiku a jejich příslušníky.

Práci s funkční stránkou lexika vyžadují slova *диванний* a *козачки*. V obou případech existují formální ekvivalenty v češtině – *pohovkový* a *kozáčci*. V českém jazyce *pohovkový* je adjektivum k podstatnému jménu *pohovka*. Použití čistě daného ekvivalentu v překladu by vyloučilo objektivní interpretaci období, jak je podáno v originálu. Na základě přečtení překladu českým čtenářem bez uvedených vysvětlivek v podobě poznámek pod čarou jsme zjistili, že pouhé zprostředkování kulturního kódu prostředky českého jazyka neodpovídá komunikačním okolnostem cílového adresáta, což způsobilo nepochopení celkového významu textu. Podle Slovníku spisovného jazyka českého existuje i přenesený, hanlivý význam daného slova, které se používá ve spojení *pohovkový aristokrat*, a označuje člověka trávící většinu času v pohodlí na pohovce.¹¹⁸ V současné češtině dané adjektivum není unifikováno stejně

---

¹¹⁸ Slovník spisovného jazyka českého. [online]. [cit. 23.10.2023]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pohovkový&sti=EMPTY&where=hesla>.

jako v ukrajinštině, kterou tady označujeme jako výchozí jazyk, jelikož nereferuje o vlastnosti člověka zahrnující negativní konotaci. Ukrajinské lexikum je rozšířeno i na další výrazy jako *диванний експерт* (česky *rohovkový specialista*), *диванний політик* (česky *rohovkový politik*) apod., kde hlavním komponentem je už zmíněné adjektivum.

Původně substantivum *козаки* (česky *kozáci*) je historismus a patří ke skupině faktů charakterizujících konkrétní skutečnost, jev, událost; je pojem relevantní pro určité časové období.¹¹⁹ Důležité je přitom upozornit na původ tohoto významu, který nezahrnuje dodržování demokratických tradic. V kontextu současné situace na Ukrajině je dané slovo reálií označující bojovníky Doněcké a Luhanské lidové republiky, aktivní účastníky okupace Donbasu v roce 2014. Jejich prototypem jsou donští kozáci. Avšak v románu byl použit deminutivní tvar *козачки* (česky *kozáčci*). Překladatelský proces nezaznamenal komplikace při tvoření deminutivu v češtině pomocí sufixu *-ek*, což gramaticky odpovídá ukrajinskému deminutivnímu sufixu *-ок*. Forma *kozáčci* odkazuje na ironické, hanlivé označení, neuznání výše zmíněných kvazistátů a jejich vlády. Jelikož funkční překlad má přednost před čistě lingvistickým a v českém společenství není kodifikována stejná reálie, byl použit vysvětlující popis jako způsob zaplnění mezer při nulové významové ekvivalenci.

Ve výchozím textu narážíme také na takzvanou „nepřeložitelnou slovní hříčku“¹²⁰ – *укрор*. Tato lexikální jednotka tvoří zkratku ze slov *український опір* (česky *ukrajinský odpor*). Neméně důležitým je upozornění na přenesený hanlivý význam daného neologismu, jehož používají ruští obyvatelé pro pojmenování Ukrajinců a které existuje v ruském jazyce ve významu *kopr*. Jelikož jedním z úkolů při překladu je zjištění funkce této jednotky a převedení hlavně smyslu slova, použili jsme metodu transliterace s doplněním o vysvětlení v cizím jazyce.

Reflexí na politickou a jazykovou situaci jako hlavních témat románu *Obnažený nerv*, který je napsán v perfektní ukrajinštině, se staly způsoby překladu výrazu *Браття славяне* (česky *Bratři Slované*) a písň v ruštině. První výraz jsme transliterovali za účelem zvýraznění současné problematiky a neoslabení funkčnosti cizojazyčných prvků. Ponecháním originální podoby ruských slov jsme se pokusili o vytvoření atmosféry spontánnosti řeči lidí a odrazu doby, kdy došlo k verbálnímu nátlaku na použití ukrajinského jazyka, který byl v podmínkách okupace tabuizován. Musíme podotknout, že takový postup není vnášením překladatelova

---

¹¹⁹ ПОЛИЩУК, Наталія. *Лексика майдану на сторінках української преси. Studia Ukrainica Posnaniensia 4* (maj):141-47. <https://doi.org/10.14746/sup.2016.4.18>, s. 143-144.

¹²⁰ KRIJTOVÁ, Olga a HARMSEL HAVLÍKOVÁ, Veronika ter. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Apostrof, 2013, s. 58.

subjektivního stanoviska v díle, ale jeví se jako specifický umělecký materiál, který poukazuje na celkový záměr románu, jehož součástí je problematika ideologického zneužití jazyka. V případě ruské písně jsme nechali originální text za účelem zachování původní atmosféry. Smysl poetických řádků není snadno domyslitelný z kontextu, jelikož vyžaduje znalost ruštiny, a našim cílem je zároveň mít na zřeteli cílového českého čtenáře, proto byl text románu doplněn českým překladem písně v příloze.

Finálním krokem při překladu uměleckého díla je cílový text, který byl vytvořen z různých vrstev českého jazyka a z prvků dalšího cizího jazyka – ruštiny, což působí dynamicky. Při řešení problematiky překladu reálií, neologismů a výběru jazykových jednotek v cílovém jazyce byl nejčastěji použit způsob transliterace, kalku s případným uvedením vysvětlivek, pokud se jednalo o prvky v obou jazycích, které jsou podobné podle obsahu, ale obsahují různou konotaci. S ohledem na časté použití vysvětlivek v podobě poznámek pod čarou je dalším úkolem dané diplomové práce vytvořit slovník neologismů a reálií souvisejících s Euromajdanem a válečnými událostmi na Ukrajině. Tímto způsobem se pokusíme o rozšíření spektra fungování ukrajinské literatury na území České republiky.

5. SLOVNÍK NEOLOGISMŮ OBDOBÍ EUROMAJDANU

Specifika průběhu politických procesů v ukrajinské společnosti zapříčinila rozšíření sfér funkčnosti ukrajinského jazyka. Spolu s novými jevy se rozvíjel i lexikální systém, jehož složky se postupně integrovali z politické terminologie do běžného užití obyvateli. Tak pod vlivem společensko-historických faktorů vznikl speciální lexikální komplex, který plní hodnotící funkci skutečnosti. Takovými jednotkami jsou neologismy, jejichž vznik je spjatý s událostmi Euromajdanu a válkou na Donbase.

V této kapitole jsme se pokusili vytvořit slovník takzvaných lexikálních inovací na materiálu románu *Obnažený nerv*, které jsme rozdělili na jednoslovná a víceslovná pojmenování s přihlédnutím k slovtvorným způsobům. V daném případě jsou neologismy složkami uměleckého funkčního stylu, avšak jejich sféra použití zahrnuje všední život obyvatel města Severodoněck a jejich bezprostřední účast na už zmíněných událostech v časovém úseku začínajícím na podzim v roce 2013. Ve slovníku uvádíme slova a výrazy, které se nevyskytovaly v kapitolách zvolených pro ukázkou překladu.

5.1 Jednoslovná pojmenování

Антимайданівець – *antimajdanovec*: účastník série demonstrací na Ukrajině v roce 2013-2014 na podporu vlády Viktora Janukovyče a Mykoly Azarova; odpůrce Euromajdanu. Prefix *anti-* ve spojení s kořenem *-majdan-* odkazuje na cílového zničení daného objektu, zastavení jeho činnosti nebo jevu, který byl nim zahájen.¹²¹ Sufix *-ovec* označuje jméno příslušníka.

Бандерщина – *Banderovsko*: pojmenování pro západní oblasti Ukrajiny, kde pobývají zastánci a obránci nezávislosti Ukrajiny. Překlad do českého jazyka byl umožněn pomocí sufixu *-sko* označujícího místní jméno (*nominum loci*).

Бендерівець – *bEnderovec*: expresivní pojmenování pro proevropského, prozápadního Ukrajince, příznivce Majdanu, odpůrce režimu Janukovyče. Zkreslená forma příjmení Bandera, od něž je odvozena daná jazyková jednotka, se také používá odpůrci nezávislé Ukrajiny pro ironické označení vlastence, často jako synonymum pro fašistu.¹²²

---

¹²¹ КЛИМЕНКО, Ніна, КАРПЛОВСЬКА, Євгенія, КИСЛЮК, Лариса. *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*, с. 84.

¹²² СТЕПАНЕНКО, Микола. *Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон: монографія*, с. 29.

Ватник – *vatnik* nebo *vaťák* (od názve teplé bundy vycpané vatou): prorusky orientovaní lidé, kteří podporují anexi východních oblastí Ukrajiny a Krymu; preferují pasivní formy protestu, včetně mítinků a demonstrací.¹²³ Slangový neologismus *vatnik* označuje lidi se slepou mentalitou, takzvaná organická transformace *homo sovieticus*.¹²⁴

Вишиватник – *vyšyvatic*: synonymum pro *vatnik*, avšak se používá proruskými lidmi projevujícími ukrajinofobii jako hanlivé pojmenování pro Ukrajince, účastníky Majdanu. Vzniklo spojením slov *vyšyvanka* (ukrajinská vyšívaná košile) a *vatnik*.

Геїрона – *Gayropa*: termín, který vznikl splynutím slov *Evropa* a *gay* a označuje Evropu jako místo, kde žijí gayové, degenerující lokalitu; dané pojmenování projev nepřátelský postoj Ruska k Evropské unii.

Добкіни-Симоненки – *Dobkinové-Symonenkové*: kandidáti od proruských sil, Komunistické strany Ukrajiny a Strany regionů Mychajlo Dobkin a Petro Symonenko, kteří měli za cíl ukotvit ruský jazyk na celém území Ukrajiny a chránit společnou rusko-ukrajinskou kulturu a tradici.¹²⁵

Донбавбе, Даунбас – *Donbabve, Downbas*: hanlivé pojmenování Doněcké lidové republiky používané odpůrci anexe Donbasu, které zdůrazňuje bezpráví a svévoli, k nimž dochází po zahájení separatistických demonstrací.¹²⁶ Název *Donbabwe* je odvozen od afrického státu Zimbabwe, který v současnosti trpí vnitřní systémovou krizí. Pojem *Downbas* je splynutím slov *down* a *Donbas*, což odkazuje na mentální postižení.

Євромайданівець – *Euromajdanovec*: příznivec a aktivní účastník Euromajdanu, protestu proti cynismu a nemorálnosti vlády prezidenta Viktora Janukovyče.¹²⁷ Do českého jazyka

---

¹²³ ПОЛІЩУК, Наталія. *Лексика майдану на сторінках української української преси. Studia Ukrainica Rosnapiensia* 4 (maj):141-47. <https://doi.org/10.14746/sup.2016.4.18>, s. 146.

¹²⁴ «Постмайданний синдром» української літератури. Інтерв'ю з Олександром Клименком. [online]. [cit. 27.10.2023]. Dostupné z: <http://bukvoid.com.ua/events/interview/2015/12/22/072359.html>.

¹²⁵ СТЕПАНЕНКО, М. *Політичне сьогодні української мови: актуальний перифрастикон: монографія*, s. 116.

¹²⁶ ПОЛІЩУК, Наталія. *Термінологічна лексика Майдану (на матеріалах газет «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Газета по-українськи», «Високий замок»)*. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології, 2014. № 791. С. 138-143. [online]. [cit. 29.10.2023]. Dostupné z: <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-791-2014/terminologichna-leksyka-maydanu-na-materialah-gazet>.

¹²⁷ СТЕПАНЕНКО, М. *Політичне сьогодні української мови: актуальний перифрастикон: монографія*, s. 460.

bylo přeloženo podle analogie slova *antimajdanovec*, tj. kořen *euromajdan* + sufix *-ovec* označující příslušenské jméno (*nominum pertinentium*).

Западenci nebo *західняки* – *západenci*: obecný pojem pro obyvatele západní Ukrajiny; často se používá jako hanlivé pojmenování a projev ukrajinofobie, která se aktivizovala mezi obyvateli východní Ukrajiny po nastoupení do funkce prezidenta Viktora Janukovyče. Český sufix *-enec* odkazuje na příslušnost k určité geografické lokaci.

Захистка – *vyčištění*: okupační činnost během ruského vpádu na východní Ukrajinu jako způsob neoprávněného ovládnutí ukrajinských měst.

Колоради – *mandelinky*: proruští bojovníci, kteří bojují na východě Ukrajiny proti ukrajinské armádě a jejich činnost je zaměřená na destabilizaci situace na Ukrajině.¹²⁸ Jejich symbolem je takzvaná oranžová svatojiřská stuha s třemi černými pruhy napodobující tělo mandelinky bramborové.

Лугандонія, Лугандон, Луганда – *Luhandonie, Luhandon, Luhanda*: hanlivé pojmenování Luhanské lidové republiky, které zdůrazňuje bezprávi a svévoli, k nimž dochází po zahájení separatistických demonstrací. Název *Luhanda* je odvozen od africké země Uganda, jejíž ekonomika je v současné době velice chudá.

Майдан – *Majdan*: protestní akce na Ukrajině v roce 2013, které vznikly jako reakce na korupci, svévoli vlády a na podporu evropské integrace Ukrajiny; Euromajdan; lidé, kteří se zúčastnili těchto akcí.

Майданивці – *majdanovci*: lidé, kteří se zúčastnili protestních akcí Majdanu. Byl použit slovotvorný způsob sufixace jako u slova *antimajdanovec* odkazující na příslušenskou funkci slova.

Майданутий – *majdanuty*: hanlivý ruský termín pro odpůrce ruské imperialistické politiky, příslušníky Oranžové revoluce a Revoluce Důstojnosti (Euromajdanu). Sufixální způsob tvoření v českém jazyce (sufix *-tý*) referuje o výsledku určité činnosti, tj. ovlivnění událostmi probíhajícími během Majdanu.

---

¹²⁸ ПОЛІЩУК, Наталія. *Лексика майдану на сторінках української української преси. Studia Ukrainica Posnaniensia* 4 (maj):141-47. <https://doi.org/10.14746/sup.2016.4.18>, c. 146.

Майдан – *majdown*: hanlivé označení pro příznivců Euromajdanu, kteří prošli „zombifikací“ a dostávají plat za účast na stávkách pořádaných Spojenými státy americkými, používané lidmi s proruskými názory.¹²⁹ Záměna části fundujícího slova na *-down-*, která má samostatný negativní konotační význam, zachovává expresivnost neologismu i v cílovém jazyce.

Новоросія – *Novorusko*: ruský název kvazistátu, který zahrnuje území Doněcké a Luhanské oblasti, které je kontrolováno proruskými separatisty. Dané kompozitum je výsledkem spojení dvou slovních základů *nový* a *Rusko*.

Правосек – *pravosjek*: člen a bojovník ukrajinské nacionalistické, pravicově radikální organizace *Pravý sektor*, která vznikla během Euromajdanu; právě *Pravý sektor* zahájil boj proti *Berkutu* (speciální policejní složka, součást ukrajinských bezpečnostních složek, která byla použita proti účastníkům Euromajdanu).¹³⁰ Použití formy *pravosjek* bylo transkribováno do českého jazyka podle výslovnosti v ruském jazyce, jelikož se často používá proruskými lidmi jako nadávka.

Титушка – *tituška*: obecný název pro vládní žoldnéry, kteří byli použiti vládou (především Viktora Janukovyče) pro nelegální metody maření ústavních projevů veřejného odporu; dobrovolníci z řad příslušníků milice, kteří chránili vládu během Euromajdanu; základem pro vznik daného slova je příjmení mladého sportovce Vadyma Titušky, který napadl kyjevské novináře Olhu Snicarčuk a Vladyslava Sodelja.¹³¹ Daný pojem prošel procesem apelativizace.

Укр – *ukr*: hanlivé oslovení Ukrajinců, kteří podporují novou vládu a západní orientaci v zahraniční politice státu; pojem zahrnuje negativní konotaci a používají ho proruští lidé.¹³² V množném čísle nabízíme použití tvaru *ukrři*, který zachovává fundující základ *ukr-* odvozený od názvu státu Ukrajina.

Янек – *Janek*: hanlivé oslovení ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče.

---

¹²⁹ ПОЛІЩУК, Н. *Лексика майдану на сторінках української преси*, с. 146.

¹³⁰ Тамтєж, с. 145.

¹³¹ СТЕПАНЕНКО, М. *Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон: монографія*, с. 27.

¹³² ПОЛІЩУК, Н. *Лексика майдану на сторінках української преси*, с. 146.

5.2 Víceslovná pojmenování

Бандерівська гадина – banderovský mizera: pojem Ministerstva zahraničí Doněcké lidové republiky pro obyvatele západní Ukrajiny, odpůrce ruského režimu na území Ukrajiny.

Бандерівська п'ята колона – banderovská pátá kolona: termín používaný separatisty označuje skupinu banderovců uvnitř vojenských jednotek Doněcké lidové republiky, jejíž cílem je narušení fungování výše zmíněných jednotek, tj. nepřátel kvazistátu.

Бандитський закон «Правий той, хто має більше права», де основне правило – покiрність перед сильним, або закон стада – banditský zákon „Kdo má větší právo, má pravdu“, kde hlavním pravidlem je pokořit se před silným, neboli zákon stáda: ironické podání ideologie Strany regionů.

Бермудський трикутник – bermudský trojúhelník: prostor tvořený třemi spojenými mezi sebou městy Rubižného, Severodoněcka a Lysyčanska.

Диванні вояки – rohovkoví vojáci: definice příznivců Euromajdanu, kteří se neúčastnili protestu, ale podporovali ho v sociálních sítích; může také znamenat přezíravý postoj k těm, kteří se báli jít na Majdan a jen šířili demagogii.¹³³

Донецька чума – doněcký mor: tendence ke stvoření nových kvazistátů podle vzorce Doněcké lidové republiky.

Жидобандерівська влада – židobanderovská vláda: skupina lidí židovské národnosti (není nutnou podmínkou), kteří jsou příznivci Euromajdanu a vlastenci Ukrajiny. Sami židobanderovci používají daný pojem jako ironii, zatímco ruská propaganda ho používá vážně.¹³⁴

Замасковані вороги – zamaskovaní nepřátelé: původní obyvatelé západní Ukrajiny, kteří se po Velké vlastenecké válce přestěhovali do Luhanské oblasti a nyní jsou většinou nositelé haličské mentality a banderovské ideologie; pojem používaný ruskou propagandou.

---

¹³³ ПОЛІЩУК, Н. *Лексика майдану на сторінках української преси*, с. 145.

¹³⁴ *Аналітика: що таке Лугандон і Донбабве? Хто такі майдануни, укропи, ватнікі та диванна сотня?* [online]. [cit. 29.10.2023]. Dostupné z: <http://rionews.com.ua/mixed/all/now/n14274122727>.

Зелені чоловічки – zelení mužičci: proruští bojovníci a ozbrojení lidé, kteří se objevili na Krymu a na jihovýchodě Ukrajiny jako nositelé separatistické ideologie;¹³⁵ vojáci Ruské federace bez žádných odznaků na uniformě a technice.

Золотий батон – zlatá vecka: výrobek v podobě večky, vyrobená ze zlata nejvyšší kvality, jehož majitelem byl prezident Viktor Janukovyč; pojem se používá k charakterizaci bývalého prezidenta, jeho nejbližšího okolí a všech defraudantů a úplatkářů.¹³⁶

Ковбасна ідеологія Донбасу – klobásová ideologie Donbasu: ideologie vyjadřující důležitost materiálního blahobytu; v současnosti souvisí i s jazykovou otázkou na Ukrajině. Jedním z důvodů vzniku daného frazému se stal projev doněckého horníka o tom, kdyby sto zvýšilo počet klobásy v obchodech, mluvil by i ukrajinsky.¹³⁷

Кривавий четвер – krvavý čtvrtek: události z 20. února v roce 2014, kdy se stal největší masakr v Instytutské ulici v Kyjevě během Euromajdanu. V ten den Rusko zahájilo okupaci Krymu.

Нацадки Шарикова – Barykovo potomstvo: přenesený hanlivý výraz pro stoupence komunistického režimu; výraz je odvozen od jména hlavní postavy novely ruského autora Michaila Bulgakova *Psí srdce* Polygrafa Polygrafoviče Barykova (rusky Šarikov), který se proměnil ze psa v člověka pomocí implantace lidského hypofýzu a varlat od zloděje-recidivisty, alkoholika a tyрана.

Небесна Сотня – Nebeská Setnina: souhrnný název pokojných demonstrantů, kteří zemřeli během Euromajdanu od prosince 2013 do února 2014.

Новий «Drang nach Osten» - Nový „Drang nach Osten“: koncepce kolonizace východu Ukrajiny za účelem rozšíření životního prostoru pro ruské obyvatele.

Нові казки Донбасу – nové pohádky Donbasu: obecný popis událostí Donbasu po jeho okupaci o šíření propagandistické ideologie, zákazu ukrajinského jazyka a páchání násilí.

„Пливе кача...“ – Pluje kachna...: hymna Euromajdanu; symbol smutku a soustrastí při pohřbu padlých hrdinů Nebeské Setniny.

---

¹³⁵ ПОЛІЩУК, Н. *Лексика майдану на сторінках української української преси*, s. 145-146.

¹³⁶ Tamtéž, s. 145.

¹³⁷ СИДЯЧЕНКО, Наталія. *Нюанси ковбасного енімета*. [online]. [cit. 29.10.2023]. Dostupné z: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine43-5.pdf>.

Правильне голосування – správné hlasování: koncepce parlamentních voleb a voleb prezidenta v roce 2010, podle kterých měl zvítězit Viktor Janukovyč a Strana regionů.

Теляча мова – telecí jazyk: hanlivé označení ukrajinštiny jako jazyka s nízkým sociálním statutem; pojem je součástí ruské ideologie na území Ukrajiny.

Фашистська ганчірка – fašistický hadr: pojem pro vlajku Ruské federace zahrnující negativní konotaci.

Фашистська хунта – fašistická junta: podle ruské propagandy je to vláda Ukrajiny, která nahradila režim Viktora Janukovyče a byla zvolena nelegálně.

Хворий на путінізм – nemocný putinismem: stoupenec režimu ruského prezidenta Volodymyra Putina s brutálně vybudovanou vertikálou moci. Druhý komponent tohoto pojmenování byl převeden pomocí fundujícího základu *putin-* a sufixu *-ismus* označujícího ideový směr.

Яйцеголові беркутівці – šišatohlaví berkutovci: hanlivé označení příslušníků speciální policejní složky, která byla použita proti účastníkům Euromajdanu; adjektivum *šišatohlaví* odkazuje na intelektuální omezenost výše zmíněných osob, v daném případě zdůrazňuje převahu fyzické síly nad mentální.

6. ZÁVĚR

Tato diplomová práce je zaměřená na translatologické zpracování lexika románu *Obnažený nerv*, avšak propojuje i literárněvědné poznatky. Jejím cílem bylo zjistit, zda je možné vyjádřit pomocí jazykových prostředků českého jazyka život ukrajinské společnosti, jejíž obraz je skryt v řeči postav románu, tak, aby nedošlo k domestikaci a zkreslování obsahu.

Jelikož při prvotním přečtení románu jako materiálu pro následující překladatelský proces byly zjištěny elementy odkazující na ozvláštňení díla dobou vzniku, respektive historicko-politickými událostmi, bylo rozhodnuto o použití interpretační metody za účelem zjištění souvislosti mezi biografií autorky a jejím tvůrčím potenciálem. První kapitola prezentuje život autorky románu současné ukrajinské spisovatelky Svitlany Talan na východě Ukrajiny, což je nedílnou součástí její tvorby. Již první podkapitola referuje o životních peripetiích, které jsme pojmenovali jako metamorfózu města Severodoněck, což představuje odraz sebeidentifikace spisovatelky. V druhé podkapitole jsme začali pracovat s textem jako s uměleckým dílem překračujícím čistě lingvistický rámeček. Na základě srovnání osobnosti Svitlany Talan a dalších ukrajinských spisovatelek jako Oksana Zabužko, Marija Matios a Oksana Lucyšyna jsme v jejich tvorbě našli společný motiv rekonstrukce skutečnosti a do určité míry vybidnutí k transformaci politické a jazykové situace s estetickým vjevem. Autorčíným cílem bylo zprostředkovat čtenářům, jak se doba projevila v jazyku.

V třetí podkapitole jsme pracovali s pojmem naratologická analýza, který objevil heterodiegetického vyprávěče nezasahujícího do příběhu s častým výskytem subjektivních pasáží. S ohledem na to, že daný román je propojený s politickou sférou, nezaujatý postoj vyprávěče poskytl možnost pro vytvoření individualizovaných obrazů postav a formování vlastních názorů. Tak se kolektivní náhled na určitou situaci proměňuje v individuální, což odkazuje na perspektivu sociolingvistického zpracování jazyka skrze literární tvorbu a přibližuje ke zkoumání příběhu na základě zpracování jazyka, způsobů jeho reprodukce.

Na tento jev navazuje poslední podkapitola prvního teoretického oddílu diplomové práce, ve které jsme se pokusili o zařazení románu *Obnažený nerv* do současného českého literárního prostředí, a to pomocí komparace tvorby české spisovatelky Aleny Mornštajnové, u níž se také vyskytuje problematika ideologického nátlaku na společnost a použití jazyka jako sociálně-politického nástroje. Pomocí analýzy subjektivního podání českých příběhů a jejich lexikálního materiálu bylo dokázáno dovedné propojení minulosti se současností v literatuře, což pozorujeme i v současném ukrajinském literárním prostředí. Teoretický podklad první

literárněvědně zaměřené kapitoly ukázal, že k překladatelskému procesu je třeba přistupovat jako k sérii kroků zahrnujících dvě úrovně zpracování – analýzu skutečnosti, v níž se odehrává příběh, a následně jazykových prvků, pomocí kterých se daná skutečnost vytvářela.

Za účelem vyhledání vhodných překladatelských postupů pro zajištění přímočaré korespondence mezi textem a adresátem byla vytvořena druhá kapitola. Především jsme v ní vycházeli z pojmů význam a ekvivalence, které byly však nedostačující pro koncept dané diplomové práce a vedly k překladu jako práci se stabilními jazykovými konstrukcemi, jejichž význam je přehledný, a tak může dojít k nepodmíněné ekvivalenci. Jelikož jsme se na etapě rozboru teoretického podkladu pro vytvoření cílového textu v češtině pohybovali na úrovni celkového překladatelského procesu, který zahrnuje analýzu skutečnosti, bylo důležité se opírat o teorie zohledňující cílového čtenáře a existenci konotační složky lexikálních jednotek. Sice v první podkapitole byly uvedeny poznatky vědců od začátku osamostatnění translatologie, podmínkám dosažení cíle této práce nejvíce vyhovuje kontextová teorie v kombinaci s přístupem zahrnujícím práci s hloubkovou strukturou textu a snahou o účinkovou ekvivalenci na adresáta. Přitom psychologismus v rámci překladatelského procesu považujeme za takový, který pracuje s různými vrstvami textu, avšak může do něj vnášet subjektivní postoj překladatele. Na základě toho se dodržujeme objektivistické koncepce reprodukce originálu, podle které je překládání tvůrčím procesem, ale pomocí prostředků cílového jazyka, jimiž disponuje překladatel.

Jelikož dané umělecké dílo není historiografickou prací, podle které lze zkoumat průběh historicko-politických událostí, a do popředí se dostává i jeho sociální stránka formování společnosti, bylo nutno prozkoumat faktory ovlivňující obohacování ukrajinského lexika. Politické proměny byly jedním z důvodů aktivizace vývoje specifické vrstvy lexikálního systému, jejímž původním záměrem byla komunikace v rámci politické sféry. Avšak pozorujeme překročení rámce a formování dalšího způsobu verbální komunikace odrážejícího jazykový obraz dějin národnosti. Na základě uvedení definice neologismu a co všechno zahrnuje tento pojem jsme zjistili, že ukrajinský jazyk se zohledněním gramatického potenciálu dokáže posloužit jako nástroj reflexe okolních událostí a zprostředkovatel lidského poznání.

Třetí podkapitola vychází z předpokladu, že text románu *Obnažený nerv* reprezentovaný lexikálními inovacemi je záležitostí mezijazykové a mezikulturní komunikace a také slouží obrazem reality. Proto byla uvedena charakteristika reálií. Důvodem pro uvedení této podkapitoly do diplomové práce byl také výskyt jednotek pojmenovávajících reálie z období První a Druhé světové války, což se stalo nedílnou součástí zkoumaného materiálu. Co se týče jejich definice, nebylo dokázáno zařazování daného pojmu do čistě materiální

substance. Společné rysy neologismů období Euromajdanu a reálií nacházíme i v sociolingvistickém parametru zkoumání. Tak odmítáme nahlížení na problematiku překladu neologismů období Euromajdanu jako pouhého bezekvivalentního lexika. Při reprodukci obsahu výše zmíněného literárního díla v cílovém jazyce musíme vycházet z informace, která je založena ve významovém jádře lexikálních či sémantických novotvarů. Praktickým uplatněním strategií překladu reálií a neologismů je třetí kapitola, ve které jsme představili autorský překlad vybraných úryvků z románu.

Ve třetí a páté kapitole jsme pracovali s konkrétními daty, tj. jazykovým materiálem určeným pro překlad do českého jazyka. Rozlišujeme několik lexikálních skupin, k nimž patří: antroponyma, toponyma, neologismy z Euromajdanu a války na Donbase, historismy z 19. století, cizojazyčné prvky a substandardismy. Obecně jsme zacházeli s textem jako s určitým druhem komunikace, kde je potřeba zachovat komunikační schéma originálu bez narušení jeho složek. Překladačský postup byl především zaměřen na koncepci Jiřího Levého, tj. objektivní interpretaci díla. Při samotném překladu byla odmítnuta práce s lexikem jako s odindividualizovanými prvky, ale v rámci kontextu, který podala autorka románu. Jelikož hlavním cílem dané diplomové práce je podání ukrajinského jazykového prostoru co nejsrozumitelnějším způsobem, proces překládání předpokládal komunikaci s cílovými čtenáři, která byla důležitou součástí při výběru způsobu převedení jazykových jednotek do jiného jazyka.

Analýza cílového textu ukázala, že v českém jazyce jsou ekvivalentní jednotky pro překlad historismů a substandardismů. Avšak u historismů došlo jenom k formální ekvivalenci, jelikož význam záležel na obsahu románu *Obnažený nerv*. Při překladu antroponym, toponym jsme použili způsob transliterace s morfologickou adaptací za účelem dosažení domestikace, což nezkreslilo obsah a původní spisovatelský záměr. Důležité je poznamenat, že ve čtvrté kapitole vysvětlení postupu při transliteraci slova *Severodoněck* potvrzuje koncepci psychologismu v daném případě za nevhodnou, poněvadž bere v úvahu osobnost překladatele s jeho postojem k situaci.

Obraz prožitků postav byl reprezentován i skrze cizí jazyk v podobě písňe v ruštině, což nezahrnujeme do reálií. Toto sdělení bylo ponecháno v originálním znění za účelem projevu evokace sociálních a politických tlaků ve společnosti s podáním překladu v příloze, kde literatura funguje jako neomezený prostor, ve kterém lze přecházet mezi jednotlivými jazyky. Jinak nejčastějšími způsoby překladu neologismů z vybraných kapitol byly transliterace a kalk. Snažili jsme se vyhnout substituci a vynechání informace při překladu z důvodu zachování původní funkce románu. Avšak na základě přečtení úryvků v českém jazyce

cílovými čtenáři bylo rozhodnuto o přidání doplňující informace v podobě poznámky pod čarou, jelikož došlo k narušení pragmatického aspektu. Docházíme k závěru, že uvedený překlad je výrazně orientován na čtenáře, ale zachovává rysy exotizace, což je dáno národnostními rozdíly.

Abychom se vyhnuli přetížení celého textu románu poznámkami pod čarou, nabídli jsme vytvoření slovníku neologismů období Euromajdanu. V rámci této kapitoly jsme neshledali systémové rozdíly dvou jazyků, které by blokovali převedení fundujících slov do češtiny. Obohacování lexikálního systému ukrajinského jazyka a následný úspěšný překlad neologismů do českého jazyka byl umožněn derivačním potenciálem obou jazyků, a to pomocí sufixace, která se v dané práci vyskytovala nejčastěji, a také prefixace a kompozice. Avšak i za podmínky příbuznosti jazyků došlo k nulové konotační shodě, která je kompenzována podáním vysvětlení významu jednotek.

V první podkapitole jsme uváděli jednoslovná pojmenování, u nichž novost je založena ve vnitřní struktuře jazykové jednotky, tj. v mechanismu vytvoření a následnému významu. V druhé podkapitole, do které byla zařazena víceslovná pojmenování, pozorujeme změnu původního významu, jejichž novost spočívá v potenciálu spojovat se s jinými jednotkami a získávat tím nový význam. Právě výrazy s dvojitou referencí, které patří k neosémantismům, tvoří rozsáhlou dynamickou vrstvu lexika. Na příkladě slovníku můžeme tvrdit, že posílení funkčnosti jazykových jednotek způsobuje překročení rámce terminologického systému a formování expresivně-hodnotících významů, které lze považovat za eufemistické.

7. РЕЗЮМЕ

Дана дипломна робота присвячена роману сучасної української письменниці Світлани Талан „Оголений нерв“, а саме її мовному оформленню як способу відображення позалітературних процесів у художньому творі та матеріалу для перекладацької діяльності. Метод різностороннього опрацювання першооснови роману та його функціональних одиниць у процесі перекладу сприяє формуванню єдності інформації, закладеній у творі. Мова йдеться не про абсолютне проникнення української культури до чеського контексту, але про її наближення та інтерпретацію на прикладі творчості досі невідомої у чеському літературному середовищі української письменниці Світлани Талан.

Так темою роботи є проблематика перекладу неологізмів періоду Євромайдану в Україні як активних чинників формування основи роману „Оголений нерв“ з урахуванням впливу історично-політичних подій на проникнення нових одиниць до лексики сучасної української мови. Мета передбачає переклад на чеську мову неологізмів періоду Євромайдану з дотриманням їхнього змістового наповнення задля пояснення значення вищезгаданих мовних одиниць чеському читачеві, який у даній дипломній роботі вважається цільовим.

Структурними складовими дипломної роботи є вступ, у якому подано мотивацію вибору теми, та перелік основних завдань дослідження, п'яти розділів, перші два з яких творять теоретичну основу для практичного опрацювання матеріалу у третьому та п'ятому розділах з наведеним коментарем у четвертому розділі, висновку. Також робота містить список використаних джерел, резюме українською мовою, анотацію чеською та англійською мовами. Укінці прикріплений додаток, який включає оригінал уривків, використаних для наратологічного аналізу роману у теоретичній частині роботи, та окремих розділів роману, вибраних як матеріал для транслатологічного опрацювання у третьому розділі.

Перший теоретичний розділ присвячений авторці роману „Оголений нерв“ Світлані Талан як репрезентантці української самобутності. Творчий доробок письменниці представлений також такими творами, як „Щастя тим, хто йде далі“, „Не вурдалаки“, „Розколоте небо“, „РаКУРС“ та ін., які поступово розкривають проблематику суспільного життя, посиляючись на різні сфери життя. Саме написання у жанрі „реальних історій“, передача глибоких патріотичних та психологічних переконань вказує на джерело їх зародження. Тематично та ідеологічно творчість

Світлани Талан наближена до таких постатей сучасної української літератури, як Оксана Забужко, Марія Матіос та Оксана Луцишина.

Для переходу до практичного опрацювання мовного матеріалу роману вивчення суто біографічного аспекту авторки вважається невичерпним. Тому наступним етапом було використання методу наратологічного аналізу задля вивчення бази літературного твору, а саме єдність опису подій, локацій, хронології викладу та функціонування в цьому дискурсі героїв роману „Оголений нерв“. Таким чином для твору характерна тематична негомогенність, прямий розвиток подій, починаючи від 1-го березня 2014 року, з незначними ретроспективними відступами з описом діяльності мешканців міста Сєвєродонецьк (дана назва міста не відповідає українському правопису, проте була вжита відповідно до роману „Оголений нерв“, у якому подається саме ця форма). Наявність оповідача, який не являється прямим учасником подій, та часте використання пасажів з елементами прямої мови героїв слугує моделюванню вербальної діяльності людини, яка фактично перебуває за межами фіктивного світу роману, та звертає увагу на значення мови.

Бінарне співставлення творчості української та чеської письменниць (Світлани Талан та Алени Морнштайнової) у четвертому підрозділі дозволяє вивчити потенційне виникнення труднощів при прочитанні чеського перекладу роману цільовим адресатом та його неправильне трактування у зв'язку з різним соціально-політичним характером суспільного розвитку, частиною якого є і література. У романі „Оголений нерв“ чітко відображається твердження Тамари Гундорової про відхід від перенасичення літератури ідеологічними постулатами, а надбання нової функції – трансформації суспільства, звільненого від політичного тиску, але з правом на формування власного світогляду. Посередництвом біографії як безпосереднього фактору впливу на творчі риси письменниці, змістової наповненості роману та його структурної організації проілюстровано діалогічну взаємодію авторки та читача, а також співвідношення позамовних чинників та формування лексичного багатства української мови.

Завдання другого теоретичного розділу насамперед полягали у вивченні фаз трансформації транслатології та подальшому підборі відповідних методів перекладу для матеріалу, вибраного з роману. Цьому дослідженню передувало подання дефініції „оригіналу“ та „перекладу“ на основі герменевтичної концепції, що вкотре підтверджує безпосередній зв'язок змісту художнього твору з авторською постаттю та подальшу взаємодію з читачем.

Починаючи з першого підрозділу були введені поняття „початкової мови“ та „цільової“, до яких в межах даної дипломної роботи належать українська та чеська мови відповідно. Розбір теорії перекладу ґрунтується на вченнях З. Клеменсевича, Бегранда, Дресслера та Дж. Кетфорда, з яких випливає, що текст є різновидом комунікації, де важливим є врахування функціональної еквівалентності та відхід від суто естетичного концепту. Також подано основні твердження таких науковців, як В. Виноградов, Е. Кері, Ю. Найда та П. Ньюмарк, відповідно до яких перекладач постає у ролі читача та працює з оригінальним текстом в рамках власного світосприйняття. Такий підхід ілюструє психологічний аспект в опрацюванні матеріалу для перекладу, що заперечує Р. Інгарден. Художній твір – це система культурних і лінгвістичних знаків, при перекладі якого важливим є дотримання їх первинного функціонування. Таким чином передбачені можливі відмінності у трактуванні не лише окремих лексичних одиниць, а й цілого твору у зв'язку з різним соціально-політичним досвідом початкового та цільового адресата. Тому доцільним в теорії перекладу вважається повернення до контекстової теорії з використанням коментаря, розробленої у 60-х рр. ХХ століття Б. Маліновським.

У наступному підрозділі розглянуто основні критерії виникнення неологізмів на основі опрацювання вчення О. Мартінцової, а також подано їхню дефініцію, що враховує реалізацію даних одиниць у конкретній мовленнєвій ситуації, в умовах якої можлива зміна первинного значення. Так до розряду неологізмів зараховано і неосемантизми, визначення яких запропоновано у „Словнику лінгвістичних термінів для філологів“. Таким чином доцільно у контексті нових лексичних одиниць використовувати термін „лексичні інновації“. Більш детальна увага присвячена соціолінгвістичному критерію виникнення неологізмів, як теоретичної бази для окреслення можливої проблематики протягом перекладацького процесу, а саме способів передачі не безпосереднім учасникам суспільно-історичного процесу в Україні, та їх зарахування до реалій. Виходячи з вчення болгарських мовознавців Влахова та Флоріна, яке вважається найточнішим, реалії позначають певні об'єкти, явища з життя одного народу, що не є притаманним для іншого. Лексичні одиниці слугують для номінації вищезгаданих понять. Також визначено, що неологізми та реалії є підмножинами безеквівалентної лексики, проте не є рівнозначними поняттями.

З оглядом на відсутність еквівалентів для передачі неологізмів як охоплення реальності створений четвертий підрозділ, у якому висвітлено основні способи пошуку відповідної мовної форми у чеській мові зі збереженням початкових функцій. До них

належить транслітерація, гіперонімічне перейменування, дескриптивний парафраз, комбінована реномінація, калькування (повне та часткове), міжмовна транспозиція на конотативному рівні, субституція, контекстуальний переклад, контекстуальна інтерпретація. Усі наведені методи ілюструють переклад як динамічний процес, що проходить декілька етапів: опрацювання позамовних чинників конкретного твору, який є перекладацьким матеріалом, підбір мовних одиниць з урахуванням граматичних відмінностей обох мов, дотримання прагматичного аспекту в кінцевому результаті.

Третій розділ розпочинає практичну частину даної дипломної роботи та містить переклад вибраних розділів з роману „Оголений нерв“, які демонструють функціонування лексичних інновацій у конкретному контексті. Окрім цього, в творі спостерігаються антропоніми та топоніми, які в процесі перекладу зазнали транслітерації з адаптацією до граматичної системи чеської мови, субстандартна лексика з підібраними еквівалентами відповідно до сфери використання, іншомовні елементи у поетичній формі та епіграф, представлений уривком з вірша українського поета-шістдесятника Василя Симоненка. Детальний опис застосування окремих методів перекладу поданий у четвертому розділі. Зокрема, розглянуто і принцип перекладу назви роману, аббревіатур, історизмів, лексичних одиниць, у яких при наявності чеського еквіваленту спостерігається зміна значення, спричинена перебігом політичних подій в Україні. Отже, перекладацький процес передбачав роботу з двома жанрами літератури, а саме з лірикою та епосом, і різними рівнями лексичної системи.

У ході практичного застосування методів перекладу не був спричинений відхід як від загальної жанрової специфіки художнього твору, так і його елементів. Кінцевий переклад відповідає схемі, запропонованій Їржі Левим, яка включає макропідхід (вивчення оригінального тексту з оглядом на історичний та політичний контекст, країну та період написання, усвідомлення ролі тексту, взаємодії автора з читачем та можливостей зарахування твору до іншого соціокультурного контексту), т. зв. стратегічне рішення стосовно вибору методів введення лексичних одиниць до цільового тексту, який є фінальним кроком.

Єдність способу подання сюжету, локації перебігу подій у ньому, дії та мовлення персонажів, політичні факти створюють комплекс передумов для певного непорозуміння під час прочитання перекладу цільовими читачами, зумовлений соціально-політичними відмінностями двох народів. Оскільки основною умовою є дотримання функціонального аспекту, текст перекладу був доповнений поясненнями окремих лексичних компонентів у формі примітки.

Задля уникнення перенасичення тексту поясненнями, що могло привести до жанрової невідповідності (часте використання приміток характерне для наукового стилю), був створений п'ятий розділ, так званий словник лексичних інновацій періоду Євромайдану в Україні як потенційне доповнення до цілісного перекладу роману.

Вищезгаданий розділ був поділений на дві частини залежно від кількості компонентів неологізму. Перша частина включає однослівні найменування, які вимагають застосування словотвірного потенціалу чеської мови та репрезентують власне неологізми. Друга частина – робота з неосемантизмами, представленими у формі багатослівних найменувань. Дана група охоплює ті словосполучення, окремі компоненти яких уже функціонували у лексиконі української мови. Проте при їх комбінації спостерігається зміна початкового значення на нове, з додатковими експресивно-оціночними відтінками, що проявляється у реалізації таких одиниць через мовлення персонажів роману „Оголений нерв“. З наведених фактів теоретичної та практичної частин випливає, що діалогічність даного художнього твору та цільового читача була дотримана зі збереженням початкової ідеї авторки, проте з наявним відтінком екзотизму.

BIBLIOGRAFIE

ARKHANHELSKA, Alla. *Aktuaľni pytannja perekladu: mižmovnyj i mižkulťturnyj vymir: kolektivna monohrafija = Aktuální otázky překlada: mezijazykový a mezikulturní výměr: kolektivní monografie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 217 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4392-8.

ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 357. ISBN 978-80-7422-020-3.

DOLEŽEL, Lubomír. *Fikční a historický narativ: setkání s postmoderní výzvou. Česká literatura, 50*, 2002, č. 4, s. 341-370. ISSN 0009-0468.

HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. Praha: ISV nakladatelství, 2003. 149 s. ISBN 80-86642-13-5.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překlada*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 215 s. ISBN 80-244-0143-6.

KNITTLOVÁ, Dagmar a GRYGOVÁ, Bronislava, ZEHNALOVÁ Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

KRIJTOVÁ, Olga a HARMSEL HAVLÍKOVÁ, Veronika ter. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Apostrof, 2013. 1554 s. ISBN 978-80-87561-28-7.

KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL a Jiří, BÍLEK, Petr. *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. 247 s. ISBN 978-80-7272-592-2.

KUFNEROVÁ, Zlata, POLÁČKOVÁ, Milena, POVEJŠIL, Jaromír, SKOUMALOVÁ, Zdena a STRAKOVÁ, Vlasta. *Překládání a čeština*. Jihočany: H□H, 1994. 264 s. ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří. *Umění překlada*. 4., upr. Vyd. Autor úvodu Zuzana JETTMAROVÁ. Praha: Apostrof, 2012. 367 s. ISBN 978-80-87561-15-7.

LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 128 s. ISBN 80-244-0720-5.

LYONS KINDLEROVÁ, Rita, ed. *Express Ukrajina: antologie současné ukrajinské povídky*. Zlín: Kniha Zlín, 2008. 323 s. ISBN 978-80-8716-239-2.

MARTINCOVÁ, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1983. [online]. [cit. 31.10.2023]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:ecc49155-ee72-4b4d-bbf1-099db1af3a6c?page=uuid:2ee80575-048f-40f5-af4f-4672a31e4a00>.

MATHESIUS, Vilém. *Jazyk, kultura a slovesnost*. Praha: Odeon, 1982. 527 s.
Recenze: Alena Mornštajnová – Hana. [online]. [cit. 2022-10-3]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cy/pro-dospele/6628-hana>.

RYANOVÁ, Marie-Laura. *Narativní prostor*. Aluze, 2009, č. 3, s. 38-46. ISSN 1212-5547.
Současná česká literatura [online]. [cit. 2022-10-3]. Dostupné z: http://kcjl.upol.cz/kombcj/studijni_opory/soucasna_ceska_literatura.pdf.

VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Ivo Železný, 2002. 246 s. ISBN 80-237-3670-1.

ZEHNALOVÁ, Jitka a kol. *Kvalita a hodnocení překladu: Modely a aplikace. a aplikace*. Olomouc modern language monographs, vol. 4. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4792-6.

Аналітика: що таке Лугандон і Донбавбе? Хто такі майдауни, укромі, ватнікі та диванна сотня? [online]. [cit. 29.10.2023]. Dostupné z: <http://rionews.com.ua/mixed/all/now/n14274122727>.

ВАКУЛОВИЧ, Лариса. Особливості функціонування неологізмів в умовах євроінтеграції. Вчені записки ТНУ ім. Вернадського, 2022. [online]. [cit. 31.10.2023]. Dostupné z: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/part_1/3.pdf.

ВЕЛИКИЙ ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: 250000/уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.

ВЛАХОВ, Сергей, ФЛОРИН, Сидер. *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения, 1980. 341 с.

Героїня северодонецького роману. Світлана Талан. In: Youtube [online]. 7.13.2017. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZJHMkdTBaCs&ab_channel=EXPERT-KR.

ГУНДОРОВА, Тамара. *Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн.* Київ: Критика, 2005. 263 с. ISBN 966-7679-72-1.

ЗАСКАЛІТА, В. П. *Події новітньої історії України в дзеркалі мови веб-коментарів (на матеріалі коментувань публікацій у соціальних мережах).* [online]. [cit. 15.10.2023]. Dostupné z: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/1291/zaskaleta4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ЗОРІВЧАК, Роксолана. *Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози).* Львів: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. 216 с. ISBN 5-11-000864-7.

Інформаційний супротив Світлани Талан. [online]. [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://talannews.wordpress.com/>.

КЛИМЕНКО, Ніна, КАРПІЛОВСЬКА, Євгенія, КИСЛЮК, Лариса. *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі.* Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с. ISBN 978-966-489-009-7.

КОПІЛОВ, Віктор. *Теорія і практика перекладу.* Київ: Видавниче об'єднання "Вища школа", 1982. 165 с.

ПОЛІЩУК, Наталія. *Лексика майдану на сторінках української української преси.* *Studia Ukrainica Posnaniensia* 4 (maj):141-47. <https://doi.org/10.14746/sup.2016.4.18>.

ПОЛІЩУК, Наталія. *Термінологічна лексика Майдану (на матеріалах газет «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Газета по-українськи», «Високий замок»).* Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології, 2014. № 791. С. 138-143. [online]. [cit. 29.10.2023]. Dostupné z: <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-791-2014/terminologichna-leksyka-maydanu-na-materialah-gazet>.

«Постмайданний синдром» української літератури. Інтерв'ю з Олександром Клименком. [online]. [cit. 27.10.2023]. Dostupné z: <http://bukvoid.com.ua/events/interview/2015/12/22/072359.html>.

СИДЯЧЕНКО, Наталія. *Нюанси ковбасного епігета*. [online]. [cit. 29.10.2023]. Dostupné z: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine43-5.pdf>.

ТАЛАН, Світлана. *Оголений нерв*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 544 с. ISBN 978-966-14-9095-5.

Світлана Талан. In: Goodreads [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: https://www.goodreads.com/author/list/7221594._.

СТЕПАНЕНКО, Микола. *Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон: монографія*. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2017. 616 с. ISBN 978-617-7377-51-0.

Сучасна війна у творчості українських письменників і спогадах учасників. [online]. [cit. 15.9.2023]. Dostupné z: http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2703/1/suchasna_viina.pdf.

PŘÍLOHY

Úryvek 1

Доню, моя Настуня, – почала читати лист, написаний на папері з учнівського зошита в клітинку, – ти ж знаєш, як я люблю тебе, Іванну та Геніка. Чи мені тобі розповідати, скільки я пережила, скільки сліз пролила і прочитала молитов, поки Гена був у Києві на Майдані?

Úryvek 2

Невже не можна було зачекати кілька днів, якщо чекали вже три роки? І коли вона зателефонує? Чи здогадається купити нову СІМку?

Úryvek 3

Здавалося, що страшнішого, ніж пожежа у Будинку профспілок, уже нічого не буде, але навіть у моторошному сні вона не могла собі уявити того, що сталося вночі проти двадцять першого лютого. Людей, зовсім юних хлопців, незахищених, неозброєних, розстрілювали снайпери.

Úryvek 4

Усе життя, до самого скону, її будуть мучити кошмари, бо не приведи Боже таке пережити матерям, які чекали своїх синів.

Úryvek 5

І знову той жахливий сон! Майдан, ушент наповнений людьми, які тримають у руках ввімкнені мобільники та запалені свічки, тужлива пісня “Плине кача”, що роздирає душу на шматки... Разом з нею повільно плывуть труни із вбитими майданівцями. В одній із них Настя вгадує свого сина. Обличчя його бліде, безкровне, руки складені на грудях і зв’язані мотузочкою.

Úryvek 6

Ніна молодша від неї на два роки. Вона мала вроджену схильність потрапляти у всілякі халепи. [...] У десятому класі Ніна завагітніла і сама намагалася позбутися плода. Все розкрилося після того, як у неї почалася кровотеча. Після лікарні вона спробувала

покінчити з життям і наковталася пігулок, бо її хлопець заявив, що вона завагітніла не від нього. Потім було два заміжжя з весіллями, великими витратами, весільною сукнею та фатою. За ними не забарилися два розлучення і народження сина Володі від жонатого чоловіка. Далі ще гірше.

Úryvek 7

... в місті був великий осередок комуністів, які мали свій офіс на вулиці Федоренка. Не раз помічали, як туди приїздили члени комуністичної партії на дорогому “мерседесі”, ховали його за будівлею офісу, а звідти вже виїжджали на старенькому “запорожці” з гучномовцем. Вони вмикали здавна відомі пісні часів Радянського Союзу.

Úryvek 8

Але ніхто не хотів їхати. Нас навчили брехати, і ми робили це вправно. Хтось купував собі лікарняний, хтось ішов у відпустку, хтось приносив довідку про хронічне захворювання, яке саме тоді було у стадії загострення. Дехто взагалі звільнився з роботи. Так, можливо, ми непорядні, бо нам не дають чинити інакше, але їхати на Майдан, щоб вбивати людей? Цього ніхто не хотів.

Úryvek 9

... Майдан – невеличкий острів, територія свободи. [...] Терпець у людей урвався, і щодня, навіть щогодини людей прибувало більше й більше, Майдан ріс, як снігова куля. Люди, які там були поруч зі мною, добре усвідомлювали, що їх можуть побити, заарештувати, “пришити” справу, але ще більше боялися жити з таким президентом. Кожен з нас відкинув страх і байдужість, коли прийняв рішення захистити своє право називатися Людиною з великої літери.

Úryvek 10

Скільки людей їдуть у ту Росію, щоб продатися в рабство і заробити копійчину, а потім не повертаються, зникають безвісти, назавжди. А тепер ще й Стефанівна поїхала... Що ж воно буде?

Частина четверта

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.
Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи – все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.
Василь Симоненко

Розділ 52

Льоня нервував. Він ніяк не міг второпати, навіщо Гена видав матері їхню таємницю.

— Ти розумієш, що ти наражаєш її на небезпеку? – вкотре повторив юнак. – Якщо нас спіймають, то лише нас звинуватять, а тепер...

— Я не міг збрехати, - виправдовувався Геннадій і вкотре вже повторив: – Мати переглядала новини на місцевих сайтах, і, звичайно, повз її увагу не пройшло відео, де ми з тобою. Вона відразу нас упізнала.

— Там ретельно затушовані обличчя, – не вгамовувався Льоня.

— А голоси? Невже рідна мати не відрізнити голос сина від інших? Можна здогадатися і з постави, і з рухів людини.

Ми знялися на фоні Чистого озера і сказали, що працюємо ночами, а вдень ведемо звичайне життя. І це добре, бо там не наші, нові райони, але свій куток гаража з балончиками фарби не можна було не впізнати.

— Хлопці, не сперечайтесь, – озвалася Уля, яка до цього не втручалася в розмову, – у всьому винна я. Напевно, була погана задумка зняти про вас відео й надіслати редактору на сайт.

— До чого тут ти? – Льоня нарешті перестав маятником рухатися по кімнаті і присів на стілець. – Мешканці міста повинні знати, що патріоти є, і вони не диванні, а справжні. Очевидний доказ – щоденні свіжі написи на будівлях, а зображення українських прапорів

взагалі підтримують дух населення. Врешті-решт, не можемо ми дозволити все місто розмалювати надписами «ЛНР», «Росія» і тому подібними. Люди мають знати, що Северодонецьк – це Україна. І твоя, Уля, ідея викласти відео не така вже й погана. Маю надію, що після цього у нас з'являться послідовники, – усміхнувся Льоня.

— Ух! Нарешті ти заспокоївся, – Геннадій із полегшенням видихнув.

— Заспокоївся? – обличчя Льоні знову осяяла усмішка, на цей раз загадкова. – Братику, не можна нам розмалювати якусь частину міста двома кольорами і на тому спинитися. Потрібно розгортати нашу діяльність.

— Навпаки, – сказала Уляна. Вона сиділа на дивані, охопивши коліна руками, – вам потрібно на деякий час залягти на дно. Вчора продавець фарби на ринку шепнув мені на вухо, що ополченці вже цікавилися, чи хтось купує постійно синю та жовту фарбу.

— Ми ж два кольори одразу не купували, – зауважив Геннадій.

— Не такий він і дурний, щоб не здогадатися, – сказала Уля. – Напевно, нас зараз троє у місті, хто за час окупації придбав балончики з цими кольорами. Ходимо по кілька разів на тиждень і по черзі купуємо то синю, то жовту фарбу. Конспіратори! – усміхнулася вона.

— Гадаєш, продавець нас може здати? – запитав Льоня.

— Звідки мені знати? – стонула плечима дівчина. – Його попередили, попросили сповістити, якщо знову з'являться покупці балончиків. Потрібно враховувати, що кожен дорожить своїм життям, то навіщо чоловікові зайвий клопіт? І вам також треба зробити перерву, бо вже розворушили осине гніздо.

— Я також думав на кілька днів залягти на дно, – промовив Льоня, – і ось що придумав. З фарбою робимо перерву, і це не обговорюється. Потрібно замовити наліпки з написом «Слава Україні!». По-перше, їх швидше наклеювати, ніж малювати на стінах прапори фарбою. По-друге, не будемо спокушати долю і купувати балончики.

Ніхто одразу не підхопив ідею Льоні, кожен обдумував його пропозицію.

— Ідея непогана, – сказав згодом Геннадій, – але знову виникає проблема. Де замовити наліпки, коли майже все зачинено? Чи є надійна людина? Хтось може прийняти замовлення, ми прийдемо забирати наліпки, а нас вже чекатимуть або козачки, або ополченці.

— Спробую поговорити з одним хлопцем у нас на фірмі, – сказала Уля, – але обіцяти нічого не можу. Якщо не вийде, то я можу згодом по одному балончику фарби привозити з кожною поїздкою.

— Улю, твоє волонтерство – справа потрібна, але зараз йдуть обстріли, а ти їздиш небезпечною зоною, – зауважив Геннадій. – До того ж на бандитських блокпостах може виникнути підозра щодо твоїх частих поїздок та ще й не з порожніми руками.

— Я їжджу не щодня, – запротестувала Уля.

— Волонтери до наших солдатів можуть спокійно добиратися по звільненій території, – сказав Льоня. – Ще ніхто не цікавився, чому ти зачастила до «дідуся в село»?

Уля посміхнулася при згадці про легенду, яку сама вигадала: любий дідусь захворів і всю пенсію витрачає на ліки, тож доводиться йому купувати та возити цигарки, чай, каву, цукор.

— Сміються, – сказала Уляна, – питають, чи дідусь, бува, не колишній зек, що полюбляє чифір. А чому ви так за мене хвилюєтесь? Я працюю сама, тож нікого не підставляю, чоловіка і дітей у мене нема, кому я потрібна?

Уля сказала це жартома, але погляд у неї був серйозний. Вона спинила його на одному юнакові, потім перевела на іншого і затримала трохи довше.

— Нам потрібна, батькам також, – майже в один голос промовили хлопці.

— Я й бачу, – зітхнула вона. В очах дівчини промайнули сум та безнадія, але друзі того не помітили, вони були заклопотані роздумами про подальші дії. — Хлопчики, у мене є одна цікава ідея! – сказала Уля весело, і в очах заграли іскорки. — Але одразу попереджаю, що ідея моя, вона не продається, не передається в інші руки, а також у спадок.

— Поділишся з нами? – поцікавився Геннадій.

— Звичайно! Але чур моя ідея, тож ще раз попереджаю: я сама її виконаю, та мені потрібна ваша допомога. Згодні?

— Це небезпечно? – стурбовано спитав Льоня.

— Ризик є завжди, – тихо сказала Уля і вже голосніше додала: — Чи менше я ризикую, везучи допомогу нашим бійцям? До речі, останнім часом мене почав переслідувати якийсь виродок із ополченців. Може, бачили високого чоловіка в масці із зображенням змія?

— Його позивний Змій, – пояснив Геннадій, – я частенько бачу його на блокпостах. Здається, він там за командира у них. Він тобі погрожував?

— Та ні, – дівчина похитала головою, – іноді їду на скутері, а він на своєму за мною або поруч, їде і мовчить, а на блокпостах вирячить свої беньки крізь щілини в балаклаві й не зводить з мене.

— А може, він закохався? – засміявся Геннадій. — А чому й ні? Ти у нас дівчинка гарненька...

— Вам цікаво дізнатися про мій задум чи прийшли зубоскалити? – дівчина невдоволено перебила Геника, і він умить замовк. — Тоді до справи. Потрібно вивісити прапор України на видному місці. Уявляєте реакцію людей, коли вони вранці побачать наш стяг?! Я зупинила свій вибір на радіовежі – найвищій точці в місті.

— Добре, що не Вілесова, один, – пробубнів Геннадій. — Ти самогубця, Улю?

— Ні, я все продумала! Прапор сховаємо десь поблизу, наприклад, у скверику Гоголя, а вночі ви повартуете, а я полізу на вежу.

— Повартувати можна, – задумливо сказав Льоня, – але що робити в разі небезпеки? У нас нема зброї.

— Я дам вам свій електрошокер, – запропонувала Уляна.

— Я проти, – сказав Геннадій.

— Якщо ви мені не допоможете, то я зроблю все сама.

Хлопці знали, що дівчина не блефує: якщо щось задумала, то доведе справу до кінця. Їм залишалось лише погодитися. Ввечері нести прапор було небезпечно, бо патруль міг перевірити і побачити стяг, тож потрібно його було сховати заздалегідь десь неподалік. Але як дістатися до вежі вночі, коли ополченці разом із міліцією патрулюють вулиці? Можна дістати або п'ятнадцять діб арешту, або заgrimіти на риття окопів. Друзі домовилися, що звечора вилізуть пожежною драбиною на будівлю гуртожитку неподалік, із собою прихоплять прапор і будуть чекати до глибокої ночі. Тканину для прапора вирішили купити в магазинах ритуальних послуг, тільки в різних: в одному Льоня придбає синій атлас, в іншому – Гена жовтий. Коли всі справи вирішили, друзі почали перегляд місцевих новин.

— Читали, що міліція повідомляє? – Уля відірвала погляд від екрана ноутбука.

— «У місто Лисичанськ прибуло близько двох сотень озброєних людей із однієї із держав Середньої Азії», – зачитала дівчина. — «Люди слов'янської зовнішності кажуть, що прибули із Краснодарського краю, інші на вигляд азіатської зовнішності. За попередніми даними, вони з Казахстану».

— Це вже застаріла інформація, – зауважив Льоня. — Є щось новеньке?

— Доносів не читали від часів Сталіна? – Уля посміхнулася. — Тоді будь ласка! «Учора їздив з Луганська у Мілове, а потім через Старобільськ на Луганськ. На Міллеровському розі стоїть блокпост Нацгвардії, бачив три-чотири танки, прикопані, мінні поля

по периметру, стоять машини... Далі стоять на Городищі, теж окопані, БТри, мінні поля, чоловік п'ятдесят. І третій пост стояв біля в'їзду в Мілове, погано укріплений, стоїть «бобік», укріплення з мішків незначні, зліва в посадці побачив два намети, загалом чоловік п'ятнадцять, дуже нахабні, ведуть себе зухвало, ледь себе стримував, сумки відкривали, куди їдете й навіщо, до кого конкретно і т. д. Потім я через Біловодськ поїхав на Старобільськ, так ось у них там база за кілометр від Євстуга стоїть, біля дороги помітив три танки, гармати і багато вантажівок з бочками пального...» От нахаба! Він детально описує, скільки на кожному блокпосту техніки та воєнних.

— Своїми б руками задушив зрадника, якби знав, хто він! – сказав Льоня і так міцно стис кулаки, що кісточки на руках побіліли.

— Колись стане відомо його ім'я і донощик постане перед судом, – впевнено сказав Геннадій, настане час розплати, я знаю... Є ще щось цікаве, окрім того, що скидаються касетні бомби, продукти із Західної України отруєні, а на українських блокпостах стоять негри і бандери-фашисти з нашивками «СС Галичина»?

— Ще була заява Мозгового, який пригрозив мешканцям, якщо вони не будуть давати ополченцям гроші та харчі, то він здасть наші міста Нацгвардії, – сказала Уля, не відриваючись від ноутбука. — Новина про створення Лисичанської Народної Республіки нікого не цікавить?

— Республіка проіснувала один день, тож ця новина застаріла, – зауважив Геннадій. — Добре, що не проголосили Сєверодонецьке королівство, Рубіжанське воєводство і Білокуракинську імперію.

— А чому й ні? – розсміявся Льоня. — «Китайська стіна»¹³⁸ у нас уже є то можна якусь іще республіку проголосити в самому Сєверодонецькому королівстві.

Жарт хлопця відволік від серйозних роздумів, і друзі розсміялися.

— А потім перший, десятий та сімнадцятий під'їзди Незалежного будинку «Китайської стіни» проголосили про свою незалежність і вийшли зі складу королівства, вирішивши створити автономну країну, а другий і третій під'їзди прийняли рішення приєднатися до Рубіжанського воєводства, – додала, заливаючись дзвінким сміхом, Уля.

— Але Білокуракинська імперія була проти! – реготав Льоня.

— Сміх сміхом, – сказав Гена, – але хотілося б дізнатися правдиві новини. Облишмо сепарський сайт і подивимося, що пишуть наші. За чутками, були бої біля Краснянки за Рубіжним.

---

¹³⁸ «Китайська стіна» – так містяни називають ряд багатоповерхових будинків, з'єднаних між собою.

— Так, гримало страшне як, – підтримав Льоня. — Мабуть, ліс горів чи заправка, чорний дим стовпом стояв цілий день. Є щось про це?

— Так, – кивнула дівчина, і її чубчик стрибнув на лоба. — «За інформацією зі Старої Краснянки, в районі блокпосту українських військових, що там розташований, йде бій... Сепаратисти атакували його з усіх боків, зокрема з боку житлового сектору селища. У районі селища помітно, що горить ліс. З боку Кременного в бік блокпосту прослідувала техніка української армії».

— Як закінчився бій? – запитав Гена.

— Знайшла! – вигукнула Уля. – Є цитата свідка, який побажав залишитися невідомим: «Цікавий візит бойовиків з боку Северодонецька в Рубіжне близько чотирнадцятої години на вантажівці «Урал». За нею йшла «нива» з відкритим верхом і ще три легковики з бойовиками в чорному, з мінометами, кулеметами і автоматами, загалом тридцять-сорок осіб. На вулиці Трудовій вони розділилися для захоплення в півкільце блокпосту Нацгвардії біля Старої Краснянки. Почався обстріл з мінометів, кулеметів та автоматів. Зав'язався бій – у відповідь міномети і гармати. Осколки долітали до населених пунктів, загорівся ліс у кількох місцях. Підійшло підкріплення до Нацгвардії, зокрема з десятка БТРів. У підсумку гри у війнушку самооборона ЛНР вимушена була відступити в Северодонецьк і забрати із собою на захоплених у мешканців Рубіжного авто шість трупів та кількох тяжкопоранених. У Нацгвардії є один контужений боєць», – зачитала дівчина. — Далі пишуть, що частина бойовиків залишилася в Рубіжному і зайняла один із будинків на Трудовій вулиці, а також частину проммайданчика заводу «Барвник». У них є міномет, і вони постійно провокують наших військових. Один із снарядів влучив у процедурний кабінет інфекційного відділення міської лікарні, ніхто не постраждав. Якщо вам цікаво, то ще трохи почитаю.

— Добре, кивнув Геннадій.

— «За словами жителів Рубіжного, провокує перестрілки «летючий загін» рубіжанських сепаратистів. Вони збираються для своїх «рейдів» біля відділку міліції та офісу афганців, а потім на мікроавтобусах виїжджають на околицю Рубіжного і відкривають вогонь у бік краснянського блокпосту українських військових. На озброєнні сепаратистів є автоматична зброя, враховуючи тридцять вісім автоматів, які були відібрані у солдатів-строковиків, які здалися «мирним громадянам» під час бою біля Томашівського мосту двадцять другого травня», – прочитала Уляна. – також пишуть про щонічні бої на блокпосту, який на виїзді із Кременної у бік Красного Лиману. Місцеві сепаратисти

добре знають місцевість, непомітно підходять, ведуть обстріли і швидко відходять. Враховуючи заселеність місцевості, військові не можуть замінювати підходи. Ось так, хлопчики!

— На сайті місцевої ради нічого не змінилося? – спитав Гена.

— Уся, як і раніше, повела плечима Уля, – здається, ніби наша влада не знає, що йдуть бої, – лише звіт про господарські роботи, латання доріг, вивіз сміття тощо. Не розумію нашу місцеву владу. Припустимо, під дулами автоматів не розбалакаєшся, але викласти правдиву інформацію про бої навколо міста можна. Чому ми повинні по крихтах збирати новини? Чому маємо читати ахінею, яку несуть на своєму сайті «Браття славяне», і ні слова не чуємо від влади? Чому? Хтось може пояснити?) дівчина обвела поглядом присутніх.

— Настане час, і ми поставимо перед владою це питання, – сказав Льоня. – Тоді й дізнаємося, чому мовчали наші посадовці. Напевно. Ними править страх за своє життя.

— Ти це бачив? – звернулася Уля до Геннадія і відхилилася вбік, щоб йому було видно екран.

В очах Геника не було здивування. Він підвів погляд, втупив його у підлогу.

— Бачив, – сказав він впалим глухим голосом і додав: – Головне, щоб не побачила мати.

— Хлопчики, – умисно веселим голосом сказала дівчина, – хочете підсолодити життя? Тоді за мною на кухню, будемо пити чай і каву!

Úryvek 12

Розділ 54

Уляна таки вмовила колегу по роботі виготовити невелику кількість наліпок. Хлопець довго вагався, тож дівчина навіть пустила сльозу:

— Мене покине мій хлопець, якщо я йому не допоможу, – на ходу вигадала Уля. – Якщо ти мене не виручиш, то прощай кохання, здрастуй, самотність.

Хлопець розчулився і погодився, лише висунув свої вимоги: більше не просити і оплата більша втричі, бо він ризикує і доведеться виконувати роботу вночі, щоб ніхто не бачив. Вибору не було, і Уляна погодилася. Поки хлопець виконував замовлення, Уля, Льоня та Гена здійснили свій план. Одного ранку містяни прокинулися і побачили на вежі прапор України. Це було так незвично і неочікувано, що новина миттю рознеслася вулицями та Інтернетом. Було чимало охочих сфотографувати стяг.

Неподалік від вежі – центральний ринок, тож помилуватися двоколом змогли багато мешканців міста. Постійно було чути: «Сміливо!» і «Ризиковано!»

Винуватці ажіотажу в цей час міцно спали по домівках після безсонної ночі. Вони не бачили, як о дев'ятій ранку до вежі примчали на легковіку з натягнутими на капоті прапором ЛНР розлючені бойовики і дали наказ не фотографувати «фашистську ганчірку». Але щойно ті від'їхали, знову знайшлися охочі зберегти на пам'ять історичну подію. По обіді знову примчала автівка з ополченцями, і молодик видерся на висоту зі спритністю мавпи, щоб зняти прапор.

Наліпки з написами «Слава Україні!» на фоні синього і жовтого кольору вирішили поки що не розклеювати, бо на сайті сепаратистів з'явилося повідомлення про заслану диверсійну групу укропів, через що обіцяли посилити охорону міста. Було невідомо, чи вони насправді повірили в диверсантів, чи написали як пересторогу. Уля принесла наліпки до себе додому, до неї прийшли Льоня і Геннадій і прийняли рішення, що дівчині небезпечно тримати їх у себе, тож Геннадій переніс їх у свою квартиру.

— З тиждень посидимо тихо, – сказав Гена, – поки що не зустрічатимемося, нехай все вщухне, і тоді знову візьмемося за роботу.

Мати поцікавилася в Геннадія, чи прапор не його з Льончиком робота, і йому довелося збрехати. Навіщо їй зайве хвилювання? А ось із Іваном Гена хотів зустрітися. Після того зізнання Івана вони жодного разу не спілкувалися. Кілька разів Геннадій поривався зателефонувати колишньому другу і вже брав у руки телефон, знаходив його в списку, але одразу рука важчала, і він так і не спромігся натиснути кнопку виклику.

Якось мати сказала, що іноді бачить Івана, коли той зранку поспішає на «роботу», частіше – Якова. До Івана Геннадій звик більше, бо товаришував із ним із самого пуп'янка, тому й досі не вірилося, що друг став ворогом. Звичайно, розмови про недовіру владі Іван вів і раніше, але хто не теліпав язиком? Куди не поткнись – самі «політологи», «економісти» і навіть «військові командири», але стане до зброї далеко не кожен.

Попри все, поклавши руку на серце, Геннадій сумував за кожним членом Лугандії. Антон після свого від'їзду, точніше втечі з міста, спочатку телефонував часто, згодом його дзвінки стали рідшими.

Дениса Геннадій бачив часто, переважно на ринку. З його розповідей, сусіди по контейнеру все ще погрожували розмалювати контейнер у кольори українського прапора, на що чоловік обіцяв їхні робочі місця відмітити триколом – на тому вся його патріотичність закінчувалася.

Никон, Нік, душа компанії, автор пісень, які всі так любили, непомітно випав із життя, коли почав працювати на терористів. Іноді, коли Геннадієві зводило бодем серце при згадці про Ніка, він прослуховував його пісніб які й досі були записані на мобільному телефоні.

Куда идет моя дорога и то тили выбран путь?
И как избавиться от мыслей, что не дают уснуть?
Не описываю кратко – видать плохая карта¹³⁹...

Ніку, лірику, чи розумієш, що твій шлях веде в нікуди? Сумно і боляче. Так не вистачає Ніка та його пісень! Потрібно йому зателефонувати, але про що говорити, коли опинилися по різні боки барикад?

Щоб зустрітися з Іваном, Геннадій вийшов рано на вулицю і став чекати за рогом будинку. Йому пощастило – хвилини за двадцять здалеку помітив Івана. Хлопець ішов не від свого будинку, з ним був юнак, якого Геннадій знав лише візуально. Хлопці підійшли ближче.

— Привіт! – сказав Іван, але руку не подав. – Знайомтесь, це – Ромка.

— Ми, здається, трохи знайомі, – відповів Геннадій і також не подав руку Роману. – Ромко, можна Івана на п'ять хвилин розмови тет-а-тет?

— Я піду, доженеш, – сказав на те хлопець і пішов.

— Тобі пасує форма, – зауважив Геннадій.

— Новеньку видали, – Іван натягнуто посміхнувся. Було помітно, що почувається він незручно і нервує.

— А ось стрічка не дуже, – Геннадій вказав на георгіївську стрічку. – Міг би іншу носити.

— Давай не будемо.

— Гаразд. Як тобі служиться?

— Нормально.

— Ти так засмаг!

— Доводиться подовгу стояти на посту, – пояснив Іван. – Сонце яке у нас – сам знаєш, одного дня достатньо, щоб засмагнути, як на морі.

— Іване, скажи мені відверто, – Геннадій подивився хлопцеві прямо в очі, той не відвів погляд, витримав його, – ти продався за гроші?

---

¹³⁹ Слова пісні Дмитра Пікало «Вічна дорога».

— Які там гроші? – Іван криво посміхнувся. – Двісті гривень за денну зміну та чотириста за нічну.

— І все?

— Кажуть, що за участь у боях платитимуть по тисячі і за голову патріота даватимуть тисячу двісті, – пояснив Іван. – Ти сам знаєш, що гроші мені потрібні, але я взяв у руки зброю не заради них, а за ідею. Зараз ти вважаєш, що я помилився, але згадаймо Біблію. Пам'ятаєш, як Господь сказав, що врятує Содом, якщо там знайдеться десять праведників?

— Можеш не продовжувати, – зупинив його Геннадій, – мене не переконаєш.

— Як знаєш, – стенив плечима Іван.

— Я не кілер, – промовив він невдоволено, – нікого я не вбивав.

— Яшку бачиш?

— Якщо хочеш його зустріти, то прийди на це місце о восьмій вечора, він буде повертатися додому. Бувай! – сказав сухо і швидко пішов.

Геннадій зробив так, як порадив Іван, і ввечері зустрівся з Яковом. На відміну від Івана, у Якова за плечима був автомат.

— Ти зі зброєю ходиш? – запитав Геннадій привітавшись. – У Івана її не було.

— А ти думаєш, наші командири довіряють зброю всім підряд? – Яшка по-діловому поправив ремінь автомата. – Нехай Іван спочатку заслужить довіру.

— У кого несеш службу? – спитав Геннадій.

— Павло Дрьомов наш командир, справжній донський козак, при папасі, при повному параді! – із неприхованим захопленням пояснив хлопець.

— Якове, скажи мені відверто: чому?

— Кажеш, відверто? – Яків запалив цигарку. – А я не буду лукавити, скажу тобі чесно. Ким я був для вас завжди?

— Ким? Другом.

— Другом? – Яшка скривив рота в іронічній посмішці. – Я не сліпий, тому добре бачив, що я для вас ніхто, тьху, – він сплюнув, – порожнє місце. Ви всі при роботі, при грошиках, а я при кому? При п'яницях батьках, які пропивають останнє з дому. У вас машини, дорогі телефони, а що було в мене? Телефон, який я купив у такого самого, як мій батько, та одні джинси, куплені в секонді. З роботою завжди в мене були проблеми. Для вас я був ніхто, невдаха, якому завжди не щастить, хлопчик на побігеньках.

— Не мели дурниць!

— Але я був терплячим, і мій час настав! – очі хлопця горіли вогнем, щоки зарожевілися.

– Хто ти тепер? Ніхто. Ти навіть на подарованому мікряку боїшся з міста виїхати. Чи не так? А кого ти боїшся? Мене і таких, як я! А чому? Бо тепер наш час настав, і зброя в мене, а не в тебе! Одне твоє необережне слово – і хто ти? Покійник, бо в мене автомат, а ти проти мене нікчемна кузька. Лише зараз я став почувати себе людиною! І знаєш чому? Бо сила на моєму боці.

— Але не правда.

— Навіщо мені вона? Я почувуюся господарем становища, і цього досить. У тебе який зараз телефон? А в мене новий, дорогий, вчора тільки купив. Тобі машину дали на який час? А в мене незабаром буде власна – наш командир пообіцяв кожному по автівці. Я винайняв житло, це поки що, тимчасово, за кілька місяців матиму власне. Не віриш?

— Невже так багато платять? Іван казав, що мізер.

— Платять! – зухвало розсміявся Яків. – Тільки дурні живуть на зарплатню. Нам дають копійки, а ось кадірівцям відвалюють добряче. Уяви, по триста «зелених» на добу! А чим я за них гірший? Досвіду менше? Так це діло наживне, а спека однаково смалить нас цілими днями.

— Крадеш у них гроші? – здивовано запитав Геннадій.

— Навіщо? – посміхнувся Яків якось таємниче. – Сам беру.

— Віддають?

— Убитим гроші не потрібні. Навіщо їм «зелені» на тому світі? – притишеним голосом сказав хлопець. – Тільки це між нами, – він приклав великий палець до потрісканих губ.

— Забираєш долари у вбитих? – також тихо спитав Геннадій.

— Навіщо чекати, поки уб'ють? – сказав Яків і зареготав. – Потрібно лише дочекатися дня виплати грошків, заманити подалі в ліс – і все! Могилу рити неважко – всюди пісок, присипав трохи, щоб собаки не розтягли, а долари в кишені. Хто цих чорних шукатиме? Кому вони потрібні?

— Не вірю в те, що чую, – промовив розгублено Геннадій.

— Знаю, ти не чекав від мене такого.

— Блефуєш?

— Прийди до мене додому, я тобі покажу грошенята як речовий доказ. Вважали мене слабаком? помилилися! Чи зміг би хтось із вас ось так взяти і вбити людину заради

грошей? Впевнений, що не змогли б, бо слабаки! Ось бачиш, як ви всі помилялися щодо мене!

— Це ти точно сказав, – зітхнув Геннадій. – Никона зустрічаєш? – перевів неприємну розмову на інше.

— Іноді. Дурень, возить воду за копійчану платню. Краще би працював під батьковим крильцем, – сказав уже врівноважено Яків. – Утім, хтозна, може, теж у люди виб'ється? Я піду, мені час. Бувай! Надумаєш приєднатися до нас – номер телефону знаєш.

Нічого не відповів Геннадій. Він повернувся додому і до вечора раз-по-раз прокручував у пам'яті розмову з Яковом. Чи й справді він за багато років не розгледів у ньому монстра? Війна зняла з Якова маску чи зробила його таким?

Уже сутеніло за вікном, коли Геннадій трохи заспокоївся після зустрічі з Яковом і сам зателефонував Антону.

— Вибач, – сказав Антон, я зараз не можу розмовляти.

Справді не мав такої можливості чи не захотів? Хтозна. Уже є недовіра до кожного. Подзвонив Никону.

— Вітаю, – стримано сказав Нік. – Як ти?

— Як усі, не краще і не гірше.

— Це добре.

— Ніку, чомусь останнім часом весь час згадую твої пісні, – сказав Геннадій. – Пам'ятаєш:

Завтра новий день, и все по кругу опять,
И рвать, и метать, не жить, а выживать,
Оглядываться чаще стоит. Кто может знать,
Сколько еще предательства ожидать?¹⁴⁰

— Звичайно! Усе, що написав, не забувається, – сказав Никон.

— Ось і я думаю, скільки ще буде зрад? Іван, Яків, та й Антон також... Але ти? Можливо, час тобі, як у пісні, огледітися? Почати жити, а не виживати?

— Життя, Генику, занадто складна штука, – якимось сумно мовив Никон, – іноді про людину думаєш інакше, ніж є насправді.

---

¹⁴⁰ Слова з пісні Дмитра Пікало «Вічна дорога».

— Це ти точно підмітив, – погодився Геннадій. – Нас було семеро. Ми повністю довіряли одне одному і могли покластися на будь-кого, як на себе самого. Що з нами трапилося? Як могло таке статися? Між нами стіна недовіри, і від того болить душа.

— Не повіриш, але в мене також.

— Були клятви, існувала Лугандія – не лишилося нічого, все зруйновано. Мені не вистачає тебе і твоїх пісень, – зізнався Геннадій.

— Прийдуть зміни – будуть нові пісні, багато пісень, обіцяю!

— Зараз пишеш? Є щось новеньке? Чи ти тепер прославляєш Новоросію? – не втримався Геннадій. Никон не відповів. У слухавці було чутно його важке схвильоване дихання та зітхання.

— Останнім часом я нічого не пишу, – нарешті сказав він подавлено. – «Вічна дорога» та «Осінь» – це були останні мої творіння, і Лугандія була останньою, хто їх чув. Дякую, що зателефонував. Бувай!

Розмова з Ніком не втішила, навпаки, роз'ятрила рану. Із пам'яті знову хлинули спогади з минулого, коли всі вони були разом і майбутнє, і саме життя здавалися такими світлими та безхмарними. Якби ж то пам'ять можна було залишити десь там, наприклад, серед гілля дерев, щоби восени вона впала на землю разом із листям і перетворилася на попіл. Але таке неможливо. Можна задобрити життя мріями про щасливе майбутнє, але світ навколо вже ніколи не буде колишнім...

Úryvek 13

Slova z písne Dmytra Pikalova *Věčná cesta*

Куда идет моя дорога и тот или выбран путь?
И как избавиться от мыслей, что не дают уснуть?
Не описываю кратко – видать плохая карта...
Kam vede moje vesta a jestli je ta správně zvolena?
A jak se zbavit myšlenek, které brání usnout?
Nepopisuji stručně – asi špatná karta...

Úryvek 14

Slova z písně Dmytra Pikalova *Věčná cesta*

Завтра новый день, и все по кругу опять,
И рвать, и метать, не жить, а выживать,
Оглядываться чаще стоит. Кто может знать,
Сколько еще предательства ожидать?
Zítřa je nový den a zase vše bude kolovat,
A soptit vzteky, ne žít, ale přežívat,
Ohlížet se častěji musíš. Kdo může vědět,
Kolik ještě očekávat zrad?

ANOTACE

Diplomová práce *Problematika překladu neologismů v kontextu událostí Euromajdanu na Ukrajině (na příkladu románu Svitlany Talan Obnažený nerv)* se zabývá jazykovým materiálem tohoto románu a možnostmi jeho překladu do českého jazyka. Práce obsahuje dvě teoretické kapitoly, které slouží jako podklad pro praktické uplatnění metod překladu v třetí a páté kapitole. První kapitola představuje literárněvědný blok zaměřený na osobnost spisovatelky Svitlany Talan a naratologickou analýzu románu. Druhá kapitola se zabývá rozбором pojmů originál, překlad, realie, neologismy a faktory jejich vzniku s ohledem na ukrajinský politický kontext. V praktické části je uveden komentovaný překlad vybraných úryvků. Také přináší slovník neologismů období Euromajdanu vytvořený na základě podrobné analýzy románu.

Klíčová slova: neologismus, Euromajdan, překlad, výchozí jazyk, cílový jazyk, román.

ANNOTATION

The master's thesis *Problems of translation of neologisms in the context of the Euromaidan period in Ukraine (on the example of the novel Raw nerve by Svitlana Talan)* deals with the linguistic material of this novel and the possibilities of its translation into the Czech language. The thesis contains two theoretical chapters that serve as a basis of for the practical application of translation in the third and fifth chapters. The first chapter presents a block of literary studies focused on a personality of the writer Svitlana Talan and the narratological analysis of the novel. The second chapter deals with the analysis of the terms as *original, translation, realities, neologisms* and factors of their origin with regard to the Ukrainian political context. An annotated translation of selected excerpts is presented in the practical part. It also represents a dictionary of neologisms of the Euromaidan period created on a basis of a detailed analysis of the novel.

Keywords: neologism, Euromaidan, translation, source language, target language, novel.